

รวมบทกวีสุภาษิต จตุตถุ โภาโค

๖. ปณทิตวคคความณณา

- ๑. ราชตเถรวตถุ. ๖
- ๒. อสสชปิปนพพสุกวตถุ. ๙
- ๓. ฉนนตเถรวตถุ. ๑๑
- ๔. มหากปปีนตเถรวตถุ. ๑๓
- ๕. ปณทิตสามเณรวตถุ. ๒๓
- ๖. ลกุกณฎกภททียตเถรวตถุ. ๓๗
- ๗. กานมาตาวตถุ. ๓๘
- ๘. ปณจสตภิกขวตถุ. ๔๑
- ๙. ฌมมิกตเถรวตถุ. ๔๔
- ๑๐. ฌมมสสวนวตถุ. ๔๖
- ๑๑. อาคนตคภิกขวตถุ. ๔๘

๗. อรหนตวคคความณณา

- ๑. ชีวกวตถุ. ๕๑
- ๒. มหากสสปตเถรวตถุ. ๕๓
- ๓. เพพฐฐีสตเถรวตถุ. ๕๖
- ๔. อนนุรุทตเถรวตถุ. ๕๘
- ๕. มหากจฉายนตเถรวตถุ. ๖๐
- ๖. สารีปุตตเถรวตถุ. ๖๒

- ๗. โกสมพีวาสิตีสตเถรวตถุ. ๖๕
- ๘. สารีปุตตเถรวตถุ. ๖๘
- ๙. ขทิวณียเรวตเถรวตถุ. ๗๐
- ๑๐. อณญตริตถิวตถุ. ๗๘

๘. สหสสวคคความณณา

- ๑. ตมพทาฐิกโจรฆาตวตถุ. ๘๑
- ๒. ทารุจิริยตเถรวตถุ. ๘๕
- ๓. กุณทลเกสีเถรวตถุ. ๙๐
- ๔. อนตถปุจฉกพราหมณวตถุ. ๙๗
- ๕. สารีปุตตเถรสส มาตุลพราหมณวตถุ. ๙๙
- ๖. สารีปุตตเถรสส ภาคินยพราหมณวตถุ. ๑๐๑
- ๗. สารีปุตตเถรสสหายพราหมณวตถุ. ๑๐๓
- ๘. आयวทฒนกุมารวตถุ. ๑๐๕
- ๙. สจกัจจสามเณรวตถุ. ๑๐๙
- ๑๐. ขานุกโณทลญตเถรวตถุ. ๑๑๘
- ๑๑. สปปทาสตเถรวตถุ. ๑๒๐
- ๑๒. ปฎาจาราวตถุ. ๑๒๓
- ๑๓. กิสาคคตมีวตถุ. ๑๒๙
- ๑๔. เรื่องพระพหูตติกาเถรี ๑๓๓

คลิกที่หัวข้อเพื่อไปยังหน้าที่ต้องการ – กด Home เพื่อกลับมายังหน้าแรก

PaliDict ๑๙ ส.ค.๖๒ จัดหน้าด้วยโปรแกรม LibreOffice 5

แผนผังประกอบ: แผนที่ยัมพูทวีป • สถานที่จำพรรษา • ลำดับเหตุการณ์พระพุทธศาสนา • ราชวงศ์และตระกูลต่างๆ •

๖. ปณทิตวคคความณณา

- ๑. ราชตเถรวตถุ..... ๖
- [ราชพราหมณ์ชูปนมเพราะไม่ได้บวช].....๖
- [ราชพราหมณ์มีอุปนิสัยพระอรหันต์].....๖
- [พระสารีบุตรเป็นผู้กตัญญูกตเวที].....๖
- [พราหมณ์บวชแล้วเป็นคนว่าง่าย].....๖
- [พวกภิกษุสรรเสริญพระสารีบุตรและพระราเช].....๗
- [พระศาสดาทรงแสดงอลีนจิตตชาดก].....๗
- [ภิกษุควรเป็นผู้ว่าง่าย อย่างพระราเช].....๗

- [แก้อรธ].....๘
- ๒. อสสชปิปนพพสุกวตถุ.....๙
- [ภิกษุสามกต้องถูกปัพพาชนียกรรม].....๙
- [แก้อรธ].....๙
- ๓. ฉนนตเถรวตถุ..... ๑๑
- [พระฉนเถระตำพระอัครสาวก].....๑๑
- [แก้อรธ].....๑๑
- [พระศาสดาตรัสสั่งให้ลงพรหมทัณฑ์พระฉนนะ].....๑๑
- ๔. มหากปปีนตเถรวตถุ..... ๑๓
- [พระปัจเจกพุทธะทูลขอหัตถกรรม ทำเสนาสนะ].....๑๓

[พวกบ้านช่างหูกทำบุญ].....	๑๓
[อาณิสสส์ทานทำให้เกิดในดาวดิงส์].....	๑๔
[กฎุมพีถวายมหาทาน].....	๑๔
[ภรรยาของกฎุมพีถวายดอกอังกาบ].....	๑๕
[กฎุมพีภรรยาและบริวารเกิดในราชตระกูล].....	๑๕
[พระราชานให้สืบข่าวพระรัตนตรัย].....	๑๖
[พระราชานได้ข่าวพระรัตนตรัยจากพ่อค้าม้า].....	๑๖
[พระราชานออกผนวชพร้อมกับ้อมาตย์].....	๑๗
[พระราชานและอมาตย์ได้บรรลุคุณวิเศษ].....	๑๘
[พระนางอนนชาเทวีเสด็จออกผนวช].....	๑๙
[แก้อรธ].....	๒๒
๕. ปณจิตสามเณรวตฺถุ.....	๒๓
[พระศาสดาตรัสอนุโมทนาภา].....	๒๓
[ผู้เลื่อมใสในอนุโมทนาภา].....	๒๓
[ชายเข็ญใจยินดีรับเลี้ยงภิกษุ].....	๒๔
[มหาทุกคตะได้ถวายทานแด่พระพุทธเจ้า].....	๒๖
[มหาทุกคตะไปนิมนต์พระศาสดา].....	๒๗
[พระศาสดาประทานบาตรแก่มหาทุกคตะ].....	๒๘
[พระศาสดาเสด็จไปเรือนของมหาทุกคตะ].....	๒๘
[บ้านของมหาทุกคตะ เต็มด้วยแก้ว ๗ อย่าง].....	๒๙
[มหาทุกคตะตายแล้ว เกิดในกรุงสาวัตถี].....	๓๐
[ทารกออกบวชเป็นสามเณร].....	๓๑
[สามเณรเข้าไปบิณฑบาตกับพระเถระ].....	๓๒
[สามเณรลากลับไปทำสมณธรรม].....	๓๓
[อาสนะท้าวสักกะร้อน เพราะคุณของสามเณร].....	๓๓
[พระศาสดาทรงทำอารักขาสามเณร].....	๓๔
[คำอธิบายในปัญหา].....	๓๕
[สามเณรบรรลุพระอรหัตผล].....	๓๕
[ธรรมดาบัณชิตย้อมฝักตน].....	๓๖
[แก้อรธ].....	๓๖
๖. ลกฺขณฺณภิกษุทฺถุ.....	๓๗
[พระเถระถูกล้อเลียนเพราะร่างเล็ก].....	๓๗
[พระชีมาสพเป็นดังศิลา].....	๓๗
[แก้อรธ].....	๓๗
๗. กานมาตาวตฺถุ.....	๓๘
[นางกานมาต่าภิกษุ].....	๓๘
[นางกานมาต่าบรรลุโสดาปัตตผล].....	๓๘

[พระราชาทรงตั้งนางกานมาต่าในตำแหน่งเชษฐภริตา].....	๓๙
[มหาอมาตย์รับเลี้ยงนางกานมาต่า].....	๓๙
[แก้อรธ].....	๔๐
๘. ปญจสตฺถิกขวตฺถุ.....	๔๑
[พระศาสดาเสด็จเมืองเวรัญชา].....	๔๑
[พระศาสดาเสด็จไปกรุงสาวัตถี].....	๔๑
[พระศาสดาทรงตรัสวาโลกษาคดก].....	๔๒
[แก้อรธ].....	๔๒
๙. รมมิกตฺถุ.....	๔๔
[อุบาสกหนีไปบวช ได้บรรลุพระอรหัต].....	๔๔
[บุตรและภรรยาออกบวชได้บรรลุพระอรหัต].....	๔๔
[พวกภิกษุสรรเสริญพระธรรมิกะ].....	๔๔
[แก้อรธ].....	๔๕
๑๐. รมมสฺสวนวตฺถุ.....	๔๖
[คนอาศัยภพแล้วติดภพมีมาก].....	๔๖
[แก้อรธ].....	๔๖
๑๑. อาคนตฺถิกขวตฺถุ.....	๔๘
[พระศาสดาตรัสเหมาะแก่ความประพฤติ].....	๔๘
[แก้อรธ].....	๔๘
๗. อรหนตฺวคฺคควณฺณา	
๑. ชิวกวตฺถุ.....	๕๑
[พระเทวทัตทำโลหิตุปปาทกรรม].....	๕๑
[หมอชิวกทำการพยาบาลแผล].....	๕๑
[แผลของพระศาสดาหายสนิท].....	๕๑
[พระอรหันต์ไม่มีความเร่าร้อนใจ].....	๕๒
[แก้อรธ].....	๕๒
๒. มหาทสฺสปตฺถุ.....	๕๓
[ธรรมเนียมของพระพุทธเจ้า ผู้จะเสด็จจาริก].....	๕๓
[พวกภิกษุว่า พระเถระละญาติและอุปัฏฐากไปไม่ได้].....	๕๓
[รับสั่งให้พระมหากัสสปะกลับ].....	๕๓
[ทรงชี้แจงเหตุที่พระมหากัสสปะกลับ].....	๕๓
[พระศาสดาตรัสบุรพจิตของพระเถระ].....	๕๔
[ตรัสเปรียบพระเถระด้วยพญาหงษ์].....	๕๔
[แก้อรธ].....	๕๔
๓. เพพญฐิสฺตปตฺถุ.....	๕๖
[ทรงบัญญัติสันนิธิการสิกขาบท].....	๕๖

[แก้อรธ]	๕๖
๔. อนุรุธตเถรวตถุ.....	๕๘
[เทพธิดาถวายผ้าแก่พระอนุรุธเถระ]	๕๘
[พระศาสดาทรงช่วยทำจีวร]	๕๘
[พระชีนาสพไม่พูดเกี่ยวกับปัจจัย]	๕๙
[แก้อรธ]	๕๙
๕. มหากัจจายนตเถรวตถุ.....	๖๐
[พระเถระยกย่องการฟังธรรม]	๖๐
[เทพธิดารักใคร่ภิกษุผู้สำรวมอินทรีย์]	๖๐
[แก้อรธ]	๖๐
๖. สารีปุตตเถรวตถุ.....	๖๒
[พระสารีบุตรถูกภิกษุรูปหนึ่งฟ้อง]	๖๒
[พระเถระเปรี้ยบตนด้วยอุปมา ๙ อย่าง]	๖๒
[จิตของพระสารีบุตร เหมือนแผ่นดิน]	๖๓
[แก้อรธ]	๖๓
๗. โกสมพีวาลิติสตเถรวตถุ.....	๖๕
[ศิษย์บรรลุประอรหัตก่อนพระอาจารย์]	๖๕
[ตาสามเณรแตกเพราะอาจารย์]	๖๖
[อาจารย์ขอโทษศิษย์]	๖๖
[พระชีนาสพ ไม่โกรธไม่ประทุษร้ายใคร]	๖๗
[แก้อรธ]	๖๗
๘. สารีปุตตเถรวตถุ.....	๖๘
[สัทอินทรีย์เป็นต้น มีอมตะเป็นที่สุด]	๖๘
[พระสารีบุตรอันใครๆ ไม่ควรติเตียน]	๖๘
[แก้อรธ]	๖๘
๙. ขทิวณียเรวตตเถรวตถุ.....	๗๐
[พระสารีบุตรชวนพี่น้องบวช]	๗๐
[มารดาบิดาให้เรวตะแต่งงาน]	๗๐
[เรวตะคิดหาอุบายออกบวช]	๗๐
[เรวตะได้บรรพชา]	๗๑
[เรวตะสามเณรบรรลุประอรหัต]	๗๒
[พวกภิกษุอาศัยบุญของพระสีวลีเถระ]	๗๒
[พระศาสดาทรงอธิษฐานให้ภิกษุสี่หมื่นบริวาร]	๗๓
[นางวิสาขาถามถึงที่อยู่ของเรวตะ]	๗๓
[แก้อรธ]	๗๔
[พวกภิกษุปรารถนาถึงความเป็นไปของพระสีวลี]	๗๔
[บุรพกรรมของพระสีวลี]	๗๔

[พวกภิกษุชมเชยบุญของเรวตะ]	๗๗
๑๐. อถนตริตถิตถุ.....	๗๘
[หญิงนครโสภินีย้วจิตพระเถระให้หลง]	๗๘
[พระศาสดาทรงแสดงธรรมแก่พระเถระ]	๗๘
[แก้อรธ]	๗๘
๘. สหสสุวคควณณา	
๑. ตมพทาฐิกโจรฆาตกตถุ.....	๘๑
[เพชฌฆาตเคราะห์แดง]	๘๑
[เพชฌฆาตออกจากตำแหน่งเวลาแก่]	๘๑
[นายตัมพทาฐิกะทำบุญแก่พระสารีบุตร]	๘๒
[นายตัมพทาฐิกะตายไปเกิดในดุสิตบุรี]	๘๓
[กัลยาณมิตรเป็นเหตุให้เกิดในดุสิต]	๘๓
[แก้อรธ]	๘๔
๒. ทารุจิริยตเถรวตถุ.....	๘๕
[ทารุจิริยะสำคัญว่าตนเป็นอรหันต์]	๘๕
[ประวัติเดิมของทารุจิริยะ]	๘๕
[พรหมบอกความจริงแก่ทารุจิริยะ]	๘๖
[ทารุจิริยะไปเฝ้าพระศาสดา]	๘๗
[ทารุจิริยะบรรลุประอรหัต แต่ยังเป็นคฤหัสถ์]	๘๗
[ทารุจิริยะเลิศในทางขิปปาภิญญา]	๘๘
[แก้อรธ]	๘๙
๓. กุณฺทลเกสิเถรีวตถุ.....	๙๐
[ธิดาเศรษฐีได้ใจเป็นสามี]	๙๐
[ใจคิดอุบายพาภรรยาไปฆ่า]	๙๐
[ธิดาเศรษฐีผลัดใจรักเขาตาย]	๙๒
[หญิงผู้มีปัญญาก็เป็นบัณฑิตได้]	๙๓
[ธิดาเศรษฐีบวชเป็นปริพาชก]	๙๓
[ธิดาเศรษฐีมีชื่อว่ากุณฺทลเกสิเถรี]	๙๔
[ชนะกิเลสประเสริฐ]	๙๕
[แก้อรธ]	๙๕
๔. อนตถุปจจกพราหมณวตถุ.....	๙๗
[ความฉิบหายย่อมมีแก่ผู้เสพกรรม ๖ อย่าง]	๙๗
[ชนะตนเป็นการประเสริฐ]	๙๗
[แก้อรธ]	๙๘
๕. สารีปุตตเถรสส มาตูลพราหมณวตถุ.....	๙๙
[พระเถระพาลุงไปเฝ้าพระศาสดา]	๙๙

[พระศาสดาทรงแสดงธรรมโปรดพราหมณ์].....๙๙	[นายโจรล้อมใส่ในปาฏิหาริย์ของสามเณร].....๑๑๔
[แก้อรธ].....๑๐๐	[นายโจรขอบรรพชากะสามเณร].....๑๑๕
๖. สารีปุตตเถรสถ ภาคินเญยพราหมณวตฺถุ.....๑๐๑	[สามเณรกลับไปเยี่ยมพวกภิกษุ].....๑๑๕
[พระเถระพาหลานไปเฝ้าพระศาสดา].....๑๐๑	[ผู้มีศีลประเสริฐกว่าผู้ทุศีล].....๑๑๖
[พระศาสดาทรงแสดงธรรมโปรดพราหมณ์].....๑๐๑	[แก้อรธ].....๑๑๖
[แก้อรธ].....๑๐๑	[ประวัตินิมิตตกสามเณร].....๑๑๖
๗. สารีปุตตเถรสถสหายพราหมณวตฺถุ.....๑๐๓	๑๐. ขานุกโณทญญตเถรวตฺถุ.....๑๑๘
[พระเถระพาสหายไปเฝ้าพระศาสดา].....๑๐๓	[พระเถระนั่งเข้ามาน โจรเอาท่อของทับไม่รู้สีก].....๑๑๘
[พระศาสดาทรงแสดงธรรมโปรดพราหมณ์].....๑๐๓	[คนมีปัญญาดีกว่าคนทรมปัญญา].....๑๑๘
[แก้อรธ].....๑๐๓	[แก้อรธ].....๑๑๙
๘. आयुชฺฌนณกุมารวตฺถุ.....๑๐๕	๑๑. สปปทาสตเถรวตฺถุ.....๑๒๐
[พราหมณ์ ๒ สหายออกบวช].....๑๐๕	[พระเถระให้งูกัดตัว].....๑๒๐
[พราหมณ์ถามเหตุที่สหายไม่ให้พรแก่บุตร].....๑๐๕	[พระเถระบรรลุพระอรหัตแล้วมีชื่อว่าสปปทาสะ].....๑๒๐
[พราหมณ์ไปเฝ้าพระศาสดา].....๑๐๖	[บุรพกรรมของพระสปปทาสเถระ].....๑๒๑
[พระศาสดาตรัสบอกอุบายเครื่องป้องกัน].....๑๐๖	[ชีวิตของผู้ปรารถนาความเพียรวันเดียว ประเสริฐ].....๑๒๒
[พวกภิกษุไปสวดพระปริตร].....๑๐๖	[แก้อรธ].....๑๒๒
[เด็กพันอันตรายกลับมีอายุยืน].....๑๐๗	๑๒. ปญฺจการวตฺถุ.....๑๒๓
[การกราบไหว้ท่านผู้มีคุณทำให้อายุยืน].....๑๐๗	[ความรักไม่เลือกชั้นชั้นวรรณะ].....๑๒๓
[แก้อรธ].....๑๐๘	[นางปญฺจการาหนีไปกับคนรับใช้].....๑๒๓
๙. สงฺกัจจสามเณรวตฺถุ.....๑๐๙	[นางทราบข่าวว่ามารดาบิดาตายอีก].....๑๒๕
[กุลบุตร ๓๐ คนออกบวช].....๑๐๙	[นางได้ตั้งความปรารถนาไว้ในชาติก่อน].....๑๒๖
[ประวัตินิมิตตของสังกัจจสามเณร].....๑๐๙	[นางปญฺจการาทูลขอบวช].....๑๒๗
[ทรงรับสั่งให้ภิกษุไปลาพระสารีบุตร].....๑๑๐	[แก้อรธ].....๑๒๗
[ภิกษุ ๓๐ รูปไปทำสมณธรรม].....๑๑๑	๑๓. กิสฺสาคตมิมิวตฺถุ.....๑๒๙
[พวกภิกษุตั้งกติกากันอยู่จำพรรษา].....๑๑๑	[ทรัพย์ของเศรษฐีกลายเป็นถ่าน].....๑๒๙
[ทุกคนบวชมาอาศัยอยู่กับพวกภิกษุ].....๑๑๑	[ถ่านกลายเป็นทรัพย์อย่างเดิม].....๑๒๙
[ทุกคนบวชหนีพวกภิกษุไปเยี่ยมธิดา].....๑๑๒	[นางบวชในพุทธศาสนา].....๑๓๑
[เขาถูกโจรจับในกลางดง].....๑๑๒	[แก้อรธ].....๑๓๒
[พวกโจรไปจับภิกษุเพื่อทำพิธีกรรม].....๑๑๓	๑๔. เรื่องพระพหูสูตติกาเถรี.....๑๓๓
[พวกภิกษุยอมตัวให้โจรจับ].....๑๑๓	[นางมีลูกมาก].....๑๓๓
[สังกัจจสามเณร ยอมมอบตัวให้แกโจร].....๑๑๓	[แก้อรธ].....๑๓๔
[นายโจรลงมือฆ่าสามเณร].....๑๑๔	

[นายโจรล้อมใส่ในปาฏิหาริย์ของสามเณร].....๑๑๔
[นายโจรขอบรรพชากะสามเณร].....๑๑๕
[สามเณรกลับไปเยี่ยมพวกภิกษุ].....๑๑๕
[ผู้มีศีลประเสริฐกว่าผู้ทุศีล].....๑๑๖
[แก้อรธ].....๑๑๖
[ประวัตินิมิตตกสามเณร].....๑๑๖
๑๐. ขานุกโณทญญตเถรวตฺถุ.....๑๑๘
[พระเถระนั่งเข้ามาน โจรเอาท่อของทับไม่รู้สีก].....๑๑๘
[คนมีปัญญาดีกว่าคนทรมปัญญา].....๑๑๘
[แก้อรธ].....๑๑๙
๑๑. สปปทาสตเถรวตฺถุ.....๑๒๐
[พระเถระให้งูกัดตัว].....๑๒๐
[พระเถระบรรลุพระอรหัตแล้วมีชื่อว่าสปปทาสะ].....๑๒๐
[บุรพกรรมของพระสปปทาสเถระ].....๑๒๑
[ชีวิตของผู้ปรารถนาความเพียรวันเดียว ประเสริฐ].....๑๒๒
[แก้อรธ].....๑๒๒
๑๒. ปญฺจการวตฺถุ.....๑๒๓
[ความรักไม่เลือกชั้นชั้นวรรณะ].....๑๒๓
[นางปญฺจการาหนีไปกับคนรับใช้].....๑๒๓
[นางทราบข่าวว่ามารดาบิดาตายอีก].....๑๒๕
[นางได้ตั้งความปรารถนาไว้ในชาติก่อน].....๑๒๖
[นางปญฺจการาทูลขอบวช].....๑๒๗
[แก้อรธ].....๑๒๗
๑๓. กิสฺสาคตมิมิวตฺถุ.....๑๒๙
[ทรัพย์ของเศรษฐีกลายเป็นถ่าน].....๑๒๙
[ถ่านกลายเป็นทรัพย์อย่างเดิม].....๑๒๙
[นางบวชในพุทธศาสนา].....๑๓๑
[แก้อรธ].....๑๓๒
๑๔. เรื่องพระพหูสูตติกาเถรี.....๑๓๓
[นางมีลูกมาก].....๑๓๓
[แก้อรธ].....๑๓๔

๖. ปณฺทิตวคฺควณฺณา

๑. ราชตฤณวงศ์

“นิธินว ปวตตารนติ อิมม ฐมมเทสนน สุตถา เขตวเน วิหรนโต อายสมนต ราริ อารพภ กเถสิ.

[ราชพรหมณ์ชูปมอมเพราะไม่ได้บวช]

โส กิร คิหิกาลे สวตถิยํ ทคคตพราหมโณ ओहोसि.

โส “ภิกขุณํ สนตike ซิวีสสามีติ จินเตตววา วิหารं คนตววา อปหริตํ กโรนโต ปริเวณํ สมมชชนโต मुखธวนาทีนิน ททนโต วิหาเร วสิ.

ภิกขุปี नं सङ्कण्हिसु, पपुषाचेतुं पन न ओज्जनति.

โส पपुषुषु ओलमाโน गिसो ओहोसि.

[ราชพรหมณ์มีอุปนิสัยพระอรหันต์]

อเถกทิวสํ สุตถา ปจจุสกาลे लोकं वोलेकेनโต तं पुराहणं तिसुवा “กินนุ โขติ อุปะธาเรนโต “อรหา ภวิสสตีติ ญตววา สายณห สมये विहारजारिकं जरणโต विय पुराहणसस สนतिकं คนตवวา “पुराहणं गि कโรनโต विजरीति आह.

“ภิกขุณํ वदतपुปฏิवदतं गโรमि” गणतेति आह.

“लगसि तेसं स्नตिका सङ्कण्हति.

“आम गणते, आहारमदतं लगामि, न पन मं पपुषाचेनतीति.

[พระสารีบุตรเป็นผู้กตัญญูกตเวที]

सुत्ता ऐतस्मिं निहाने भिक्षुसङ्घं सन्नपितापेत्ता तमत्तं पुञ्जित्वा

“ภิกขเว อตถิโกจิ อิมสส พुरาหมณสส อธิการं สรณโตติ पुञ्जि.

สารีบุตรตเถโร “ओหं गणते सरामि, ओयं मे राखहे पिण्ठाय जरणत्सส अत्तโน ओภिण्हं गण्णจुภิกขं ทาपेसि, อิมสสหา ओธิการं सरामीति आह.

โส, सुत्तरा “गी पन ते सारिपुत्त ओवं กโตปการं ทคขโต โมजेतुं न วण्णตีติ วุตเต,

“सारु गणते पपुषาचेसสามीति तं पुराहणं पपुषาचेसि.

[พรหมณ์บวชแล้วเป็นคนว่าง่าย]

त्सस गत्तคके आसनपरियन्ते आसन्नं पापुणाति.

याकुภत्तातीहि गिलมति.

เถโร ตํ อาทาย จาริกํ ปกุกามิ อภิกขณํ นํ “อิทนต์ กตตพพํ, อิทนต์ น กตตพพนติ โอวทิต อนุสาสิ.

โส สุวโจ อโหสิ ปทกขินคคาหิ, ตสฺมา ยถานุสสิญฺญํ ปฏิปชฺชมาโน กติปาเหเนว อรหตฺตํ ปาปุณฺนิ.

เถโร ตํ อาทาย สตฺถุ สนฺติกํ คนฺตวา วนฺทิตฺวา นิสฺสีทิ.

อถ นํ สตฺถา ปฏิสนฺตารํ กตฺวา อาห “สุวโจ นุ โข เต สารีปุตฺต อนฺตเววาสีโกติ

“อาม ฆนฺเต อตฺตวิย สุวโจ, กิสฺมิณฺจิทฺโเส วุจฺจมาเนปิ, น กุทฺตพฺโพติ.

“สารีปุตฺต เอวรูปฺเป สทฺธิวิหริเก ลภมาโน กิตฺตเก คนฺตเวยยาสิตี.

“ฆนฺเต พหุเกปิ คนฺตเวยยาเมวาทิ.

[พวกภิกษุสรรเสริญพระสารีบุตรและพระราชา]

อถกทิวสํ ฆมฺมสภายํ ภิกฺขุ กถํ สมฺภูทฺธาเปสฺสุ “สารีปุตฺตเถโร กิร กตฺถนฺน กตฺเวทิตฺ,
กมฺมจฺจุภิกฺขามตฺตํ อูปการํ สริตฺวา ทฺกคตฺพราหฺมณํ ปพฺพาเชสิ, ราชตฺเถโรปิ โอวาทกฺขโม โอวาทกฺขมเมว” ลมฺปีติ.

[พระศาสดาทรงแสดงอสังกตชาดก]

สตฺถา เตสํ กถํ สุตฺวา “น ภิกฺขเว อิทาเนว, ปุพฺเพปิ สารีปุตฺโต กตฺถนฺน กตฺเวทิตฺเววาทิตฺ วตฺวา ตมตฺถํ ปกาเสตฺถุ

อสังกตํ นิสาย	ปภฺจฺฐา มหตี จมฺภู
โกสลํ เสนาสนตฺถุญฺญํ	ชีวกคคาหํ อคคาหิตฺ
เอวํ นิสสยสมฺปนฺโน	ภิกฺขุ อารทฺทวิริยํ
ภาวยํ กุสลํ ฆมฺมํ	โยคกฺเขมสฺส ปตฺติยา
ปาปุณฺณํ อนุปฺพเพน	สพฺพสํโยชนกฺขยฺนตี

อิมํ ทฺกนิปาเต อสังกตชาดก” วิตฺถาเรตฺวา กเถสิ.

ตทา กิร วทฺทกฺกิทฺติ ปาทสฺส อโรครณภาเวน กตํ อตฺตโน อูปการํ ญตฺวา สพฺพเสตฺสส หตฺถิปตฺกสฺส ทายโก เอกจาริกโก หตฺถิป
สารีปุตฺตเถโร อโหสิ.

[ภิกษุควรเป็นผู้ว่าง่าย อย่างพระราชา]

เอวํ เถโร อารพฺภ ชาตํ กเถตฺวา ราชตฺเถโร อารพฺภ “ภิกฺขเว ภิกฺขุนา นาม ราเชน วิย สุวเจเน ภวิตพฺพํ,
โทสํ ทสเสตฺวา โอวาทิยมาเนเนปิ น กุชฺฉิตพฺพํ, โอวาททายโก ปน นิจฺฉิจฺจกฺขนโก วิย ทฺกฺกฐพฺโพติ วตฺวา
อนุสนฺนิตฺติ ฆมฺมํ เทเสนตฺโต อิมํ คาถมาห

“นิจินํ ปวตฺตารํ ยํ ปสฺเส วชฺชทสฺสินํ

๑ โอวาทกเมว. [?]

๒ ข. ชา. ๒๗/๕๒. ตพฺพญฺญกถา. ๓/๒๓.

นิกคยหาวาที เมธาวิ

ดาทิส ปณตติ ภาเซ

ดาทิส ภาฆมานสส

เสยโย โหติ น ปาปิโยติ.

[แก้เอระ]

ตตถ นิธินนติ ตตถ ตตถ นิตทิตวา ฐูปิตานํ ทิรณญสุวณณาทีปุรานํ นิธิกมุภินํ.

ปวตตารนติ กิจจชวีเก ทุคคตมนุสเส อนุกมปี กตวา “เอहि, สุเชน เต ชีวิตูปายํ ทสเสสสามิติ

นิธิกฐานํ เนตวา หตถํ ปสาเรตวา “อิมํ คเหตุวา สุขํ ชีวาติ อัจจิกขนตาร” วिय.

วชชทสสินนติ เทว วชชทสสินโน

“อิมินา นํ อสารูปเพน วา ขลิตน วา สงฆมชเเม นิคคณทิสสามิติ รนธคเวสโก จ

อนญาตณญาปนตถาย ญาตํ อนุกคณนตถาย สีสาทินมสส วุฑฒิกามตตาย ตํ ตํ วชชํ โอลอกเนน อุลลุมปนวเสน สภาวสนฐิตโต จ, อยมิธาธิปปโต.

ยถา ทุคคตมนุสโส “อิมํ คณหาทีติ ตชเชตวาปิ โปเถตวาปิ นิธิ ทสสโต โกปี น กโรติ ปมูทีโตว โหติ,

เอวเมว เอวรूपे ปุคคเล อสารูปปี วา ขลิตํ วา ทิสวา อัจจิกขนเต, โกปี น กาดพโพ, ตฎฐเนว ภาวิตพพิ,

“ภนเต มหนตํ โว กมมํ กตํ มยหํ อัจจิริยูปชฌายกฐานे ฐุตวา โววหนเตहि, ปุนปี มํ โววเทยยาถาติ ปวาเรตพพเมว.

นิกคยหาวาทินติ เอกจโจ ทิ สทริวิทริกาทีนํ อสารูปปี วา ขลิตํ วา ทิสวา

“ออย เม มุโขทกทานาทีทิ สกกจจํ อุกุฐหติ, สเจ ตํ วกขามิ, น มํ อุกุฐทิสสตี, เอวํ เม ปริทานิ ภาวิสสตีติ วตตุํ อวิสหนโต น

นิกคยหาวาที นาม โหติ, โส อิมสมิ สาสเน กจวรํ อากิริติ.

โย ปน ตถารूपํ วชชํ ทิสวา วชชานูรูปํ ตชเชนโต ปณาเมนโต ทณทกมมํ กโรนโต วิหารา นีทรนโต สิกขาเปติ.

ออย นิกคยหาวาที นาม, เสยยถาปี สมมาสมพุโธ.

วุตตถเตตํ “นิกคยห นิกคยหาหํ อานนท วกขามิ, ปคคยห ปคคยหาหํ อานนท วกขามิ, โย สาโร, โส ฐุสสตีติ.

เมธาวินติ ฐมโมชปลญาย สมณนาคตํ.

ดาทิสนติ เอวรूपํ ปณตติ ภาเซยย ปิริรुปาเสยย, ดาทิส ทิ อัจจิริยํ ภาฆมานสส อนเตवासิกสส, เสยโย โหติ น ปาปิโย, วุฑฒิเยว

โหติ, น ปริทานิติ.

เทสนาวसाने พหุ โสตาปตติผลาทีนํ ปापुณีสुติ.

ราชตฤณนที.

๑ ส. อัจจิกขตาร. ม. ย. อัจจิกขิตาร.

๒ ม. ย. ๑๔/๒๔๕. ตตถ ปน ... ปวชย ปวชยหาหนติ ทิสสตี.

๒. อสสชิปุนพพสุกวตถุ.

“โอวเทยยานุสาเสยยาติ อิมม ฐมมเทสนน สตถา เขตวเน วิหรนโต อสสชิปุนพพสุเก อารพภ กเถสิ.

เทสนา ปน กิฏาคริสมิ สมภูฐิตา.

[ภิกษุลามกต้องถูกปัพพาชนียกรรม]

เต กิร^๑ กิถจาปี อคคสาวากาน สหวิหาริกา. อลชชิโน ปน อหะสุ ปาปภิกขุ.

เต ปาปเกหิ อตตโน ปริวารเหติ ปญจหิ ภิกขุสเทหิ สหฐิ กิฏาคริสมิ วิหรนตา “มาลาวจจ โรเปเนติปี โรปาเนติปีติอาทิก^๒ นาน
ปปการ อนาจาร กโรนตา กุลทูกกम्म กตวา ตโต อุปปนเนหิ ปจเจยหิ ชีวิต กปเปเนตา
ต อวาสา เปสทาน ภิกขุณ อวาสา อกสู.

สตถา ต ปวตตี สุตวา เตส ปัพพาชนียกมมกรณตถาย สปริวาร เทว อคคสาวเก อามนเตตวา
“คจจ สารีปุตตา, เตสุ เย ตุมหาก วจัน น กโรนติ, เตส ปัพพาชนียกมม กโรธ; เย ปน กโรนติ, เต โอวทอ ออนุสาสธ,
โอวทนโต หิ ออนุสาสนโต อปณชิตานเยว อปิโย โหติ”, ปณชิตาน ปน ปิโย โหติ มนาโปติ
อนุสนธิ ชมุตวา ฐมม เทสนโต อิม คาทมาห

“โอวเทยยานุสาเสยย อสพภา จ นิวารเย
สต หิ โส ปิโย โหติ อสโต โหติ อปิโยติ.

[แก้อรธ]

ตถล โอวเทยยาติ อุปปนเน วตถุสมิ, วทนโต โอวทติ นาม,
อนุปนเน วตถุสมิ, “อโยโสปี เต สียาติอาทิวเสน อนาคต วชช ทสเสนโต ออนุสาสติ นาม,
สมมุขา วทนโต โอวทติ นาม, ปรมมุขา ทุต วา สาสน วา เปเสนโต ออนุสาสติ นาม,
สกี วทนโตปี โอวทติ นาม, ปุนปุน วทนโต ออนุสาสติ นาม,
โอวทนโตเอว วา ออนุสาสติ นามาติ เอว โอวเทยย ออนุสาเสยย.

อสพภาติ อกุสลธมมา นิวารเยย กุสลธมเม ปติฏฐาเปยยาติ อตถ.

สตนติ โส เอวรูโป ปุคคโล พุทธาทิน สปริวาราน ปิโย โหติ,
เย ปน อธิฏฐธมมา วิตถนปรโลกา อามิสจกขุกา ชีวิตตถาย ปพพิชิตา เตส อสโต โส โอวาทโก ออนุสาสโก
“น ตว อมหาก อุปชมาโย น อจริโย, กสมมา อมเห โอวทสตี เอว มุขสตีหิ วิชมนตาน อปิโย โหตีติ.

เทสนาวสาเน พหุ โสตาปตติผลาทินิ ปาปณิส.

๑ ม. เอตถนตเร เทว ภิกขุชาติ อตถ.

๒ วินยปิฎก มหาวิภค. ๑/๔๑๕.

๓ ม. เอตถนตเร อมนาโปติ อตถ.

สาริปุตฺตโมคคฺคฺลทณานาปี ตตฺถ คนฺตวา เต ภิกฺขุ โอรุทิสฺส อฺนุสาสีสฺส.

เตสฺส เอกฺกเจ โอรุทา สฺมปฺภิจฺฉิตฺวา สฺมมา วตฺตีสฺส, เอกฺกเจ วิพภมฺมึสฺส, เอกฺกเจ ปพฺพาชนียกมฺมํ ปาปฺุณฺนีสฺสตี.

อสสชิปนพพสุกวตฺถ.

๓. ฉนวนตเถรวตถุ.

“น ภเช ปาปเก มิตเตติ อิมิ ฌมมเทสนัน สุตถา เขตวเน วิหระนโต ฉนวนตเถโร อารพภ กเถสิ.

[พระฉนวนเถระดำพระอัครสาวก]

โส กิรายสุมมา “อมหากิ ออยยปุตเตน สหธิ มหาภิกขุมนัน นิภขมนโต ตทา อญญิ เอภมปิ น ปสสามิ,
อิทานิ ปน ‘อหิ สารีปุตโต นาม, อหิ โมคคัลลานอ นาม, มยิ อคคสาวกมหาติ วตวา อิเม วิจระนตีติ เทว อคคสาวเก อภิโกสตี.

สตุถา ภิกขุณิ สนตติกา ตัง ปวตตี สุตวา ฉนวนตเถโร ปภิโกสาเปตวา โอวทิต.

โส ตังขณญญเว ตุนหิ หุตวา ปุน คนตวา เถเร อภิโกสตีเยว.

เอว ยาวตติยิ อภิโกสนตัง ปภิโกสาเปตวา สตุถา โอวทิตวา “ฉนวน เทว อคคสาวกา นาม ตุนหิ กลยาณมิตตา อุตตมปุริสา.
เอวรูปे กลยาณมิตเต เสวสสุ ภชสสุตี วตวา อนุสนธิ ฆมุตวา ฌมมเท เทเสนโต อิมิ คากมาห

“น ภเช ปาปเก มิตเต น ภเช ปุริสาธเม
ภเชถ มิตเต กลยาณเ น ภเชถ ปุริสุตตเมติ.

[แก้อรธ]

ตสสตุโถ

กายหุจจริตาทิกุสลกมมาริตา ปาปมิตตา นาม,
สนธิจเฉพนาทิกเว วา เอกวีสตีอเนสนาปเกเท^๑ วา อญญานะ นิโยชกา ปุริสาธมา นาม,

อุโภปิ เอเต ปาปมิตตา เจว ปุริสาธมา จ, เต น ภเชย น ปยิริปาเสย,
วิปริตา ปน กลยาณมิตตา เจว สปุริสา จ, เต ภเชถ ปยิริปาเสธาติ.

เทสนาวสาเน พหุ โสตาปตติผลาทินิ ปาปญีส.

[พระศาสดาตรัสสั่งให้ลงพรหมทัณฑ์พระฉนวนะ]

ฉนวนตเถโร ปน โอวาทัง สุตวาปิ ปุริมเนยเนว ปุน ภิกขุ อภิโกสตี ปริภาสตี.

ปุนปิ สตุถุ ภิกขุ อารโหจยีส.

๑ เวหุทานัง ปตตทานัง ปุฬพานัง ผลทานัง ทนตกญฐทานัง มุโขทกทานัง สีนานทานัง จุณณทานัง มตติกาทานัง ปาตุกมยตา มุคคสุปปตา
ปาริภุญตา ชงฆเปสนิกัง เวชชกมมัม หุตกมมัม ปหิณคมนัน ปินุชปฏิปินุชทานานุปปทานัน วตถุวิชชา เขตตวิชชา นกชตตวิชชา อังควิชชาตี
เมตตสตุตตวณณานโย.

สตถา “ภิกฺขเว มยิ ฌรณเต, ฉนวนํ สิกฺขาเปตฺตํ น สกฺขิสฺสถ, มยิ ปน ปรินิพฺพเต, สกฺขิสฺสเถว วตฺวา,
ปรินิพฺพานกาเล อายสมฺมา อานนฺเทน “ภนฺเต กถํ ฉนวนตเถเร อมเหหิ ปฏฺฐิตชิตฺตพฺพตฺติ วุตฺเต,
“อานนฺท ฉนวนสฺส ภิกฺขุโน พฺรหฺมทณฺโฑ ทาทพฺโพติ อานฺนาเปสิ.

โส, สตฺถริ ปรินิพฺพเต, อานนฺทตเถเรน อโรปิตํ พฺรหฺมทณฺฑํ สุตฺวา ทุกฺขี ทุมฺมโน ติกฺขตฺตํ มุจฺฉิตฺวา ปตฺติตฺวา
“มา มํ ภนฺเต นาสยิตฺถาติ ยาจิตฺวา สมฺมา วตฺตํ ปุเรนฺโต น จิรสฺเสว สห ปฏฺฐิตชิตฺตพฺพตฺติ อรหตฺตํ ปาปุณฺณิตฺติ.

ฉนวนตเถรวตฺถ.

๔. มหากปิปิตเถรวตฺถุ.

“ธมมปิตี สุขี เสตีติ อิมั ธมมเทสนัน สุตถา เขตวเนน วิหรนโต มหากปิปิตเถรวตฺถุ อารพภ กเถสิ.

ตตฺตฺราย อานุพฺพพิกา.

[พระปัจเจกพุทธะทูลขอหัตถกรรม ทำเสนาสนะ]

อตีเต กิรายสฺมา มหากปิปิโน ปทุมุตตรพุทธสฺส ปาหฺมุเล กตานิหาริ สํสาเร สํสรนโต
พาราณสีโต อวิหฺเร เอกสฺมิ เปสการคามे เขมฺมภูมฺเปสกาโร หุตฺวา นิพฺพตฺติ.

ตทา สหฺสสมตฺตา ปจฺเจกพุทฺธา อภฺฐ มาเส หิมวเนเต วสิตฺวา วสฺสิเก จตฺตาริ มาเส ชนปฺเท วสนฺติ.

เต เอกวาริ พาราณสียา อวิหฺเร โอตฺริตฺวา “เสนาสนกรณตฺถาย หตฺถกมฺม ยาจถาติ รณฺโถ สุนฺติกั อภฺฐ ปจฺเจกพุทฺธะ ปหิณฺสี.

ตทา ปน รณฺโถ วปฺมจฺจกฺกาโล โหติ.

โส “ปจฺเจกพุทฺธา กิรายตฺตาติ สุตฺวา นิภฺขมิตฺวา อาคตฺการณั ปุจฺฉิตฺวา “อชฺช ภาเนเต โเอกาโส นตฺถิ, เสว อมฺหากั วปฺมจฺจกฺลั,
ตฺตฺยทิวเส กริสฺสามีติ วตฺวา ปจฺเจกพุทฺธะ อนิมนเตตฺวา วาวิสิ.

ปจฺเจกพุทฺธา “อณฺญั คามั ปวิสิสฺสามาติ ปกฺกมฺสี.

[พวกบ้านข้างหูทำบุญ]

ตสฺมิ ขणे เขมฺมภูมฺเปสการสฺส ภริยา เกนจิวเภา กรณฺเยน พาราณสี คจฺฉนฺตี เต ปจฺเจกพุทฺธะ ทิสฺวา วนฺทิตฺวา
“กี ภาเนเต อเวลายะ อຍယာ อาคตฺตาติ ปุจฺฉิตฺวา อาทิตฺโต ปภฺฐาย ตั ปวตฺตี สุตฺวา สพุธา ปญฺญาสมฺปนฺนา อิตฺถิ
“เสว ภาเนเต อมฺหากั ภิกฺขุ คณฺหถาติ นิมนเตสิ.

“พฺพุกา มยฺ ภคินีติ.

“กิตฺตกา ภาเนเตติ.

“สหฺสสมตฺตา ภคินีติ

“ภาเนเต อิมสฺมิ คามะ สหฺสสมตฺตา วสิมฺหา, เอกเโก เอกกสฺส ภิกฺขุ ทสฺสติ, ภิกฺขุ อธิวาเสถ,
อหเมว ตุมฺหากั วสนฺนุฏฺธานปิ การาเปสฺสามีติ อาห.

ปจฺเจกพุทฺธา อธิวาเสสิ.

สา คามั ปวิสิตฺวา อุกฺโขเสสิ “อหิ สหฺสสมตฺเต ปจฺเจกพุทฺธะ ทิสฺวา นิมนเตสิ, อຍယานั นิสิทฺนุฏฺธานั สวิทฺถ,
ยาคุภตฺตาทินิ สมฺปาเทถาติ คามมฺขณเภา มณฺทปိ การาเปตฺวา อาสนานิ ปญฺญาเปตฺวา ปุนทิวเส ปจฺเจกพุทฺธะ นิสิทาเปตฺวา ปณฺ
เตน° โภขเนน ปวิสิตฺวา ภาตฺตกิจฺจาวสาเน ตสฺมิ คามะ สพฺพา อิตฺถิโย อาทาย ตาหิ สพุธี ปจฺเจกพุทฺธะ วนฺทิตฺวา

เตมาสี วสนตถาย ปฏิณญ์ คเหตุวา ปุน คาเม อุคฺโขเสสิ “อมมตาตา เอเกกกุลโต เอเกโก ปุริโส วาสีอาทีนิ คเหตุวา
อรรถญ์ ปริสิตวา ทพพสมภาเร อหริตวา อยยานัน วสนนฺฐานัน กโรตุติ.

คามวาสีโน ตสสา วเจเน ฐตฺวา เอเกโก เอเกกั กตฺวา สหฺธิ รตฺติฐานันทิวาฐานาเนหิ ปณฺณสาลาสทสฺส กาทเรตฺวา
อตฺตโน อตฺตโน ปณฺณสาลาเย วสฺสุปกฺเขตฺเต ปจฺเจกพฺพุธา “อหํ สกุกจฺจํ อฺปฺภูทฺธิสฺสามิ, อหํ สกุกจฺจํ อฺปฺภูทฺธิสฺสามิตฺติ อฺปฺภูทฺธิสฺสุ.

วสฺสํ วุตฺตกาเล “อตฺตโน อตฺตโน ปณฺณสาลาเย วสฺสํ วุตฺตนาณํ ปจฺเจกพฺพุธาณํ จีวรสาฎฺเเก สขฺเขธาติ สมหาทเปตฺวา
เอเกกสฺส สทสฺสมูลํ จีวรํ^๑ ทาเปสิ.

ปจฺเจกพฺพุธา วุตฺตวสฺสา อนฺโมหนํ กตฺวา ปกฺกมฺมิสฺสุ.

[อาณิสสํทธานํให้เกิดในดาวดึงส์]

คามวาสีโนปิ อิมํ ปุญฺญํ กตฺวา ตโต^๒ จฺตา ดาวตีสภวเน นิพฺพตฺติตฺวา คนฺเทวปุตฺตา นาม อเหตุ.

เต ตตฺถ ทิพฺพสมปตฺตี อนฺภวิตฺวา กสฺสปสมมาสมพฺพุธาเล พาราณสียํ กุญฺมพิกเคเหตุสฺสุ นิพฺพตฺตีสฺสุ.

เชฎฺฐกฺเปสกาโร เชฎฺฐกฺกุญฺมพิกสฺส ปุตฺโต อโหสิ.

ภริยาปิสฺส เชฎฺฐกฺกุญฺมพิกสฺเสว ธีตา อโหสิ.

ตา สพฺพาปิ วยฺยปุตฺตา ปฺรกุลฺ คจฺฉนฺติโย เตสฺสเยว เคหาณี อคมฺสฺสุ.

[กุญฺมพิถวายนมหาทาน]

อถกทิวสํ วิหารเร ฐมมสฺสวณํ สงฺฆญฺญํ.

“สตฺถา ฐมมํ เทเสตฺตี สุตฺวา สพฺเพปิ เต กุญฺมพิกา “ฐมมํ สฺถนฺตฺสสามาติ ภริยาย สหฺธิ วิหารํ อคมฺสฺสุ.

เตสํ วิหารมชฺฉมํ ปวิญฺญุกฺขณฺเน วสฺสํ อญฺญฺหิ.

เยสํ กุลฺปกฺกา วา ญาตี วา สามเณรทโย อตฺถิ, เต เตสํ ปรีเวณานิ ปวิสฺสฺสุ.

เต ปน ตถารูปานํ นตฺถิตาย กตฺถจฺจิ ปวิสฺสฺตุ อวิสฺสนตา วิหารมชฺฉเมเยว อญฺญฺสฺสุ.

อถ เน เชฎฺฐกฺกุญฺมพิโก อาท “ปสฺสธ อมหากํ วิปฺปการํ, กุลฺปุตฺเตหิ นาม เอตฺตเกน ลชฺชิตฺตุํ ยุตฺตนฺติ.

“ออยฺย กิ โกรมาติ.

“มยํ วิสฺสาสิกฺฐานสฺส อภาเวเน อิมํ วิปฺปการํ ปุตฺตา, สพฺเพ ฐนํ สหฺริตฺวา ปรีเวณํ โกรมาติ.

“สาธฺว อยฺยาติ.

๑ ส. ย. ติจีวรํ.

๒ ม. อโโต.

เชฏฐโก สหสฺส อทาสี, เสสา ปญจ ปญจ สตานี, อิตถียो อชฺมเตยยานิ อชฺมเตยยานิ สตานี.

เต ตํ ฐนํ สํหริตฺวา สหสฺสกฎุมคารปริวารํ สตถุ วสนตถาย มหาปริเวณํ นาม อารภิสฺส.

นวกมมสฺส มหนตตาย ฐเน อปปโหนเต, ปุพฺเพ ทินฺนธนโต ปุณฺ อชฺมตฺตฺตํ อทฺส.

นิฏฐิตฺเว ปริเวณ, วิหารมํ กโรนฺตา พุทฺธปฺมุขสฺส ภิกฺขุสงฺฆสฺส สตฺตาทํ มหาทานํ ทตฺวา วิสตียา ภิกฺขุสหสฺสานํ จีวรานิ สชฺชยิสฺส.

[ภรรยาของกฎุมพีถวายดอกอังกาบ]

เชฏฐกกฎุมพีทิสฺส ปน ภริยา สพฺเพหิ สมภาคิกํ อกตฺวา อตฺตโน ปญฺญาย ฐิตฺวา “อติเรกตรํ กตฺวา สตถารํ ปุเชสฺสามีติ
อโนชฺชูปฺพวณฺเณน สหสฺสมุเลน สาฏฺเณน สทฺธิ อโนชฺชูปฺพวณฺเณน คุณฺโณ กเหตุวา อนฺนโมทนกาเล สตถารํ อโนชฺชูปฺพเวหิ ปุเชตฺวา
ตํ สาฏฺเณน สตถุ ปาทมฺเณ ฐเปตฺวา “ภนฺเต นิพฺพตฺตนิพฺพตฺตฏฺฐาเน อโนชฺชูปฺพวณฺเณน เม สรฺริโร หุตฺว,
อโนชาเอว จ เม นามํ โหตุติ ปตฺถนํ ฐเปสิ.

สตถา “เอวํ โหตุติ อนฺนโมทนํ อกาสิ.

[กฎุมพีภรรยาและบริวารเกิดในราชตระกูล]

เต สพฺเพปิ ยาวตายุํ ฐิตฺวา ตโต จตฺตา เทวโลเก นิพฺพตฺติตฺวา อิมสฺมี พุทฺธูปฺปาเท เทวโลกา จวิตฺวา

เชฏฐกกฎุมพีโก กุกกฎุมตฺนฺนเร ราชกุเล นิพฺพตฺติตฺวา วยฺปปตฺโต มหากปิปินราชา นาม อโหสิ.

เสสา อมจฺจกุเลสุ นิพฺพตฺตีสฺส.

เชฏฐกกฎุมพีทิสฺส ภริยา มทฺทรฏฺฐุ สาคลนฺนเร^๑ ราชกุเล นิพฺพตฺติ.

อโนชฺชูปฺพวณฺณเมวสฺสา สรฺริโร อโหสิ.

“อโนชาเตววสฺสา นามํ กริสฺส.

สา วยฺปปตฺตา กปิปินรณฺเณ เคหํ คนฺตฺวา อโนชาเทวี นาม อโหสิ.

เสสิตถียปิ อมจฺจกุเลสุ นิพฺพตฺติตฺวา วยฺปปตฺตา เตสฺยเว อมจฺจปุตฺตานํ เคหานิ อคมฺสฺส.

เต สพฺเพปิ รณฺเณ สมปตฺติสฺสทิสฺส สมปตฺตี อนฺนภวิสฺส.

ยथा ราชา สพฺพาลงฺการปฺปฏิมณฺฑิตโต หตฺถิ อภิรฺหิตฺวา วิจฺรติ, ตथा เตปิ ตเถว วิจฺรนฺติ.

ตสฺมี อสฺเสน วา รณฺเน วา วิจฺรนฺเต, เตปิ ตเถว วิจฺรนฺติ.

เอวํ เต เอกโต หุตฺวา กตฺวานํ ปุณฺญานํ อานฺนภาเวเน เอกโตว สมปตฺตี อนฺนภวิสฺส.

रणฺเณ ปน “พลํ พลวาทโน ปุบฺเผ ปุบฺพวาทโน สฺสฺปตฺโตติ ปญฺจ อสฺสา โหนติ.

๑ สาคลนฺนเร -อิตฺปิ อตถิ.

ราชา เตสุ สุปตฺตํ สยํ อารโหติ.

อิตฺเร จตฺตารโ อสฺสารโหนํ สาสนาหฺรณตฺถาย อทาสี.

[พระราชานำให้สืบข่าวพระรัตนตรัย]

ราชา เต ปาโตนว โภเชตฺวา “คจฺฉณ, เทว วา ตีณิ วา โยชนานิ อาหิณฺชิตฺวา
พฺพุทฺธสฺส วา ธมฺมสฺส วา สงฺฆสฺส วา อุปฺปนฺนภาวํ ญุตฺวา มยฺหํ สุขสฺสาสนํ ออาหารถาติ เปเสสิ.

เต จตฺตฺหิ ทฺวารเรหิ นิภฺขมิตฺวา เทว ตีณิ โยชนานิ อาหิณฺชิตฺวา สาสนํ อลภิตฺวา ปจฺจาคจฺฉนฺติ.

[พระราชานำข่าวพระรัตนตรัยจากพ่อค้าม้า]

อเถกทิวสํ ราชา สุปตฺตํ นาม อสฺสมารุญฺห อมจฺจสทฺสปรวิฺโต อุยฺยานํ คจฺฉนฺโต

กิลนฺตรูเป ปญฺจสทฺมตฺเต วาณิขเก นครํ ปวิสฺนเต ทิสฺวา

“อิม อทฺธานกิลนฺตา, อทฺธา อิมสํ สนฺติกา เอกํ ภทฺทกํ สาสนํ โสสฺสามีติ เต ปกโกสาเปตฺวา “กุโตน อาคจฺฉนฺตาติ ปุจฺฉิ.

“อตฺถิ เทว อิโตน วิสฺติโยชนสทฺมตฺถเก สวาทฺถิ นาม นครํ, ตโตน อาคจฺฉนฺตาติ.

“อตฺถิ ปน โว เทเส กิลฺจิ สาสนํ อุปฺปนฺนนฺติ.

“เทว อญฺญํ กิลฺจิ นตฺถิ, สมนฺนสฺสพฺพุทฺโธ ปน อุปฺปนฺนนฺติ.

ราชา ตาวเทว ปญฺจวณฺณาย ปิตฺติยา ญฺญุสฺสรโร กิลฺจิ สลฺลกฺเขตฺตํ อสฺสโกนฺโต มุหุตฺตํ วิตฺตินาเมตฺวา “ตาทา กิ วเทถาติ ปุจฺฉิ.

“พฺพุทฺโธ เทว อุปฺปนฺนนฺติ.

ราชา พุทฺธิยํ ปิตฺติยํ ตเถว วิตฺตินาเมตฺวา “กิ วเทถ ตาทาติ ปุจฺฉิตฺวา จตฺตฺถวเร, “พฺพุทฺโธ เทว อุปฺปนฺนนฺติ วุตฺเต,

“ตาทา สทฺสทฺสสํ โว ทมฺมมีติ วตฺวา “อปฺริปี กิลฺจิ สาสนํ อตฺถิ ตาทาติ ปุจฺฉิ.

“อตฺถิ เทว, ธมฺโม อุปฺปนฺนนฺติ.

ราชา ตปี สุตฺวา ปุริมฺนเยเนว ตโย วาเร วิตฺตินาเมตฺวา, จตฺตฺถวเร “ธมฺโมติ ปเท วุตฺเต,

“อิธปิ โว สทฺสทฺสสํ ทมฺมมีติ วตฺวา “อปฺริปี สาสนํ อตฺถิ ตาทาติ ปุจฺฉิ.

“อตฺถิ เทว สงฺฆรตฺนํ อุปฺปนฺนนฺติ.

ราชา ตปี สุตฺวา ตเถว ตโย วาเร วิตฺตินาเมตฺวา, จตฺตฺถวเร “สงฺโฆติ ปเท วุตฺเต, “อิธปิ โว สทฺสทฺสสํ ทมฺมมีติ วตฺวา อมจฺจสทฺสสํ
โอบฺโลเกตฺวา “ตาทา กิ กริสฺสเถาติ ปุจฺฉิ.

“เทว กิ กริสฺสเถาติ.

“อหํ ตาทา ‘พฺพุทฺโธ อุปฺปนฺนนฺ, ธมฺโม อุปฺปนฺนนฺ, สงฺโฆ อุปฺปนฺนนฺติ สุตฺวา น ปฺน นิวตฺติสฺสามิ,

สทฺถารํ อุทฺทิสฺส คนฺตฺวา ตสฺส สนฺติเก ปพฺพชิสฺสามีติ.

“มยปี เทว ตุมเหติ สหี ปพพิชิสสามาติ.

[พระราชชาติชาวัตพระรัตนตรัย]

ราชา สุวณณปฏฺฐ อุกฺขราณี ลีชาเปตฺวา วาณิเชเก อาห “อโนชา นาม เทวี ตุมหากํ ตีณิ สตสฺสหาสนานิ ทสฺสตี,
เอวฺลจ ปน วเทยฺยาถ ‘รณฺญา กิร เต อีสฺสรียํ วิสฺสภูจฺจํ, ยถาสุขํ สมฺปตฺตี ภูณฺชาหิตี,
สเจ ปน โว ‘ราชา กหนฺติ ปุจฺฉิสฺสตี, ‘สฺตถารํ อุทฺทิสฺส ปพพิชิสสามีติ วตฺวา คโตติ อาโรเจยฺยาถาติ.

อมจจาปี อตฺตโน อตฺตโน ภริยานํ ตเถว สาสนานิ ปหิณฺสีสุ.

ราชา วาณิเชเก อโยเชตฺวา^๑ อมจจสฺสสปริวโต ตํชนฺณญฺเวว นิกฺขมิ.

สฺตถาปี ตํทิวสํ ปจฺจุสกาเล โลกํ โวลเณโต มหากปิปินราชานํ สปริวารํ ทิสฺวา

“อโย มหากปิปิโน วาณิเชกานํ สนฺติกา ตินฺณํ รตนานํ อุปฺปนฺนภาวํ สุตฺวา เตสํ วจฺนํ ตีหิ สตสฺสหาเสหิ ปุเชตฺวา
รชฺชํ ปหาย อมจจสฺสสปริวโต มํ อุทฺทิสฺส ปพพิชิตฺกามา เสว นิกฺขมิสฺสตี, โส สปริวาโร สห ปฏฺฐิสฺสภิกาทิ อรหฺตํ ปาปุณฺนิสฺสตี,
ปจฺจุคฺคณฺมสฺส กิริสฺสามีติ ปุณฺทิวเส จกฺกวตฺติ วิย ขุทฺทกคามโกชกํ ปจฺจุคฺคจฺจโนโต สยเมว ปตฺตจิวารํ คเหตุวา
วีสฺติโยชนสฺตมคฺคํ ปจฺจุคฺคนตฺวา^๒ จนฺทภาคฺย นทียา ตีเร นิโครธฺรูกฺขมุเล ฉพฺพณฺณรสมฺมโย วิสฺสชฺเชนฺโต นิสฺสีหิ.

ราชาปี อาคจฺจโนโต เอกํ นทึ ปตฺวา “กา นามเสาติ ปุจฺฉิ.

“อารวปจฺฉา” นาม เทวาติ.

“กิมสฺสา ปริมาณํ ตาตาติ.

“คฺมภีโรโต คาวุตํ ปุณฺลโต เทว คาวุตานิ เทวาติ.

“อตฺถิ ปเนตฺถ นาวา วา อุพฺมุโป วาติ.

“นตฺถิ เทวาติ.

“นาวาทินิ โอลเณตฺวานํ, อมหากํ ชาติ, ชริ อุปฺเนติ, ชรา มรณํ. อหํ นิพฺพเมติโก หุตฺวา ตีณิ รตนานิ อุทฺทิสฺส นิกฺขนฺโต,
เตสํ อานุกาเวเน อิทํ อุทกํ วิย มา อโหสีติ ตินฺณํ รตนานํ คฺณํ อวชฺเชตฺวา

“อิตฺปิ โส ภควา อรหํ สมฺมาสมฺพุทฺโธติ พุทฺธานุสฺสตี อนุสฺสรนฺโต สปริวาโร อสฺสสฺสเสเน อุทกปิฏฺฐุ ปกฺขนฺทิ.

สินฺธฺวา ปิฏฺฐิปาสาณฺเ วิย ปกฺขนฺทิสฺสุ.

ขุรานํ อคฺคา เนว^๔ เตมีสุ.

โส ตํ อุตฺตริตฺวา ปุโรโต คจฺจโนโต อปรปี นทึ ทิสฺวา “อโย กา นามาติ ปุจฺฉิ.

๑ ม. เอตฺถนฺตเร อสฺสํ อภีรฺยฺห -อิตฺติ อตฺถิ.

๒ คนฺตฺวา [?]

๓ อปรจฺฉาติปี อตฺถิ.

๔ กตฺถจฺจ อคฺคาเนว -อิตฺติ ทิสฺสตี.

“นีลวหนา นาม เทวาทิ.

“กิมสสา ปริมาณนติ.

“คมกริรโตปิ ปุถุลโตปิ อทตโยชนั เทวาทิ.

เสสั ปุริมสทิสเมว.

ตัม ปน นทึ ทิสวา “สวากุขาโต ภควตา ธมโมติ ธมมานุสสตี อนุสสรนโต ปกขนทึ.

ตปิ นทึ อติกกमितวา” อปรีปิ นทึ ทิสวา “อัย กา นามาติ ปุจฉิ.

“จนทภาคา นาม เทวาทิ.

“กิมสสา ปริมาณนติ.

“คมกริรโตปิ ปุถุลโตปิ โยชนั เทวาทิ.

เสสั ปุริมสทิสเมว.

อิมั ปน นทึ ทิสวา “สุปฏิปนโน ภควโต สวากสงโฆติ สงฆานุสสตี อนุสสรนโต ปกขนทึ.

ตัม ปน นทึ อติกกमितวา คจฉนโต สตถุ สรีรโต ฉพพณณรสมิโย อททส.

นิโครธรุกขสส สาขาวิภูปปลาสานิ โสวณณมยานิ วिय อหะสุ.

[พระราชอาและอมาตย์ได้บรรลुकุณวิเศษ]

ราชา จินเตสิ “อัย โอภาโส เนว จนทสส, น สุริยสส, น เทวมารพพรมนาคสุปณณาทีนั, อณญตรสส,
อทธา สตถารุ อุกทิสส อาคฉนโต มหาโคตมพทุเชน ทิฏฐุสสุ ภวิสสามิติ.

โส ดาวเทว อสสปิฏฐิตโต โอตริตวา โอนตสรีโร รสมินั อนุสาเรณ สตถารุ อุปสงกमितวา
มโนสิลารเส นิมุขนโต วिय พุทธรสมินั อนโต ปวิสิตวา สตถารุ วนทิตวา เอกมณตัม นิสิติ สทธี อมจจสทสเสน.

สตถา อนุปปฟีกถั กเถสิ.

เทสนาวสาเนราชา สปริวารो โสตาปตติผลเล ปติฏฐุหิ.

อถ สพเพว อุกุณ्हิตวา ปพพชั ยาจิสุ.

สตถา “อาคมิสสตี นุ โข อิเมสั กุลปุตตานัน อิทิมยปตตจิวรณติ อุปธาเรนโต

“อิเม กุลปุตตา ปจเจกพทุทสทสสจจิวรทสสส อทสุ, กสสปพทุทกาเล วิสตียา ภิกขุสทสสานปี วิสตี จิวรทสสสานิ อทสุ,

อนจฉริย อิมส์ อธิมยปตตจิวราคมนนติ ญตวา ทกขิมหตถ์ ปสาเรตวา

“เอถ ภิกขโว, จรถ พรหมจริย สมนมา ทุกขสส อนตกริยาयाติ อาห.

เต ดาวเทว อญฐปริกขารธรา วสสสติกเถรา วิย หุตวา เวหาส์ อพุกคณตวา ปจโจโรหิตวา [?] สตถาร วุนทิตวา นิสทีสุ.

[พระนางอินชาเทวีเสด็จออกผนวช]

เตปี วาณชกา ราชกุล คณตวา รมญา ปหิตสาสน อโรจาเปตวา, เทเวีย “อาคจฉนตติ วุตเต,
ปวิสิตวา วุนทิตวา เอกมนต อญฐสู.

อถ เน เทวี ปุจฉิ “ตาดตา กิการณา อาคตตถาติ.

“มย รมญา ตุมหาก สนนตัก ปหิตา, ตีณิ กิร โน สตสหสสานิ เทถาติ.”

“ตาดตา อติพหุ ภณถ, กิ ตุมเทหิ รมญเ กต, กิสมี โว ราชา ปสนโน เอตตกั ธน ทาเปสตี.

“เทวี น อญญู กิณจิก กต, รมญเ ปน สาสน อโรจยิมหาติ.

“สกุภา ปน ตาดตา มยหปี อโรเจตุนติ.

“สกุภา เทวีติ.

“เตนหิ ตาดตา วเทถาติ.

“เทวี พุทโธ โลเก อูปนโนติ.

สาปี ต สุตวา ปุริมเนเยเนว ปิตिया ญญฐสูริรา ติกขตตฺ กิณจิก อสลลกเขตวา, จตฺตถวาเร “พุทโธติ ปท สุตวา

“ตาดตา อิมสมิ ปเท รมญา กิ ทินนนติ.

“สตสหสส์ เทวีติ.

“ตาดตา นานุจฉวิก รมญา กต เอวรूप สาสน สุตวา ตุมหาก สตสหสส์ ททมาเนน,

อห หิ โว มม ทุกคตปณณาการะ ตีณิ สตสหสสานิ ทมมิ, อปร ตุมเทหิ กิ อโรจิตนติ.

“อิทญจิทญจาติ อปรานปี เทว สาสนานิ อโรเจสุ.

เทวี ปุริมเนเยเนว ปิตिया ญญฐสูริรา ติกขตตฺ กิณจิก อสลลกเขตวา จตฺตถวาเร เตถ สุตวา ตีณิ ตีณิ สตสหสสานิ ทาเปสตี.

เอว เต สพพานิ ทวาทส สตสหสสานิ ภิสุ.

อถ เน เทวี ปุจฉิ “ราชา กห ตาดตาติ.

“เทวี ‘สตถาร อุตทิสส ปพพชิสสามีติ คโตติ.

“มยห์ เตน ก็ สาสน์ ทินนุนติ.

“สพพ์ กิร เตน ตุมหากั อีสสรียั วิสสภูญั, ตุมเห กิร ยถารุจिया สมปตตี อนุภาวถาติ.

“อมจจา ปน กหฺ ตาตาติ.

“เตปิ ‘รณญา สหฺธิเยว ปพพชิสสามาติ คตา เทวีติ.

สา เตสั ภริยาโย ปกโกสาเปตวา “อมมา ตุมหากั สามิกา ‘รณญา สหฺธิ ปพพชิสสามาติ คตา, ตุมเห ก็ กิริสสถาติ.

“ก็ ปน เตหิ อมหากั สาสน์ ปหิตั เทวีติ.

“เตหิ กิร อตตโน สมปตติ ตุมหากั วิสสภูญา, ตุมเห กิร ตั ยถารุจिया ปริภุชถาติ.

“ตุมเห ปน เทวิ ก็ กิริสสถาติ.

“อมมา โส ตาว ราชา สาสน์ สุตวา มคฺเค ฐิตโกว ตีหิ สตสทสเสหิ ตีณิ รตนานิ ปุเชตวา
เขฬปิณฺฑั วีย สมปตตี ปหาย ‘ปพพชิสสามีติ นิกขนโต,
มยา ปน ตินฺณั รตนานั สาสน์ สุตวา ตีณิ รตนานิ นวหิ สตสทสเสหิ ปุชิตานิ,
น โข ปเนสา สมปตติ นาม รณญเยว ทุกขา, มยหฺปี ทุกขาเยว,
โก รณญเ ฉชฺชิตั เขฬปิณฺฑั ชนฺนุเกหิ ปติภฺฐุหิตวา มุเขน คณฺหิสสติ,
น มยห์ สมปตติยา อตโถ, อหฺปี สตถารุ อุทฺทิสส คนฺตวา ปพพชิสสามีติ.

“เทวิ มยปี ตุมเหหิเยว สหฺธิ ปพพชิสสามาติ.

“สเจ สกโกถ, สาธู อมมาติ.

“สกโกม เทวีติ.

“เตนหิ เอถาติ รถสทสสั โยชาเปตวา ธนั อารุยหฺ ตาหิ สหฺธิ นิกขมิตวา อนฺตรามคฺเค ปฐฺมนทึ ทิสวา
ยถา รณญา ปุญฺญั ตเถว ปุจฺฉิตวา สพพ์ ปวตตี สุตวา “รณญเ คมนมคฺคั” โอลเถถาติ วตวา,
“สินฺธวานั ปทวถณฺชั น ปสสาม เทวีติ วุตเต, “ราชา ‘ตีณิ รตนานิ อุทฺทิสส นิกขนโตสมิตี สจฺจกิริยั กตวา คโต ภวิสสติ, อหฺปี
ตีณิ รตนานิ อุทฺทิสส นิกขนตา, เตสเมว อานุภาเวน อิทั อุกกั อุกกั วีย มา อโหสีติ
ตินฺณั รตนานั คุณฺ อุนฺสสริตวา รถสทสสั เปเสสิ.

อุทกั ปิภฺฐุปาสานสทิสั อโหสี.

จกฺกานั อกฺขคคเนมิวภูญิโย เนว เตมีสุ.

เอเตเนว อุปาเยน อิตราปิ เทว นทึโย อุตฺตริ.

สธถา ตสสา อากมนภาวึ ญุตวา, ยถา อตตโน สนฺติเก นิสินฺนา ภิกฺขุ น ปญฺญายนติ, เอวมกาสิ.

สาปิ คจฺจนฺตี คจฺจนฺตี สตถุ สรีโรโต นิทฺทณฺตรสฺมิโย ทิสฺวา ตเถว จินฺเตตฺวา สตถารุํ อุปฺสงฺกมิตฺวา วนฺทิตฺวา เอกมฺนตํ ฐิตา ปุจฺฉิ
“ภนฺเต มหากปิปิโน ตุมฺเห อุทฺทิสฺส นิทฺทณฺโต อากฺเตตถ มณฺเฑ, กหิ โส, อมฺหากปิ นํ ทสฺเสถาติ.

“นีสิตถ ตาว, อิเชว ตํ ปสฺสิสฺสเถาติ.

ตา สพฺพปาปิ ตุมฺหฺจฺจิตฺตา “อิเชว กิร นิสินฺนา สามิเก ปสฺสิสฺสามาติ นีสิตฺส.

สตถา อนุปฺพุทฺทิกถิ กเถสิ.

อโนชา เทวี เทสนาวสาเน สปิริวารา โสตาปตฺติผลํ ปาปุณฺนิ.

มหากปิปินตเถโร ตาสํ วจฺฉิตฺตํ ฐมฺเมเทสนํ สุณฺนโต สปิริวารो สห ปฏฺิสมฺภิทาหิ อรหตฺตํ ปาปุณฺนิ.

ตสฺมิ ขณฺเ สตถา ตาสํ เต ภิกฺขุ อรหตฺตํ ปตฺเต ทสฺเสสิ.

ตาสํ กิร อากตฺทกฺขณฺเวยว อตฺตโน สามิเก กาสาวธเร มุณฺทสิเร ทิสฺวา จิตฺตํ เอกคฺคํ น ภเวยฺย,
เตน มคฺคผลานิ ปตฺตํ น สกฺกณฺเวยฺยํ, ตสฺมา อจฺลสฺสทฺธาย ปตฺติภูตฺติกาเล ตาสํ เต ภิกฺขุ อรหตฺตํ ปตฺเต ทสฺเสสิ.

ตาปิ เต ทิสฺวา ปณฺจปฺปตฺติภูตฺติเตน วนฺทิตฺวา “ภนฺเต ตุมฺหากํ ตาว ปพฺพชิตฺทิกิจฺจํ มตถํ ปตฺตณฺติ วัตฺวา
สตถารุํ วนฺทิตฺวา เอกมฺนตํ ฐิตา ปพฺพชฺชํ ยาจิสุ.

“เอวํ กิร วุตฺเต, สตถา อุปลวณฺณาย อากมฺนํ จินฺเตสิตี เอกจฺเจ วนฺทิต.

สตถา ปน ตา อุปาสิกาโย อาห “สาวตถิ คณฺตฺวา ภิกฺขุณฺุปฺสฺสเย ปพฺพชเถาติ.

ตา อนุปฺพุทฺเพน จาริกญฺจรมาณา อนฺตรามคฺเค มหาชนฺเณ อภิหฺนุสฺสการสมฺมาณา ปทฺสาว วิสฺติโยชนฺสติกํ มคฺคํ คณฺตฺวา
ภิกฺขุณฺุปฺสฺสเย ปพฺพชิตฺวา อรหตฺตํ ปาปุณฺนิสุ.

สตถาปิ ภิกฺขุสฺสทฺสสํ อาทาย อากาเสเนว เซตวนํ อคฺมาสิ.

ตฺตร สฺทํ อายสฺมา มหากปิปิโน รตฺติภูตฺติฐานทิวาภูตฺติฐานาทิสฺสุ “อโห สฺขํ, อโห สฺขณฺติ อุทฺทานํ อุทฺทาเนนฺโต วิจฺรติ.

ภิกฺขุ ภควโต อโรเจสฺสุ “ภนฺเต มหากปิปิโน ‘อโห สฺขํ, อโห สฺขณฺติ อุทฺทานํ อุทฺทาเนนฺโต วิจฺรติ
อตฺตโน^๑ รชชฺสฺขํ อารพฺภ กเถติ มณฺเฑติ.

สตถา ตํ ปกฺโกสาเปตฺวา “สจฺจํ กิร ตวํ กปฺปิน กามสฺขํ รชชฺสฺขํ อารพฺภ อุทฺทานํ อุทฺทาเนสิตี.

“ภควา เม ภนฺเต ตํ อารพฺภ อุทฺทานภาวํ ภาวํ อนุทฺทานภาวํ ภาวํ ชานาติตี.

สตถา “น ภิกฺขเว มม ปฺตุโต กามสฺขํ รชชฺสฺขํ อารพฺภ อุทฺทานํ อุทฺทาเนติ, ปฺตุตฺตสฺส ปน เม ฐมฺมปีตี^๒ อุปฺปชฺชติ,
โส อมตฺมทานิพฺพานํ อารพฺภ เอวํ อุทฺทานํ อุทฺทาเนติตี อนุสนฺธิ ฆณฺเฑตฺวา ฐมฺมํ เทเสนฺโต อิมํ คาลมาห

๑ ม. เอตถนฺตเร กามสฺขํ -อิตฺติ อตฺถิ.

๒ ม. เอตถนฺตเร นาม ฐมฺมรติ นาม -อิตฺติ อตฺถิ.

“ธมมปีติ สุขี เสติ

วิปฺปสนฺเนน เจตฺสา

อริยฺปปเวทิตฺเต ธมฺเม

สทา รมติ ปณฺทิตฺติ.

[แก้บรรทัด]

ตตฺถ ธมฺมปีติธมฺมปายโก, ธมฺมํ ปิวนฺโตติ อตฺถโถ.

ธมฺโม จ นาเมส น สกฺกา ภาชเนน ยาคฺคาทนี วีย ปาตุ,

นววิธํ ปน โลกุตฺตรธมฺมํ นามกาเยน ผุสฺสนฺโต อารมฺมณฺโต สจฺฉิกโรนฺโต ปริญฺญาภิสมยาทีหิ ทฺกฺขาทีนํ อริยสจฺจานํ ปฏฺวิชฺฌนฺโต
ธมฺมํ ปิวนฺโต นาม.

สุขี เสติธมฺมํ เทสฺนาสีสมตฺตเมตฺตํ. จตฺตฺหิปี อิริยาปเถหิ สุขี วิหฺรตีติ อตฺถโถ.

วิปฺปสนฺเนนาติ อนาวิเลนํ นโรปฺกฺกิลเสสน.

อริยฺปปเวทิตฺเต พุทฺธาทีหิ อริเยหิ ปเวทิตฺเต สติปฺญฺฐานาทีเกเท โปธิปฺกฺกขิยธมฺเม.

สทา รมตีติ เอวฺรุโป ธมฺมปีติ วิปฺปสนฺเนน เจตฺสา วิหฺรนฺโต ปณฺทิจฺเจน สมนฺนาคโต สทา รมติ อภิรมตีติ.

เทสฺนาวสาเน พฺหุ โสตาปฺนนาทโย อหฺเสนฺติ.

มหากปิปินตเถรวตฺถุ.

๕. ปณฺทิตสามเณรวตฺถุ.

“อุทกํ หิ นยฺนตีติ อิมํ ฌมฺมเทสํ สตุถา เขตฺวเน วิหรนฺโต ปณฺทิตสามเณรํ อารพฺภ กเถสิ.

[พระศาสดาตรัสอนุโมทนาภา]

อตีเต กิร กสฺสปสมฺมาสมฺพุทฺโธ วิสติขีณาสวสฺสปริวาโร พาราณสี อคฺมาสิ.

มนุสฺสา อตฺตโน พลํ สลลฺกเขตฺวา อฏฺฐปี ทสปี เอกโต หุตฺวา อาคฺนตฺกทานานิ อทฺสู.

อเถกทิวสํ สตุถา ภาตฺตกิจฺจาวสาเน เอวํ อนุโมทฺน อกาสิ “อุปาสกา

- อิเธจฺจโจ ‘อตฺตโน สนฺตกเมว ทาทํ วฏฺฏติ, กิ ปเรน สมฺมาทปิเตนาติ อตฺตนา ว ทานํ เทติ, ปรี น สมฺมาทเปติ, โส นิพฺพตฺตภูฏาเน’ โภคสมฺปทํ ลภติ, โน ปริวารสมฺปทํ.
- เอกจฺจโจ ปรี สมฺมาทเปติ, อตฺตนา น เทติ, โส นิพฺพตฺตภูฏาเน ปริวารสมฺปทํ ลภติ, โน โภคสมฺปทํ.
- เอกจฺจโจ อตฺตนาปิ น เทติ, ปรมฺปิ น สมฺมาทเปติ, โส นิพฺพตฺตภูฏาเน เนว โภคสมฺปทํ ลภติ, โน ปริวารสมฺปทํ, วิฆาสาโท หุตฺวา ชีวติ.
- เอกจฺจโจ อตฺตนา จ เทติ, ปรมฺจ สมฺมาทเปติ, โส นิพฺพตฺตภูฏาเน โภคสมฺปทมฺปิ ลภติ, ปริวารสมฺปทมฺปิตี.

[ผู้เลื่อมใสในอนุโมทนาภา]

ตํ สุตฺวา สมฺเป ลฺลิตฺโต เอโก ปณฺทิตปุริโส จินฺตสิ “อหนฺทานิ, ตถา กริสฺสามิ, ยถา เม เทว สมฺปตฺติโย ภวิสฺสนตีติ.

โส สตุถารํ วนฺทิตฺวา อาห “ภนฺเต เสว มยฺหํ ภิกฺขุํ คณฺหาติ.

“กิตฺตเกหิ ภิกฺขุหิ อตฺถเถติ.

“กิตฺตโก ปน โว ภนฺเต ปริวาโรติ.

“วีสติ ภิกฺขุสฺสสฺสานีติ.

“ภนฺเต สพฺเพหิ สหฺธี เสว มยฺหํ ภิกฺขุํ คณฺหาติ.

สตุถา อธิวาเสสิ.

โส คามํ ปวีสิตฺวา “อมมตาทา เสว มยา พุทฺธปปฺมุโข ภิกฺขุสงฺขโม นิมนฺตีโต, ตุมฺเห ยตฺตกานํ ภิกฺขุณฺโ” สกฺโกถ ตตฺตกานํ^๑ เทถาติ อา
โรเจตฺวา วิจฺจโรโต, อตฺตโน พลํ สลลฺกเขตฺวา “มยํ ทสฺสนํ ทสฺสาม, มยํ วิสฺตียา, มยํ สตฺสส, มยํ ปญฺจนํ สตฺตานนฺติ วุตฺเต, สพ
เพสํ วจฺนํ อาทิตฺโต ปญฺญา ย ปญฺเณ อาโรเปสี.

[ชายเชิญใจยินดีรับเลี้ยงภิกษุ]

เตน จ สมเยน ตสฺมี นฺครเ อติทฺตคตฺตาเวเนว “มหาทฺตคฺโตติ ปญฺญาโต เอโก ปุริโส อตฺถิ.

โส ตปี สมมุขาคตํ ทิสฺวา “สมม มหาทฺตคต มยา สุวตฺตนา ย พุทฺธปปฺมุโข ภิกฺขุสงฺขโม นิมนฺตีโต,
เสว นฺครวาสีโน ทานํ ทสฺสนติ, ตวํ กตฺติ ภิกฺขุ โภเชสฺสสีติ.

“สามิ มยฺหํ กิํ ภิกฺขุหิ, ภิกฺขุหิ นาม สธฺนํ อตฺถ, มยฺหํ ปน เสว ยาคูตฺถาย ตณฺหุลนาฬิมตฺตปี นตฺถิ,
อหํ ภตฺติ กตฺวา ชีวามิ, กิํ เม ภิกฺขุหิตฺติ.

สมาทฺปนฺน นาม พยตฺเตน ภาวิตฺตพฺพ, ตสฺมา โส, เตน “นตฺถิตฺติ วุตฺเตปี, ตณฺหีภฺภูโต อหุตฺวา เอวมาท

“สมม มหาทฺตคต อิมสฺมี นฺครเ สุโฆชนํ ภูยชิตฺวา สุขุมวตฺถนินฺวตฺตา นานาภรณปฺปฏิมณฺฑิตา สิริสยเน สยมานา พหุ ชนา
สมปตฺตตี อนุภวานฺติ, ตวํ ปน ทิวสํ ภตฺติ กตฺวา กุจฺฉิปุรฺมตฺตปี น ลภสี,
เอวํ สนฺเตปี, ‘อหํ ปุพฺเพปิ กิลฺยจิ’ อกตฺตตฺตา กิลฺยจิ น ลภามิตฺติ น ชานาสีติ.

“ชานามิ สามิตฺติ.

อถ “กสฺมา อิทานิ ปุณฺณํ น กโรสี, ตวํ ยฺวาท พลสมฺปนฺโน, กิํ ตยา ภตฺติ กตฺวาปิ ยถาพลํ ทานํ ทาทุํ น วญฺญตฺติ.

โส, ตสฺมี กเถนฺเต, สํเวคปฺปตฺโต หุตฺวา “มยฺหิปี เอกํ ภิกฺขุํ ปญฺเณ อาโรเปหิ, กญฺจิทฺเว ภตฺติ กตฺวา เอกสฺส ภิกฺขุํ ทสฺสามิตฺติ อาท.

อิตโร “กิํ เอเกน ภิกฺขุณา ปญฺเณ อาโรเปเตนาติ น อาโรเปสี.

มหาทฺตคฺโตปี เคหํ คนฺตฺวา ภริยํ อาท “ภทฺเท นฺครวาสีโน เสว สงฺฆสฺส ภตฺตํ กโรนฺติ,

อหิปี สมาทฺปนฺน ‘เอกสฺส ภิกฺขุํ เทหิตฺติ วุตฺโต, มยํ เสว เอกสฺส ภิกฺขุํ ทสฺสามาติ.

อถสฺส ภริยา “มยํ ทลิตฺทา, กสฺมา ตยา ปฏิสฺสฺตฺนติ อวตฺวา

“สามิ ภทฺทกํ เต กตํ, มยํ ปุพฺเพปิ กิลฺยจิ อทฺตฺวา อิทานิ ทฺตคตฺตา ชาทา, มยํ อุโภปิ ภตฺติ กตฺวา เอกสฺส ภิกฺขุํ ทสฺสามาติ วตฺวา
อุโภปิ นิกฺขมิตฺวา ภาตฺติภูฏานํ อคฺมํสุ.

มหาเสฏฺฐี มหาทฺตคตํ ทิสฺวา “กิํ สมม มหาทฺตคต ภตฺติ กริสฺสสีติ ปุจฺฉิ.

“อาม อยฺยาติ.

“กิํ กริสฺสสีติ.

๑ ม. เอตถนฺตเร ทาทุํ -อติ อตฺถิ.

๒ ม. เอตถนฺตเร ทานํ -อติ อตฺถิ.

๓ ม. เอตถนฺตเร ปุณฺณํ -อติ อตฺถิ.

“ยํ ตุมเห การเสสธชาติ.

“เตนหิ มยํ เสว เทว ตีณิ ภิกขุสตานิ โภเชสสาม, เอหิ ทารุณิ ผาเลหิตี วาสีผรสุํ นีหริตวา ทาเปสิ.

มหาทุคคโต พาหุํ กจฉํ พนฺธิตวา อุตฺสาหปฺตโต วาสี ปหาย ผรสุํ คณฺหนโต ผรสุํ ติตวา วาสี คณฺหนโต ทารุณิ ผาเลติ.

อถ นํ เสฏฺฐี อหา “สมม ตวํ อชช อติวีย อุตฺสาหปฺตโต กम्मํ กโรสิ, กิํ นุ โข การณฺนติ.

“สามิ เอกํ ภิกขุํ โภเชสสามีติ.

ตํ สุตวา เสฏฺฐี ปสนฺนมานโส จินฺเตสิ

“อโห อิมินา ทุกฺกรํ กตํ, ‘อหํ ทุคคโตติ ตุมฺหีภาวํ อนาปชฺชิตวา ‘ภตี กตวา เอกํ ภิกขุํ โภเชสสามีติ วทตีติ.

เสฏฺฐีภริยาปิ ตสส ภริยํ ทิสวา “อมม กิํ กम्मํ กริสฺสตีติ ปุจฺฉิตวา, “ยํ ตุมเห การธาติ วุตเต,
อุทฺทขลสาลํ ปเวเสตวา สุปฺปมฺสลาทีนํ ทาเปสิ.

สา นจฺจนตี วีย ตุมฺหุทฺถา วีหิ โภภูณฺตี เจว โอบุณาติ จ.

อถ นํ เสฏฺฐีภริยา ปุจฺฉิ “อมม อติวีย ตุมฺหุทฺถา กम्मํ กโรสิ, กิณฺนุ โข การณฺนติ.

“ออยเย อิมํ ภตี กตวา มยฺปิ เอกํ ภิกขุํ โภเชสสามาติ.

ตํ สุตวา เสฏฺฐีภริยาปิ ตสสํ “อโห อยํ ทุกฺกรการิกาติ ปสึตี.

เสฏฺฐี มหาทุคคตสส ทารุณํ ผาลิตกาเล “ออยฺนเต ภตีติ สาลีนํ จตฺสโส นาฬิโย ทาเปตวา

“ออยฺนเต ตุมฺหุทฺธาโยติ อปราปิ จตฺสโส นาฬิโย ทาเปสิ.

โส เคหํ คนฺตวา ภริยํ อหา

“มยา ภตี กตวา สาลิ ลทฺโธ, อยํ นิวาโป ภวิสฺสตี, ตยา ลทฺธาย ภติยา ทริเตลภฺกุกภณฺทานิ คณฺหาหีติ.

เสฏฺฐีภริยา ปน ตสสา เอกํ สุปฺปิกรณฺทกฺกเจว ทริภาชนฺนจ กุกฺกภณฺทกฺกจ สุตฺธสาลิตนฺทูลนาฬิณฺจ ทาเปสิ.

อติ อุภินฺนํปิ นว ตนฺทูลนาฬิโย อหฺลสุ.

เต “เทยฺยธมฺโม โน ลทฺโธติ ตุมฺหุทฺธา ปาโตว อุภฺนฺหิสุ.

ภริยา มหาทุคคตํ อหา “คจฺฉ สามิ, ปณฺณํ ปริเยสิตวา อหาราติ.

โส อนฺตราปณฺณํ ปณฺณํ อทิสวา นทิตีริ คนฺตวา^๑ “ออยฺยานํ โภชนํ ทาคุํ ลภิสสามีติ ปหฺนฺนฺมานโส คายฺนโต ปณฺณํ อุจฺจินาติ.

มหาซาลํ ชิปิตวา ฐิตเกวภูโณ “มหาทุคคตสส สทฺเทน ภวิตพฺพนติ ตํ ปกฺโกสิตวา ปุจฺฉิ

“อติวีย ตุมฺหุจิตโต คายฺสิ, กิณฺนุ โข การณฺนติ.

“ปณฺณํ อุจฺจินามิ สมมาติ.

“ก็ ภริสฺสตีติ.

“เอกั ภิกขุ โภเชสฺสามีติ.

“อโห สุหิตโต ภิกขุ, โย ตว ปณฺณั ชาติสฺสตีติ.^๑

“ก็ ภโรมิ สมม, อตฺตนา ลทฺธปณฺเณน โภเชสฺสามีติ.

“เตนหิ เอหีติ.

“ก็ ภโรมิ สมมาติ.

“อิเม มจฺเจ คเหตุวา ปาทคฺชนกานิ อทฺมคฺชนกานิ กหาปณคฺชนกานิ จ อุทฺทานานิ ภโรหีติ.

โส ตถา อกาสิ.

พทฺธพทฺธ มจฺเจ นครวาสีโน นิมนตฺตนิมนตฺตภิกขุโน อตฺถาย หรีสุ.

ตสฺส มจฺจุทฺทานานิ ภโรนตฺสเสว, ภิกขาจารเวลา สมปาปุณฺนิ.

โส เวลั สลลฺกเขตฺวา “คมิสฺสามิ สมม, ภิกขุโน อาคมนเวลาติ อาห.

“อตฺถิ ปน กิลฺลิจิ มจฺจุทฺทานนฺติ.

“นตฺถิ สมม, สพฺพานิ ชีณานีติ.

“เตนหิ มยา อตฺตโน อตฺถาย วาลิกาย นิกฺขนิตฺวา จตฺตารโ รโรหิตมจฺฉา ฐูปิตา,

สเจปิ ภิกขุ โภเชตฺถกาโม, อิเม คเหตุวา คจฺฉาติ เต ตสฺส อทาสี.

[มหาทฺศคตฺเตไถถวายนตฺเตพระพฺทฺธเจ้า]

ตํ ทิวสั ปน สตฺถา ปจฺจุสกาเล โลกั วโวลเณนโต มหาทฺศคตฺ อตฺตโน ญฺณชาลสฺส อนฺโต ปวิฏฺฐั ทิสฺวา “กินฺนุ โข ภริสฺสตีติ อวา
ชฺเชนโต “มหาทฺศคโต ‘เอกั ภิกขุ โภเชสฺสามีติ ภริยาย สทฺธี หิโย ภตี อกาสิ, กตฺรณฺนุ โข ภิกขุ ลภิสฺสตีติ จินเตตฺวา “มนุสฺสา
ปณฺเณ อาโรปิตสฺสญฺาย ภิกขุ คเหตุวา อตฺตโน อตฺตโน เคเหสุ นิสีทาเปสฺสนฺติ,
มหาทฺศคโต มั ฐูปेतฺวา อณฺญั ภิกขุ น ลภิสฺสตีติ อุปฺচারสิ.

พฺทฺธา กิร ทฺศคเตสุ อนฺนุภมฺปํ ภโรนฺติ.

ตสฺมา สตฺถา ปาโตว สรโรภิจจํ “กตฺวา มหาทฺศคตฺ สงฺคณฺหิสฺสามีติ คนฺธกุฎฺฐี ปวิสิตฺวา นิสีทิ.

มหาทฺศคเตปิ มจฺเจ คเหตุวา เคหํ ปวิสฺนเต, สกฺกสฺส ปณฺชุกมพลสิลาสนํ อุณฺหาการํ ทสฺเสสิ.

๑ สี. ม. ยุ. อโห สุหิตโต ภิกขุ โส ตว ก็ ปณฺณั ชาติสฺสตี -อิตฺติ.

โส “กีนุ โข การณนติ โอโลเกนโต

“หิโย มหาทศคโต ‘เอกสส ภิกขุโน ภิกขุ ทสสามิติ อตตโน ภริยาย สหุธิ ภาตี อกาสิ. กตรํ นุ โข ภิกขุ ลภิสสตีติ จินเตตวา
“นตเถตสส อญญู ภิกขุ, สตถา ปน ‘มหาทศคตสส สงคหํ ภริยสามิติ คนธกุญฺญิ นิสินโนว,
มหาทศคโต อตตโน อุกกปปนํ ยาคุภตตํ ปณฺณสุเปยยปี ตถาคตสส ทเพย,
ยन्नุนาหํ มหาทศคตสส เคหํ คนฺตวา ภตตการกम्मํ ภริยยนฺติ อญญาตกเวเสน ตสส เคหสมปี คนฺตวา
“อตถิ นุ โข กสสจि ภิจจि ภติยา กตตพพนฺติ ปุจฺฉิ.

มหาทศคโต ตํ ทิสวา อาห “สมม กิ กम्मํ ภริยสสตีติ.

“อหํ สามิ สพฺพสิปปิโก, มยหํ อชานนสิปปิ นาม นตถิ, ยาคุภตตาทินีปิ สมปาเทตุํ ชานามิติ.

“สมม มยํ ตว กम्मเมน อตถิกกา, ตฺยหํ ปน ทาทพพํ ภาตี น ปสสามาติ.

“กิ ปน เต กตตพพนฺติ.

“เอกสส ภิกขุสส ภิกขุ ทาทุกาโมมฺหิ, ตสส ยาคุภตตสวีสานํ อิจฉามิติ.

“สเจ ภิกขุสส ภิกขุ ทสสตี, น เม ภติยา อตโถ, กิ มม ปุณฺณํ ทาตุํ น วญฺญตีติ.

“เอวํ สนฺเต, สาธุ สมม ปวิสาดิ.

โส ตสส เคหํ ปวิสิตวา ตณฺทูลาทินี ออาหาราเปตวา “ตวํ คจฺฉ, อตตโน ปตตภิกขุ อานเหตีติ ตํ อโยเชสิ.

ทานเวยยาววฺภิกโกปิ ปณฺณ อารโหิตนียาเมเนว เตสํ เตสํ เคหานิ ภิกขุ ปหิณฺนิ.

มหาทศคโต ตสส สนฺตีกํ คนฺตวา “มยหํ ปตตภิกขุ เทหีติ อาห.

โส ตสมี ขณฺเ สตี ลภิตวา “อหํ ตว ภิกขุ ปมฺมุญฺโฐติ อาห.

มหาทศคโต ติจิณาย สตติยา กุจฺฉิยํ ปหฺนฺนุ วีย “สมม กสฺมา มํ นาเสสิ, อหํปิ ตยา หิโย สมปาหิโต,
ภริยาย สหุธิ ทิวสํ ภาตี กตวา อชช ปาโตว ปณฺณตถาย นทีตีเร อาหิณฺทิตวา อาคโต, เทหิ เม เอกํ ภิกขุณฺติ
พาทา ปคคฺยห ปรีเทวิ.

[มหาทศคตะไปนิมนต์พระศาสดา]

มนุสฺสา สนฺนปิติตวา “กิเมตํ มหาทศคตาทิ ปุจฺฉิสฺสุ.

โส ตมตถํ อารโหเจสิ.

เต เวยยาววฺภิกโก ปุจฺฉิสฺสุ “สจฺจํ กิร สมม, ตยา เอส ‘ภาตี กตวา เอกสส ภิกขุสส ภิกขุ เทหีติ สมปาหิโตติ.

“อาม อยฺยาติ.

“ภาริยํ เต กम्मํ กตํ, โย เอตตเก ภิกขุ สวิทหนโต เอตสส เอกํ ภิกขุ นาทาสีติ.

โส เตสํ วจนน มงฺกุฏโต ตํ อาห “สมม มหาทุกคต มา มํ นาสยิ, อหํ ตว การณา มหาวิหเสํ ปตฺโต,
มนุสฺสา ปณฺเณ อาโรปิตนียาเมน อตตโน อตตโน ปตตภิกฺขุ นยีสฺ,
อตตโน เคเห นิสินนภิกฺขุ นีหริตฺวา เทนโต นาม นตฺถิ,
สตฺถา ปน มุขํ วัชิตฺวา คนฺธกุฎฺถิมเว นิสินฺโน,
ราชยุวราชเสนาปติอาทโย สตฺถุ คนฺธกุฎฺถิตฺ นิกฺขมณํ โอลฺเกตฺวา นิสินฺนา ‘สตฺถุ ปตตํ คเหตฺวา คมิสฺสามาติ,
พฺพุธา นาม ทฺคคเต อนุกมฺปํ กโรนฺติ,
ตวํ วิหารํ คนฺตฺวา ‘ทฺคคโตมฺหิ ฆนฺเต มม สงฺคหํ กโรธาติ สตฺถารํ วท, สเจ เต ปุณฺณํ อตฺถิ, อพฺธา ลจฺจสฺสีติ.

โส วิหารํ อคฺมาสิ.

[พระศาสดาประทานบาตรแก่มหาทุกคตะ]

อถ นํ อณฺเณสุ ทิวเสสุ วิหารเ วิมสาทภาเวน ทิฏฺฐตฺตา ราชยุวราชาทโย
“มหาทุกคต (อ)ยํ น ตาว ฆตฺตกาโล, กสฺมา อาคจฺจสฺสีติ อาหํสุ.

โส “ชานามิ สามิ ‘น ตาว ฆตฺตกาโลติ, สตฺถารํ ปน วนฺทิตฺ อาคจฺจามิติ วทฺนโต คนฺธกุฎฺถิยา อุมมาเร สีสํ ฐเปตฺวา
ปฺยจฺปติฏฺฐิตฺเตน วนฺทิตฺวา “ฆนฺเต อิมสฺมี นคเร มยา ทฺคคตโร นตฺถิ, อวสฺสโย เม โหถ, กโรถ เม สงฺคหนฺติ อาห.

สตฺถา คนฺธกุฎฺถิวารํ วิวริตฺวา ปตตํ นีหริตฺวา ตสฺส หตฺถे ฐเปสิ.

โส จกฺกาวตฺตสิริํ ปตฺโต วิย อโหสิ.

ราชยุวราชาทโย (อิสฺสรา) อณฺณมณฺณสุสฺ มุขานิ โอลฺกยีสฺ.

มหาทุกคตสฺส สตฺถารา ทินฺนปตตํ ทิ โกจิ อีสฺสรียวเสน คเหตุํ สมตฺโถ นาม นตฺถิ.

เอวํ ปน วทีสฺ “สมม มหาทุกคต สตฺถุ ปตตํ อมฺหากํ เทหิ, เอตฺตกนฺนาม สหสฺสํ วา สตฺสหสฺสํ วา เต ธนํ ทสฺสาม,
ตวํ ทฺคคโต ธนํ คณฺห, กิณฺเต ปตฺเตนาติ.

มหาทุกคโต “น กสฺสจฺ ทสฺสามิ, น เม ธเนน อตฺโถ, สตฺถารํเยว โภเชสฺสามิติ อาห.

อวเสสา ตํ ยาจิตฺวา ปตตํ อลภิตฺวา นีวตฺตีสฺ.

ราชา ปน “มหาทุกคโต ธเนน ปโลภียมาโนปิ สตฺถุ ปตตํ น เทติ, สตฺถารา จ สยํ ทินฺนํ โกจิ คเหตุํ น สกฺโกติ,
อิมสฺส เทยฺยธมฺโม นาม กิตฺตโก ภวิสฺสติ,
อิมินา เทยฺยธมฺมสฺส ทินฺนกาเล สตฺถารํ อาทาย เคหํ เนตฺวา มยํ สมนฺปาทิตํ อาหารํ ทสฺสามิติ จินฺเตตฺวา
สตฺถารา สหุธิเยว อคฺมาสิ.

[พระศาสดาเสด็จไปเรือนของมหาทุกคตะ]

สกฺโกปิ เทวราชา ยาคุภตฺตปณฺณาทินิ สมนฺปาเตตฺวา สตฺถุ นีสิตฺนารหํ อาสนํ ปณฺญาเปตฺวา นีสิติ.

มหาทุกคโคต สุตถาริ เนตวา “ปวิสถ ฆนเตติ อาห.

วสนเคหฺยจฺจสฺส นิจฺ โหติ, อโนนเตน ปวิสิตฺถํ น สกกา.

พฺพุธา จ นาม เคหํ ปวิสนตา น โอนมิตวา ปวิสนติ.

เคหํ หิ ปวิสนกาเล มหาปฐฺวี วา เภฏฐฺวา โอคจฺฉติ, เคหํ วา อุทฺธํ คจฺฉติ.^๑

อิทํ เตสํ สุทินนสฺส ทานสฺส ผลํ.

ปุณ นิกฺขมิตวา คตกาเล สพฺพํ ปากตฺกเมว โหติ.

ตสฺมา สุตถา จูฑฺโถว เคหํ ปวิสิตฺวา สกฺเกน ปญฺญตฺตาสเน นิสิตฺติ.

สตฺถริ นิสินฺเน, ราชา อาห “สมม มหาทุกคฺคต ตยา อมหากํ ยาจนฺตานิปี สตฺถุ ปตฺโต น ทินฺโน, ปสฺสาม ตาว, กิทฺโธ เต สตฺถุ สกฺกาโร กโตติ.

อถ สกฺโก ยาคฺคฺคาตฺตาทินิ วิวริตฺวา ทสฺเสสิ.

เตสํ วาสคฺนฺโธ สกฺกนฺครํ ฉาเทตฺวา อญฺฐาสฺสิ.

ราชา ยาคฺคาตฺตาทินิ โอลฺเกตฺวา ภาควนฺตํ อาห “ฆนเต อหํ ‘มหาทุกคฺคตสฺส เทยฺยธมฺโม กิตฺตโก ภวิสฺสติ, อิมินา เทยฺยธมฺเม ทินฺเน, สุตถาริ เคหํ เนตวา อตฺตโน สมปาทิตํ อาหารํ ทสฺสามิติ จินฺเตตฺวา อากโต, มยา เอวรฺูโป อาหารโร น ทิฏฺฐปฺพุโพ, มยิ อธิ จูฑฺเต, มหาทุกคฺโคต อติกิลเมยฺย, คจฺฉามหนฺติ สุตถาริ วนฺทิตฺวา ปกฺกามิ.

[บ้านของมหาทุกคตะ เต็มด้วยแก้ว ๗ อย่าง]

สกฺโกปี สุตถาริ ยาคฺคาตฺตาทินิ ทตฺวา สกฺกจฺจํ ปวิวิสิ.

สตฺถาปี กตฺตทกฺกิจฺจํ อญฺโมหนํ กตฺวา อญฺฐายาสนา ปกฺกามิ.

สกฺโก มหาทุกคฺคตสฺส สญฺญํ อทาสฺสิ.

โส ปตฺตํ คเหตฺวา สุตถาริ อญฺคจฺฉิ.

สกฺโก นินฺวตฺติตฺวา มหาทุกคฺคตสฺส เคหฺทวารे จูฑฺโต อากาสํ โอลฺเกสิ.

อากาสโต สตฺตรตฺนวสฺสํ วสฺสิตฺวา ตสฺส เคเห สพฺพภาชานานิ ปุเรตฺวา สกฺลํ เคหํ ปุเรสิ.

ตสฺส เคเห โอกาโส นาหสิ.

ตสฺส ภริยา ทารเก หตฺถสฺสุ คเหตฺวา นินฺหริตฺวา พหิ อญฺฐาสฺสิ.

โส สุตถาริ อญฺคนฺตฺวา นินฺวตฺโต ทารเก พหิ ทิสฺวา “กิ อิทฺหนฺติ ปุจฺฉิ.

“สามิ สกถํ โน เคหํ สตตฺทิ รตฺเนหิ ปฺริพฺพณฺณํ, ปฺริสิตฺตํ โอกาโส นตฺถิตฺติ.

โส “อชฺเชว เม ทาเนน วิปาโก ทินฺโนติ จินฺเตตฺวา รณฺโณ สนฺตํ คณฺตฺวา ราชาณํ วนฺทิตฺวา, “กสฺมา อาคโธสฺสิตฺติ วุตฺเต, อาห
“เทว เม เคหํ สตตฺทิ รตฺเนหิ ปฺพณฺณํ, ตํ ฐนํ คณฺทภาติ.

ราชา “อโห พุทฺธานํ ทินฺนทานํ อชฺเชว มตฺถกํ ปตฺตนฺติ จินฺเตตฺวา ตํ อาห “กึ เต ลทฺฐํ วมฺภูตฺติ.

“ธนาหฺรณฺตถาย สกฺภูสฺหสฺสํ เทภาติ.

ราชา สกฺภูสฺหสฺสํ เปเสตฺวา ฐนํ ออาหารเปตฺวา ราชงฺคเณ โอกิราเปสิ.

ตาลปฺปมาโณ ราสิ อโหสิ.

ราชา นาคเร สนฺนิปาตาเปตฺวา “อิมสฺมี นคเร อตฺถิ กสฺสจฺจึ เอตฺตํ ฐนฺติ ปุจฺฉิ.

“นตฺถิ เทวาติ.

“เอวํ มหาธนฺสส กึ กาทํ วมฺภูตฺติ.

“เสฏฺฐิฐฺฐานํ เทวาติ.

ราชา ตสฺส มหาสฺกการํ กตฺวา เสฏฺฐิฐฺฐานํ ทาเปสิ.

อถสฺส ปุพฺเพ เอกสฺส เสฏฺฐิโน เคหฺฐานํ อจฺจิกฺขิตฺวา “เอตถ ชาตคฺจเณ หาเรตฺวา เคหํ อฏฺฐาเปตฺวา วสาหิตฺติ อาห.

ตสฺส ตณฺฐานํ โสเชตฺวา” สมํ กตฺวา ภูมฺิยา ขนฺิยมานาย, อณฺญมณฺญํ อหจฺจ นิธฺกุมภฺิโย อฏฺฐหฺิสฺสุ.

रणฺโณ อาโรจฺเจ, “ตว ปุณฺญเณว นิพฺพตฺตา, ตวเมว คณฺทหาหิตฺติ อาห.

[มหาทุกคตะตายแล้ว เกิดในกรุงสาวัตถี]

โส เคหํ กาทเรตฺวา สตฺตาทํ พุทฺธปฺปมฺขสฺส ภิกฺขุสงฺฆสฺส มหาทานํ อทาสิ.

ตโต ปฺริปี ยาวตายุํ ติฐฺฐนฺโต ปุณฺญานิ กริตฺวา อายุหฺปฺริโยसानเ ทเวโลเก นิพฺพตฺโต เอกํ พุทฺธนฺตรํ ทิพฺพสมฺปตฺตี อนฺุภวิตฺวา
อิมสฺมี พุทฺธปฺปาเท ตโต จฺจฺจฺจ สวตฺถิยํ สารีปฺตตฺตเถรสฺส อฏฺฐากฺกุเล เซฏฺฐิธฺตํ กุจฺฉิยํ ปฏฺิสนฺธิ คณฺทิ.

อถสฺสา มาตาปิตโร คพฺภสฺส ปตฺติฐฺฐิตภาวํ ญตฺวา” คพฺภปฺริหารํ อทํสุ.

ตสฺสาปเรน สมเณน เอวรฺูโป โทหฺโห อฏฺฐปฺชฺชิ “อโห วตาทํ ฐมฺเมสนาปตี อาทึ กตฺวา

ปณฺจณฺนํ ภิกฺขุสฺตานํ โรหิตมจฺจรเสน ทานํ ทตฺวา กาสายานิ วตฺถานิ นิวาเสตฺวา อาสนปฺริยนฺเต นิสินฺนา
เตสํ ภิกฺขุณํ อฏฺฐิฐฺฐกตฺตํ ภูชฺเชยฺยนติ.

สา มาตาปิตฺตุนํ อจฺจิกฺขิตฺวา ตถา อทาสิ.

๑ ส. ย. โสเชตฺ.

๒ ส. ย. สุตฺวา.

โททโพ ปฏฺฐิตสมภิ.

อถสสา ตโต ปเรสุปี สตตสุ มงฺคเลสุ โรหิตมจฺจรเสเนว ธมฺมเสนาปตฺติเถรปฺมุขานิ ปญฺจ ภิกฺขุสฺตานิ โภเชสุ.

สพฺพํ ติสฺสกุมารสฺส วตฺถุมหิ^๑ วุตฺตเนเยเนว เวทิตพฺพํ.

อิมสฺส ปน มหาพุทธคตกาเล ทินฺนสฺส โรหิตมจฺจรสทานสฺเสว นิสฺสนฺโท.

[ทารกออกบวชเป็นสามเณร]

นามคฺคหณทิวเส, ปนสฺส “ภนฺเต ทาสฺส โว สิกฺขาปทานิ เทธาติ มาตรา วุตฺเต, เถโร อาห “โก นาโม” อัย ทารโกติ.

“ภนฺเต อิมสฺส กุจฺฉิยํ ปฏฺฐินฺนคฺคหณกาลโต ปฏฺฐาย อิมสฺมี เคเห ชหา เอพฺมุคาปี ปณฺธิตา ซาตา,
ตสฺมา เม ปุตฺตสฺส ‘ปณฺธิตทารโกเดว นามํ ภวิสฺสตีติ.

เถโร สิกฺขาปทานิ อทาสิ.

ซาททิวสโต ปฏฺฐาย ปนสฺส “นาคํ มม ปุตฺตสฺส อชฺฌาสยํ ภินฺทิสฺสามีติ มาตุ จิตฺตํ อุปฺปชฺชิ.

โส สตฺตวสฺสีกาเล มาตรํ อาห “อหํ เถรสฺส สนฺติเก ปพฺพชิสฺสามีติ.

สา “สาธุ ตาต ‘อหํ ทว อชฺฌาสยํ น ภินฺทิสฺสามิจฺเจวํ มนํ อุปฺปาเทสินฺติ วตฺวา เถโร นิมนฺเตตฺวา โภเชตฺวา
“ภนฺเต ทาโส โว ปพฺพชิตฺกาโม, อหํ อิมํ สายนฺหสมเย วิหารํ เนสฺสามีติ เถโร อุตฺโยเชตฺวา ญฺาตเก สนนฺิปาเตตฺวา
“มม ปุตฺตสฺส คิหิกาเล กตฺตพฺพํ สกฺกาเร อชฺเชว กริสฺสามาติ มหนฺตํ สกฺกาเร กาเรตฺวา ตํ อาทาย วิหารํ คนฺตฺวา
“อิมํ ภนฺเต ปพฺพาเซธาติ เถรสฺส อทาสิ.

เถโร ปพฺพชชฺชาย ทุกฺกรภาวํ อาจิกฺขิตฺวา, “กริสฺสามหํ ภนฺเต ตุมหากํ โอวาทนฺติ วุตฺเต, “เตนหิ เอหีติ
เกเส เตเมตฺวา ตจฺปญฺจกมฺมญฺญานํ อาจิกฺขิตฺวา ปพฺพาเชสิ.

มาตาปิตโรปิสฺส สตฺตาหํ วิหารเเยว วสนฺตา พุทฺธปฺมุขสฺส ภิกฺขุสงฺฆสฺส โรหิตมจฺจรเสเนว ทานํ ทตฺวา
สตฺตเม ทิวเส สายํ เคหํ อคมฺสุ.

เถโร อญฺญเม ทิวเส อนฺโตคามํ คจฺฉนฺโต ตํ อาทาย ภิกฺขุสงฺฆเณ สหฺธิ น อคมาสิ.

กึการณา?

“น ตาวสฺส จิวรปตฺตคฺคหณานิ วา อิริยาปโถ วา ปาสาทิกโ ทหฺติ, อปฺจ วิหารเ เถรสฺส กตฺตพฺพวตฺตํ อตฺถิ,
เถโรปฺจ, ภิกฺขุสงฺฆเ อนฺโตคามํ ปวิญฺญู, สกฺกวิหารํ วิจฺรนฺโต อสมฺมญฺญญานํ สมฺมชฺชิตฺวา
ตฺจจฺฆาเชนฺสุ ปานีเยปฺริโภชนียานิ อุปฺปญฺเปตฺวา ทุนฺนิกฺขิตฺตานิ มญฺจปฺฐาทีนํ ปฏฺฐิสฺสามेतฺวา ปจฺฉา คามํ ปวิสฺติ,

๑ พาลวคฺคหณนายนํ วนวาสิติสฺสตฺถเระวตฺถุนาเมเน อาคตฺมิตํ.

๒ โก นาม -อิตฺติ ภวิตพฺพํ. ญ. ว. โกนาโม -อิตฺติ วา ภวิตพฺพํ โกนาโม เต อุปฺปชฺชมาโย -อิตฺติอาทิสฺสุ วย.

อปิจ “ตติถิยา ตฺจฉวิหารํ ปวิสิตฺวา ‘ปสฺสธ สมณสฺส โคตมสฺส สาวกานํ นิสินฺนญฺญานานนฺติ วตฺตํ มา ลภีสุติ
สกลวิหารํ ปฏฺิษคคิตฺวา ปจฺฉา คามํ ปวิสฺติ, ตสฺมา ตํ ทิวสํปี สามเณเรเนว ปตฺตจิวรํ คาหาเปตฺวา ทิวาตรํ คามํ” ปาวีสี.

[สามเณรเข้าไปบิณฑบาตกับพระเถระ]

สามเณโร อุพฺชฌาเยน สทฺธิ คจฺฉนฺโต อนฺตรามคฺเค มาติกํ ทิสฺวา “ภนฺเต อิทํ กิณฺนามาติ ปุจฺฉิ.

“มาติกา นาม สามเณราติ.

“อิมาย กิ โกรนฺตตี.

“อิโต จิตฺ จ อุทกํ หริตฺวา อตฺตโน สสฺสกมฺมํ โกรนฺตตี.

“กิ ปน ภนฺเต อุทกสฺส จิตฺตํ อตฺถีติ.

“นตฺถาวุโสติ.

“เอวรूपํ อจิตฺตกํ อตฺตโน อิจฺฉิตฺจิจฺฉิตฺตญฺญานํ หรฺนตี ภนฺเตติ.

“อามาวุโสติ.

โส จินฺเตสิ “สเจ เอวรूपมฺปี อจิตฺตกํ อตฺตโน อิจฺฉิตฺจิจฺฉิตฺตญฺญานํ หริตฺวา กมฺมํ โกรนฺติ,
กสฺมา สจิตฺตกาปิ จิตฺตํ อตฺตโน วเส วตฺเตตฺวา สมณธมฺมํ กาทํ น สกฺขิสฺสนฺตีติ.

โส ปุรฺโต คจฺฉนฺโต อุสุกาเร สรทฺถกํ อคฺคิมฺหิ ตาเปตฺวา อกฺขิโกภฺยิยา โอลฺเกตฺวา อุชฺฐํ โกรนฺเต ทิสฺวา
“ภนฺเต อิเม เก นามาติ ปุจฺฉิ.

“อุสุการา นามาวุโสติ.

“กิ ปน เต โกรนฺตตี.

“อคฺคิมฺหิ ตาเปตฺวา สรทฺถกํ อุชฺฐํ โกรนฺตตี.

“สจิตฺตโก ภนฺเต เอโสติ.

“อจิตฺตโก อาวุโสติ.

โส จินฺเตสิ “สเจ อจิตฺตกํ คเหตุวา อคฺคิมฺหิ ตาเปตฺวา อุชฺฐํ โกรนฺติ,
กสฺมา สจิตฺตกาปิ อตฺตโน จิตฺตํ วเส วตฺเตตฺวา สมณธมฺมํ กาทํ น สกฺขิสฺสนฺตีติ.

อถ ปุรฺโต คนฺตฺวา อรณฺมิณาภิอาทีนํ ตจฺฉนฺเต ทิสฺวา “ภนฺเต อิเม เก นามาติ ปุจฺฉิ.

“ตจฺฉกา นามาวุโสติ.

“กั ปน เต กโรนฺตีติ.

“ทารุณิ คเหตฺวา ยานกาทีนั จกฺกาณิ กโรนฺตี อวฺโสติ.

“เอตานิ ปน สจิตฺตกาณิ ฆนฺเตติ.

“อจิตฺตกาณิ อวฺโสติ.

[สามเณรกลับไปทำสมาธิ]

อถสฺส เอตทโหสิ “สเจ อจิตฺตกาณิ กญฺญกฺลิ่งคราณิ คเหตฺวา จกฺกาทีนั กโรนฺตี,
สจิตฺตกา กสฺมา อตฺตโน จิตฺตํ วเส วตเตตฺวา สมณธมฺมํ กาคฺคํ น สกฺขิสฺสนฺตีติ.

โส อิมานิ การณานิ ทิสฺวา “ฆนฺเต สเจ ตุมหากํ ปตฺตจิวฺรํ ตุมเห คณฺเหยฺยาถ, อหํ นินฺวตฺเตยฺยนฺติ.

เถโร “อัย อธฺนา ปพฺพชิตฺเต ทหรสามเณโร มํ อนุพฺนธฺมาโน เอวํ วทิตฺติ จิตฺตํ อนุปฺปาเทตฺวาว “อาหฺร สามเณราติ วตฺวา อตฺต
โน ปตฺตจิวฺรํ อคฺคเหสิ.

สามเณโรปิ อุปฺชฌายํ วนฺทิตฺวา นินฺวตฺตนฺโต “ฆนฺเต มยฺหิ อาหฺรํ อาหฺรณฺตา โรหิตมจฺจรเสเนว อาหฺเรยฺยาถาติ อาห.

“กหํ ลภิสฺสามิ อวฺโสติ.

“ฆนฺเต สเจ อตฺตโน ปุณฺณฺเยน อลภฺนฺตา, มม ปุณฺณฺเยน ลภิสฺสเถติ อาห.

เถโร “ทหรสามเณรสฺส พหิ นิสินฺนกสฺส ปรีปนฺโนปิ ฆเวยฺยาติ กุญฺจิกํ ทตฺวา มยฺหิ วสนคพฺภสฺส ทวารํ วิวริตฺวา
อนฺโต ปวิสิตฺวา นิสีเทยฺยาสิตี อาห.

โส ตถา กตฺวา อตฺตโน กรชกาเย ญฺาณํ โอตฺตาเรตฺวา อตฺตภาวํ สมมสนฺโต นิสีติ.

[อาสนะทำวสัฏกักร้อน เพราะคุณของสามเณร]

อถสฺส คณฺเตเชน สกฺกสฺส อาสนํ อุณฺหาการํ ทสฺเสสิ.

โส “กินฺนุ โข การณฺนติ อุปฺชาเรนฺโต “ปณฺฑิตสามเณโร อุปฺชฌายสฺส ปตฺตจิวฺรํ ทตฺวา ‘สมณธมฺมํ กริสฺสามีติ นินฺวตฺโต,
มยาปิ ตตฺถ คนฺตุํ วญฺญตฺติ จินฺเตตฺวา

จตฺตาโร มหาราเช อามนฺเตตฺวา “วิหารสฺส อุปฺวาเน วิจฺรณฺเต สกฺเณ ปลาเปตฺวา สมฺนฺตา อารกฺขํ คณฺหาถาติ วตฺวา

จนฺทเทวปฺุตฺตํ “จนฺทมณฺชลํ อากทฺตฺติตฺวา คณฺหาหีติ

สุริยเทวปฺุตฺตํ “สุริยมณฺชลํ อากทฺตฺติตฺวา คณฺหาหีติ วตฺวา

สยํ คนฺตฺวา อาวิณฺชนรชฺชญฺาเน อารกฺขํ คเหตฺวา อญฺฐาสี.

วิหาเร ปุราณปณฺณสฺสาปิ สทฺโถ นาโหสิ.

สามเณรสฺส จิตฺตํ เอกคฺคํ อโหสิ.

โส อนฺตรภคเตเยว อตฺตภาวํ สมมสฺสิตวา ติณฺเณ ผลานิ ปาปุณฺนิ.

เถโรปิ “สามเณโร วิหารเณ นิสินฺโน, ตสฺส อุปกปฺปนํ โภชนํ อสุกกุเล นาม สกกา ลทฺฐนฺติ
เอกํ เปมคารวญฺจตุตฺตํ อุปญฺฐากกฺลํ อคฺมาสิ.

ตตฺถ จ มนุสฺสา ตํ ทิวสํ โรหิตมจฺเจ ลภิตฺวา เณรฺสเสว อาคมนํ โอลเณตฺตา นิสฺสีสุ.

เต เณโร อคฺจฉนฺตํ ทิสฺวา “ภนฺเต ภทฺทกํ โว กตํ อธิคฺจฉนฺเตหฺมิตฺติ อนฺโต ปเวเสตฺวา ยาคฺชชฺชกาทฺธินํ ทตฺวา
โรหิตมจฺฉนฺเสน ปิณฺชปาตํ อทฺสู.

เถโร ทรณาการํ^๑ ทสฺเสสิ.

มนุสฺสา “ปริภุญฺชถ ภนฺเต, ทรณภคตฺตํปี ลภิสฺสธฺมาตี วตฺวา
เณรฺสส ภคตฺตํกิจฺจาวสาเน ปตฺตํ โรหิตมจฺฉนฺสโรชฺชนสฺส ปุเรตฺวา อทฺสู.

เถโร “สามเณโร เม ฉาโตติ สฺสํ อคฺมาสิ.

[พระศาสดาทรงทำอารักขาสามเณร]

สฺตถาปิ ตํ ทิวสํ สกาลสฺเสว ภุญฺชิตฺวา วิหารํ คนฺตฺวา

“ปณฺธิตสามเณโร อุปฺชฌายสฺส ปตฺตจิวโร ทตฺวา ‘สมณธมฺมํ กริสฺสามิตี นินฺโต, นิปฺชฺชิสฺสตี นุ โข อสฺส ปพฺพชิตกิจฺจนฺติ
อุปฺชาเรนฺโต ตินฺณํ ผลานํ ปตฺตภาวํ ญตฺวา “อรหตฺตสฺส อุปนิสฺสโย อตฺถิ นตฺถิตฺติ อวชฺเชนฺโต “อตฺถิตฺติ ทิสฺวา
“ปุเรภคตฺตเมว อรหตฺตํ ปตฺตํ สกฺขิสฺสตี น สกฺขิสฺสตีติ อุปฺชาเรนฺโต “สกฺขิสฺสตีติ อญฺญาสิ.

อถสฺส เอตทฺโหสิ “สารีปฺุตโต สามเณรฺสส ภคตฺตมาทาย สฺสึมาคฺจฉนฺติ, อนฺตรายปีสฺส กเรยฺย,
ทวารโกฏฺฐเก อารกฺขํ คเหตุวา นิสฺสีสฺสามิ, อถ นํ จตฺตาโร ปญฺเห ปุจฺฉิสฺสามิ,
ตสฺมี วิสฺสชฺชมาเน, สามเณโร สห ปฺฐิสฺสมภิทาหิ อรหตฺตํ ปาปุณฺนิสฺสตีติ
ตโต คนฺตฺวา ทวารโกฏฺฐเก ฐตฺวา สมฺปตฺตํ เณโร จตฺตาโร ปญฺเห ปุจฺฉิ.

ปุญฺฐุปญฺเห เถโร วิสฺสชฺเชสิ.

ตตฺริทํ ปุจฺฉาวิสฺสชฺชนํ.

สฺตถา กิร นํ อาท “สารีปฺุตต กิณฺเต ลทฺฐนฺติ.

“อาหาโร ภนฺเตติ.

“อาหาโร นาม กิมาหฺรติ สารีปฺุตตาติ.

“เวทณํ ภนฺเตติ.

“เวทนา กิมาหฺรติ สารีปฺุตตาติ.

“รูป ภาณเตติ.

“รูป ปน กิมาหริติ สารีปุตตาติ.

“ผลสํ ภาณเตติ.

[คำอธิบายในปัญหา]

ตตฺรารํ อธิปฺปาโย.

ชิจฺจจฺฉิตฺเตน ทิ ปริภุคฺคโต อหาโร ตสฺส ชุทฺ ภูมฺนิทฺวา สุขํ เวทฺนํ อหริติ.

อาหารปริโภคเน สุขิตสฺส สุขาย เวทนาย อุปฺปชฺชมานาย, สรีเร วรรณสมฺปตฺติ โหติ.

เอวํ เวทนา รูปํ อหริติ.

สุขิโต ปน อาหารชรูปวเสน อุปฺปนฺนสุขโสมนสฺโส “อิทานิ เม อสสาโท ชาโตติ นิปฺปชฺชนโต วา นิสฺสิทฺโต วา
สุขสมฺผลสํ ภูมฺนิทฺวา.

[สามเณรบรรลุประอรหัตผล]

เอวํ อิมํสุ จตฺตํสฺส ปณฺทิตํ วิสฺสชฺชิตํ, สามเณโร สห ภูมฺนิทฺวา อรหตฺตํ ปตฺโต.

สตาปิ เถโร อห “คจฺจ สารีปุตฺต, ตว สามเณรํสฺส ฆตฺตํ เทหิตฺติ.

เถโร คนฺตวา ทวารํ อาโกฏฺเฐสิ.

สามเณโร นิภฺมิทฺวา เถรํสฺส หตฺถโต ปตฺตํ คเหตฺวา เอกมฺนํ ฐเปตฺวา ตาลวณฺณํ เถโร วิชฺ.

อถ นํ เถโร อห “สามเณร ฆตฺตํจิจฺจํ กโรหิตฺติ.

“ตุมเห ปน ภาณเตติ.

“กตํ มยา ฆตฺตํจิจฺจํ, ตวํ กโรหิตฺติ.

สตาตฺตสฺสสิโก ทารโก ปพฺพชิตฺวา อฏฺฐเม ทิวเส ตํขณํ วิกสิตฺตํปทุมสทิสํ อรหตฺตํ ปตฺโต^๑,
ฆตฺตํปชฺชิตฺวา^๒ ปจฺจเวกฺขนโต นิสฺสิทฺวา ฆตฺตํจิจฺจํกาสิ.

เตน ปตฺตํ ไรวิตฺวา ภูมฺนิทฺวา จนฺทเวทฺตโต จนฺทมนฺทลํ วิสฺสชฺชสิ, สूरียเวทฺตโต สूरียมนฺทลํ วิสฺสชฺชสิ,
จตฺตารํ มหาราชา จตฺตทิสํ อารกํ วิสฺสชฺชสิ, สกโก เทวราชา อาวิณฺชนเก อารกํ วิสฺสชฺชสิ,
สूरियो มชฺฌญฺญานโต คลิตฺวา คโต.

๑ ส. ย. อรหตฺตํ ปตฺโต - อิติ นตฺถิ.

๒ ส. ย. ปจฺจเวกฺขนญฺญานํ.

[ธรรมคาบัตติย้อมฝีกตน]

ภิกขุ อุชฌายีสุ “ฉายา อธิกปฺปมาณา ชาตา, สุริโย มชฌมฺภูฏานโต คลิตฺวา คโต,
สามเณเรน จ อิทาเนว ภูตฺตํ, กิณฺนุ โข เอตฺนติ.

สตถา ตํ ปวตฺตี ญฺตฺวา อาคนฺตฺวา ปุจฺฉิ “ภิกขเว ก็ กเถถาติ.

“อิทฺนนาม ภาณเตติ.

“อาม ภิกขเว, ปุณฺณวโต สมณธมฺมํ กรณฺกาลเ จนนฺโท เทวปฺตฺโต จนนฺมณฺทลํ, สุริโย เทวปฺตฺโต สุริยมณฺทลํ อากทฺมิตฺวา
คณฺหิ, จตฺตารो มหาราชา วิหารุปนเ จตฺตฺทิสฺ อารกฺขํ คณฺหิสฺ, สกโก เทวราชา อาคนฺตฺวา อาวิณฺชนเ อารกฺขํ คณฺหิ,
อหฺปิ ‘พฺพุโรมฺหิติ อปฺโปสฺสุโก นิสฺสิทฺตุํ นาลตฺถํ, คนฺตฺวา ทวารโกฏฺฐเ มม ปฺตฺตสฺส อารกฺขํ อคฺคเหสี,
เนตฺติเ จ มาติกา ย อุทฺกํ หารนฺเต อุสุกาเร จ อุสุ อุชฺุ กโรนฺเต ตจฺฉเ จ ทารุณิ ตจฺฉนฺเต ทิสฺวา เอตฺตํ อารมฺมณํ คเหตุวา
ปณฺธิตา อตฺตานิ ทเมตฺวา อรหฺตฺตํ คณฺหนฺติเยวาติ อนุสนฺธิ ฆญฺญตฺวา ธมฺมํ เทเสนโต อิมํ คาถมาห

“อุทฺกํ ธิ นยฺนติ เนตฺติกา
อุสุกาธา นมยฺนติ เตชนํ
ทารุณิ นมยฺนติ ตจฺฉกา
อตฺตานิ ทมยฺนติ ปณฺธิตาติ.

[แก้อรธ]

ตตฺถ อุทฺกนฺติ ปฐฺวิยา ถลฺลฐานํ ฆนิตฺวา อวาฏฐานํ ปุเรตฺวา มาติกา วา กตฺวา รุกฺขโทณิ วา ฐฺเปตฺวา
อตฺตนา อิจฺฉิตฺจฺฉิตฺฐานํ อุทฺกํ เนนฺตีติ เนตฺติกา.

เตชนนฺติ กณฺทํ.

อิทํ วุตฺตํ โหติ “เนตฺติกา อตฺตโน รุจฺฉิยา อุทฺกํ นยฺนติ, อุสุกาธาปิ ตาเปตฺวา เตชนํ นมยฺนติ อุชฺุ กโรนฺติ,
ตจฺฉกาปิ เนมิอาทินํ อตฺถาย ตจฺฉนฺตา ทารุณิ นมยฺนติ, อตฺตโน รุจฺฉิยา อุชฺุ วา วงฺกํ วา กโรนฺติ,
เอวํ เอตฺตํ อารมฺมณํ กตฺวา ปณฺธิตา โสตาปตฺติมคฺคาทินิ อุปฺปาเทนฺตา อตฺตานิ ทเมนฺติ,
อรหฺตฺเต ปน ปตฺเต เอกนฺตฺนตา นาม โหนฺตีติ.

เทสนาวสาเน พฺพุ โสตาปตฺติผลาทินิ ปาปฺณิสฺสูติ.

ปณฺธิตสามเณรวตฺถ.

๖. ลक्षणภูมิภทิตยตเถรวตถุ.

“เสโล ยถาติ อิมม ชมมเทสนน สตถา เขตวเน วิหรนโต ลक्षणภูมิภทิตยตเถรวตถุ อารพภ กเถสิ.

[พระเถระถูกล้อเลียนเพราะร่างเล็ก]

ปุณณชชา กิร สามณเฑราทโย เถรว ทิสวา สีเสปิ กณเฑสุปิ นาสายปิ คเหตุวา

“ก็ จุฬปีตา สาสนสมิ น อุกกณฐสิ อภิรมสิตี วทนติ.

เถโร เตสุ เนว กุชมติ น ทุสสติ.

ชมมสภาย กถ สมนุชชาเปสุ ปสสธาวุโส, ลक्षणภูมิภทิตยตเถรวตถุ ทิสวา สามณเฑราทโย เอวณเจวณจ วิเทฐนติ,

โส เตสุ เนว กุปปติ น ทุสสติตี.

[พระชีณาสพเป็นดังศิลา]

สตถา อาคนตวา “ก็ กเถถ ภิกขเวตี ปุจฉิตวา, “อิทนนาม ภนเตตี วุตเต,

“อาม ภิกขเว ชีณาสวา นาม เนว กุปปติ น ทุสสนติ, ขนเสสสทิสสา เทเต อจลา อกมปิยาตี วตวา

อนุสนธิ ชญุตวา ชมม เทเสนโต อิมม คากมาห

“เสโล ยถา เอกขโน

วาเตน น สมิริตี

เอว นินทาปัสสาสุ

น สมินชนติ ปณติตาตี.

[แก้้อรรถ]

ตตถ นินทาปัสสาสุตี กิจจาปี อธิ เทว โลกธมมา วุตตา, อตโถ ปน อฏฐนนมปี วเสน เวทิตพโพ.

ยถา ทิ เอกขโน อสุสิโร เสโล ปุรตถิมาทิเกเทน วาเตน น สมิริตี น อธิชติ น จลติ,

เอว อฏฐนุปี โลกธมเมสุ อชโณตถรณเตสุ, ปณติตา น สมินชนติ ปฏิกขวเสน วา อนุนยวเสน วา น จลนติ น กมปนติตี.

เทสนาวสาเน พหุ โสตาปตติผลาทินิ ปาปุนิสูตี.

ลक्षणภูมิภทิตยตเถรวตถุ.

๗. กามมาตาวตฺถุ.

ยถาปิ รหโ ท คมภีโรติ อิมํ ชมมเทสนํ สตถา เขตวเน วิหรนโต กามมาตโร อารพภ กเถสิ.

วตฺถุ วีนเย อาคตเมว.^๑

[นางกานาดำกฤษ]

ตทา ปน, กามมาตธา อตฺถจฺจหตฺถํ ชีตโร ปติภุลํ เปเสตฺถุ ปกฺเกสุ ปุเวสุ, จตฺถกขตฺถุ จตฺถนํ ภิกฺขุณฺโณ ทินฺนกาเล
สตถารา ตสฺมี วตฺถุสฺมี สิภฺษาปเท ปญฺญุตเต, กานาย สามิเกน อญฺญาเย ปชาปติยา อาเนตฺถาย,
กานา ตํ ปวตฺตี สุตฺวา “อิมเห เม ชรราวาโส นาสีโตติ ทิฏฺฐทฺธิฏฺฐุ ภิกฺขุ อุกโกสตี ปริภาสตี.

ภิกฺขุ ตํ วิถี ปฏิปชฺชิตฺถุ น วิสทิสฺสุ.

[นางกานาบรรลุโสดาปัตติผล]

สตถา ตํ ปวตฺตี สุตฺวา ตตฺถ อคฺมาสิ.

กามมาตา สตถารํ วนฺทิตฺวา ปญฺญุตตาสเน นิสีทาเปตฺวา ยาคฺชชชกํ อทาสี.

สตถา กตปาตฺตราโส “กหํ กานาติ ปุจฺฉิ.

“เอสา ภนฺเต ตุมฺเห ทิสฺวา มงฺกฺกุตา โรทฺหนตี ฐิตาติ.

“กึการณาติ.

“เอสา ภนฺเต ภิกฺขุ อุกโกสตี ปริภาสตี, ตสฺมา ตุมฺเห ทิสฺวา มงฺกฺกุตา โรทฺมานา ฐิตาติ.

อถ นํ สตถา ปกฺโกสาเปตฺวา “กาณเ กสฺมา มํ ทิสฺวา มงฺกฺกุตา นิสีตฺวา โรทฺสีติ.

อถสฺสา มาตา ตาย กตทริยํ อารโจะสิ.

อถ นํ สตถา อาห “กึ ปน กานมาเต มม สวากา ตยา ทินฺนํ คณฺหิสฺสุ อทินฺนกนฺติ.

“ทินฺนํ ภนฺเตติ.

“สเจ มม สวากา ปญฺชาย จรฺนตา ตว เคหทวารํ ปตฺตา ตยา ทินฺนํ คณฺหิสฺสุ, โโก เตสํ โทโสติ.

“นตฺถิ ภนฺเต อญฺยานํ โทโส, เอตฺถิสฺสา เอว โทโสติ.

สตถา กานมาท “กาณเ มยหํ กิร สวากา ปญฺชาย จรฺมานา อิมํ เคหทวารํ อาคตา, อถ เนสํ ตว มาตธา ปุวา ทินฺนา,
โก นามตฺถ มม สวากานํ โทโสติ.

“นตฺถิ ฆนฺเต อญฺยานํ โทโส, มยฺหเมว โทโสติ.

สา สตถารํ วนฺทิตฺวา ขมาเปสิ.

อถสฺสา สตถา อญฺพุพฺพิถํ กเถสิ.

สา โสดาปัตติผลํ ปาปุณฺนิ.

[พระราชาทรงตั้งนางกามาในตำแหน่งเชษฐธิดา]

สตถา อุกฺกุฏายาสนา วิหารํ คจฺจนฺโต ราชขณฺเณน ปายาสี.

ราชา ทิสฺวา “สตถา วิย ฆนฺเตติ ปุจฺฉิตฺวา, “อาม เทวาทิ วุตฺเต, “คจฺจนฺถ, มม อาคนฺตฺวา วนฺทนภาวํ อาโรเจถาติ
เปเสตฺวา ราชขณฺเณ ฐิตํ สตถารํ อุปสงกมิตฺวา ปณฺจปติภฺนฺนฺเตน วนฺทิตฺวา “ฆนฺเต กหํ คจฺจนฺถาติ ปุจฺฉิ.

“กามมาตาย เคหํ มหาราชาติ.

“กัการณา ฆนฺเตติ.

“กามา กิร ภิกฺขุ อุกโกสฺติ ปริภาสฺติ, ตํการณา คโตมฺหิตฺติ.

“กั ปน โว ฆนฺเต ตสฺสา อนุกโกสนภาโว กโตติ.

“อาม มหาราช ภิกฺขุณฺณจ เม อนุกโกสิกา กตา โลกุตฺตรกฺกุฏมฺพสามินี จาติ.

“โหตุ ฆนฺเต ตุมฺहेหิ สา โลกุตฺตรกฺกุฏมฺพสามินี กตา, อหํ ปน ตํ โลกียกฺกุฏมฺพสามินี กริสฺสามีติ วตฺวา สตถารํ วนฺทิตฺวา
ปฏฺฐินิวตฺโต ปฏฺฐิจจนฺนมหาโยคคํ ปหิณฺตีตฺวา กานฺถํ ปกโกสาเปตฺวา สพฺพาภรณฺเห อลงฺกริตฺวา เซฏฺฐธิตฺถุฏฺฐาเน ฐเปตฺวา
“โย มม ธีตรํ โปเสตฺตุํ สมตฺถเ, โส นํ คณฺหาตฺตติ อาท.

[มหาอมาตย์รับเลี้ยงนางกามา]

อเถโก สพฺพตถกมฺพหามตฺโต “อหํ เทวสฺส ธีตรํ โปเสตฺสามีติ ตํ อตฺตโน เคหํ เนตฺวา สพฺพํ อิสฺสรียํ ปฏฺฐิจจาเปตฺวา
“ยถารุจิ ปุณฺณานิ กโรหิตฺติ อาท.

ตโต ปฏฺฐาย กามา จตฺตุสฺ ทฺวาเรสฺสุ ปุริเส ฐเปตฺวา อตฺตนา อุปฏฺฐาตพฺเพ ภิกฺขุ จ ภิกฺขุณฺนีย จ น ลภฺติ.

กามาย เคหทฺวาเร ปฏฺฐียาเทตฺวา ฐปิตํ ขาทนียโกชนียํ มโหโฆ วิย ปวตฺตติ.

ธมฺมสภายํ ถลํ สมฺภูฏาเปสฺสุ “พุพฺเพ อาวุโส จตฺตารอ มหฺลลกตฺเถรา กามาย วิปปฏิสาร์ กรีสฺสุ,
สา เอวํ วิปปฏิสาร์ณิ หุตฺวาปี สตถารํ อาคมม สทฺธาสมฺปทํ ลภฺติ, สตถารา ปุณฺ ตสฺสา เคหทฺวารํ ภิกฺขุณฺ ออุปสงกมนารหํ กตํ,
อิทานิ อุปฏฺฐาตพฺเพ ภิกฺขุ วา ภิกฺขุณฺนีย วา ปริเยสมานาปี น ลภฺติ, อโห พุทฺธา นาม อจฺฉริยคฺคณาติ.

สตถา อาคนตฺวา “กาย นุตถ ภิกฺขเว เอตฺรหิ กถาย สนฺนินฺนาติ ปุจฺฉิตฺวา, “อิมาย นามาทิ วุตฺเต,
“น ภิกฺขเว อิทาเนว, เตหิ มหฺลลภิกฺขุหิ กถาย วิปฺปฏิสํวโร กโต, ปุพฺเพปิ กรีสฺสเยว,
น จ อิทาเนว มยา กานา มม วจนการิกา กตา, ปุพฺเพปิ กตาเยวาทิ วตฺวา ตมตฺถํ โสตุกามะหิ ภิกฺขุหิ ยาจิโต

“ยตฺเถโก ลภตี พพฺพุ ทุตฺติโย ตตฺถ ชายตี
ตติโย จ จตฺตฺถโถ จ อิทนฺเต พพฺพุกา พิลนฺตี

อิมิ พพฺพุชาตฺกั^๑ วิตถาเรน กเถตฺวา “ตทา จตฺตารโ มหฺลลภิกฺขุ จตฺตารโ พิพารธา อหฺสุ, มฺฐิกา กานา, มณิการโ อหฺเมวาทิ ชา
ตฺกั สโมธานตฺวา “เอวํ ภิกฺขเว อตีเตปี กานา พุมมนา อาวิลจิตฺตา หุตฺวา มม วจนเนน ปสนฺนอุทฺทกรฺหโต วิย
วิปฺสนฺนจิตฺตา อโหสิตี อนฺุสนฺธิ ฆณฺเฏตฺวา ธมฺมํ เทเสนฺโต อิมิ คาลมาห

“ยถาปี รหฺโท คมฺภีโร วิปฺสนฺโน อนาวีโล
เอวํ ธมฺมานิ สุตฺวาน วิปฺสึทฺตติ ปณฺฑิตฺตาติ.

[แก้อรรถ]

ตตฺถ รหฺโทติ โย จตฺรงคินิยาปี เสนาย โอคานฺติยา, น ชุกฺติ, เอวฺรุโป อุทฺทกณฺณโว.

สพฺพากาเรน ปน จตฺราสีติโยชนสทฺสคฺมฺภีโร นีลมหาสมฺพุทฺโธ รหฺโท นาม,
ตสฺส หิ เภฏฐา จตฺตารโหสนสทฺสมตฺเต ฐาเน อุทฺกํ มจฺเจหิ จลตี,
อุปริ ตาวตฺตเกเยว ฐาเน อุทฺกํ วาเตน จลตี,
มชฺเฒ จตฺโยชนสทฺสมตฺเต ฐาเน อุทฺกํ นิจฺจลํ ติฏฺฐตี, อโย คมฺภีรรหฺโท นาม.

ธมฺมานีติ เทสนาธมฺมานิ.

อิทํ วุตฺตํ โหติ “ยถา โส รหฺโท อนากุลตาย วิปฺสนฺโน, อจฺลตาย อนาวีโล,
เอวํ มม เทสนาธมฺมํ สุตฺวา โสตาปตฺติมคฺคาทิวเสน นีรฺูปกิลฺเลสจิตฺตํ อาปชฺชนตา วิปฺสึทฺตติ ปณฺฑิตฺตา,
อรหฺตตฺปตฺตา ปน เอกนตฺวิปฺสนฺนาว โหนตีติ.

เทสนาวสาเน พหุ โสตาปตฺติผลาทีนิ ปาปฺณีสฺสูติ.

กาณมาตาวตฺถ.

๘. ปณจสตภิกขุวัตถุ.

“สพพตถ เว สปุริสา วชนตีติ อิมม ฆมมเทสนนํ สตถา เขตวเน วิหรนโต ปณจสเต ภิกขุ อารพภ กเถสิ.

เทสนา เวรณชายํ สมภูตธา.

[พระศาสดาเสด็จเมืองเวรัญชา]

ปฐมโพธิยํ ทิ ภควา เวรณชํ คนตวา เวรณเชน พราหมณน นิมนตีโต ปณจทิ ภิกขุสเทหิ สทธิ วสสํ อุปคจฉิ.

เวรณชํ พราหมณน มาราวภูณน อวภูณน เอกทิวสปี สตถารํ อารพภ สตี น อุปปาเทสิ.

เวรณชายํ ทพภิกขา อโหสิ.

ภิกขุ สนตฺรพาทิเร เวรณชํ ปิณชทาย จริตวา ปิณชปาตํ อลภนตา กิลมัสสุ.

เตสํ อสสวานิชกา ปตถปตถปูลกํ ภิกขํ ปณญาเปสฺสุ.

เต กิลมนเต ทิสวา มหาโมคคัลลนตเถโร ปฐโวชํ โภเชตฺถกาโม อุตฺตรกฺรุ จ ปิณชทาย ปเวเสตฺถกาโม อโหสิ.

สตถา ตํ ปฏิกขิปี.

ภิกขุณํ เอกทิวสปี ปิณชปาตํ อารพภ ปริตฺตาโส นาโหสิ.

อิจฺฉาจารํ วชเชตฺตวาว วิหริสฺสุ.

[พระศาสดาเสด็จไปกรุงสาวัตถี]

สตถา ตตถ เตมาสํ วสิตวา เวรณชํ พราหมณนํ อปโละเกตฺวา เตน กตสกุการสมมานนํ ตํ สรณสฺส ปติภุจฺจาเปตฺวา

ตโต นิขนโต อนุปฺพเพน จาริกถจรมานนํ เอกสมิํ สมเย สวตฺถิ ปตฺวา เขตวเน วิหาสิ.

สวตฺถิวาสินํ สตถุ อากนตฺถกถตฺตานนํ กรีสฺสุ.

ตทา ปน ปณจสตมตฺตา วิฆาสาทา ภิกขุ นิสฺสาย อนโตวิหาเรเยว วสนตี.

เต ภิกขุณํ ภูตฺตวาเสสานนํ ปณตีโกชนนํ ภูตฺตวา นินฺทิตฺวา อญฺญาย นทีตีริ คนตวา นนฺตวา วคฺคนตา

มลลมุฏฺฐิยฺหุํ ยฺชมนฺตา กิฬนฺตา อนโตวิหาเรปิ พหิวิหาเรปิ อนาจารเมว จรณตี.

ฆมมสภายํ กถํ สมภูตฺธาเปสฺสุ “ปสฺสธาวุโส, อิม วิฆาสาทา ทพภิกขกาเล เวรณชายํ กถจิจิ วิการํ น ทสเสสฺสุ,

อิทานนํ ปน เอวรฺรูปานนํ ปณตีโกชนนํ ภูตฺตวา อนนฺกปฺปการํ วิการํ ทสเสนฺตวา วิจรณตี,

ภิกขุ ปน เวรณชายํปี อุปสนตฺรปา วิหริตฺวา อิทานนํปี อุปสนตฺตา ว วิหรนตีติ.

[พระศาสดาทรงตรัสว่าโลกชาตก]

สตาถา ฆมมสภัง คนตวา “ภิกขเว กิ กเถถาติ ปุจฉิตวา, “อิทนนมาติ วุตเต, “ปุพเพเปเต คหุภโยนิย นิพพตตา
ปณจสตา คหุภยา หุตวา ปณจสตานัง อาชานียสินธวานัง อลลรสุมุทิกปानกปีดาวเสส อัจฉิน္ณฐกสภู อุตเทน มททิตวา
มกจิปีโลติกาหิ ปริสสาวิตตตา ‘วาโลกกนติ สงขย คต อปปรส นินัน ปิวิตวา มรุมตตา วिय นทนตา วิจรัสสูติ วุตวา
รณญา เตส สทท สุตวา ปุจฉิตเตน โพธิสตะเตน รณญเญ กถิต เตส กิริย ทสเสนโต

“วาโลกก อปปรส นินัน
ปิตวา มโท ชายติ คหุภยานัง
อิมถจ ปิตวาน รส ปณิต
มโท น สยชายติ สินธวานัง.
อปปมปิวิตวาน นินันชจ
โส มชชตี เตน ชนินท มุญฐ
โรรยหสิโล จ กุลมท ชาโต
น มชชตี อคฺครส ปิวิตวาติ”

อิม วาโลกชาตก^๑ วิตถาเรน กเถตวา “เอว ภิกขเว สปปุริสา โลภธมม^๒ วิวชเชตวา สุขิตกาเลปี ทุกฺขิตกาเลปี นิพพิการาว
โหนตตี อนุสนธิ ฆมุตวา ฆมม เทเสนโต อิม คากมาห

“สพพตถ เว สปปุริสา วชนติ
น กามกามา ลปนติ สนโต
สุขเนน มุญฐา อถวา ทุกฺขเนน
น อจฺจาวจ ปณฺธิตา ทสสนนตีติ.

[แก้อรรถ]

ตตถ **สพพตถาติ** ปณจกขนธาทีเกเทสุ **สพพธมเมสุ**.

สปปุริสาติ สปปุริสา.

วชนตีติ อรหตตมคคญาณน อปกทตฺนตา ฉนฺทราค วิชนตี.

น กามกามาติ กาม กามยนตา กามเหตุ กามการณา.

ลปนตี สนโตติ พุทฺธาทยो สนโต กามเหตุ เนว อตตนา ลปนตี น ปรี ลปาปนตี.

เย ทิ ภิกขาย ปวิญฐา อิจฺฉาจาเร ฐิตา

“กิ อุปาสก สุข เต ปุตตทารสส, ราชโจราทิน วเสน ทวิปทจตุปปเทสุ นตฺถิ โกจิ อุปททวโตอาทีนิ วทนตี เต ลปนตี นาม.

๑ ข. ชา. พก. ๒๗/๖๕. ตพฺฐกถา. ๓/๑๒๖.

๒ ม. โลกธมม.

ตถา ปน วตวา “อาม ภนเต, สพเพส โน สุขิ, นตถิ โภจि อุปททโว, อิทานิ โน เคหิ ปหุตนนปานิ, อิเธว วสธาทิ
อตตานิ นิมนตาเปตวา” ลปาเปนตี นาม.

สนโต ปน อิทิ อุกยปี น กโรนติ.

สุเขน พุฏฐา อถวา ทุกเขนาติ เทสนามตตเมต.

อฏฐหิ ปน โลกธมเมหิ พุฏฐา ตุฏฐิภาวมงกุภาววเสน วา วณณภณนอวณณภณนวเสน วา อุกจาวจิ อาการิ ปณฐิตา
น ทสสยนตีติ.

เทสนาวसाने พหุ โสตาปตติผลาทินิ ปาปุณีสูติ.

ปญจสตภิกขุวตถุ.

๙. ธรรมิกตเถรวาท.

“น อตตเหตุติ อิมิ ธรรมเทศนํ สตถา เขตวเน วิหรนโต ธรรมิกตเถรํ อารพภ กเถสิ.

[อุบาสกหนีไปบวช ได้บรรลุพระอรหัต]

สาวตถิยํ กิร เอโก อุบาสโก ธรรมเมณ อคารํ อชฌาวสติ.

โส ปพพชิตุกาโม หุตวา เอกทิวสํ ภริยาย สหิ นิสิติตวา สุขกถํ กเถนโต อาห “ภทเท อิจฉามหํ ปพพชิตุนตี.

“เตนหิ สามี อากเมหิ ตาว, ยาวาหํ กุจฉิตตํ ทารกํ วิชามมีตี.

โส อากเมตวา ทารกสส ปทสา คมนกาเล ปุน ตํ อาปุจฉิตวา, “อากเมหิ ตาว, ยาว อัย วยปตโต โหตีติ วุตเต,
“กั มม อิมาย อปโลกิตาย วา อนปโลกิตาย วา, อตตโน ทุกขนิสสรณํ กริสสามีตี นิกขमितวา ปพพชิต.

โส กम्मภูฐานํ คเหตุวา ฆเณโต วายมนโต อตตโน ปพพชิตกัจจํ นิฐฐาเปตวา เตสํ ทสสนตถาย ปุน สาวตถิ คนตวา
ปุตตสส ธรรมกถํ กเถสิ.

[บุตรและภรรยาออกบวชได้บรรลุพระอรหัต]

โสปี นิกขमितวา ปพพชิต.

ปพพชิตวา จ ปน นจิริสเสว อรหตตํ ปาปุณิ.

ปุราณทุดิยาปิสส “เยสํ อตถาย อหํ ฆราวาสํ วเสยยํ, เต อุโภปี ปพพชิตา, อิทานิ เม กั ฆราวาเสน, ปพพชิตสามีตี
นิกขमितวา ภิกขุณินํ สนติเก ปพพชิต.

ปพพชิตวา จ ปน นจิริสเสว อรหตตํ ปาปุณิ.

[พวกภิกษุสรรเสริญพระธรรมิกะ]

อเถกทิวสํ ธรรมสภายํ กถํ สมนุฐฐาเปสํ “อาวุโส ธรรมิกอุบาสโก อตตโน ธรรมเม ปติภูติตตตา นิกขमितวา ปพพชิตวา
อรหตตํ ปตโต ปุตตทารสสาปี ปติภูตวา ชาโตตี.

สตถา อากนตวา “กาย นุตถ ภิกขเว เอตริหิ กถาย สนนิสินนาตี ปุจฉิตวา, “อิมาย นามาตี วุตเต,

“ภิกขเว ปณชิตเนน นาม เนว อตตเหตุ น ประสส เหตุ สมิตุธิ อิจฉิตพพา,

ธรรมิกเถเนว ปน ธรรมปปฏิสรณน ภวิตพพนตี อนุสนธิ ฆเณตวา ธรรมํ เทเสนโต อิมิ คากมาห

“น อตตเหตุ น ประสส เหตุ

น ปุตตมิจเจ น ธนํ น ฐฐุ

น อิจเจยย อธรรมเมณ สมิตุธิมตตโน

ส สีลวา ปญญวา ธรรมโก สียาตี.

[แก้บรรณ]

ตตถ น อตตเหตุติ ปณฺหิตโต นาม อตตเหตุ วา ปรสฺส เหตุ วา ปาปํ น กโรติ.

น ปุคฺตมิจฺเจติ ปุคฺตํ วา ฐนํ วา ฐนํ วา ฐนํ วา ปาปกมฺเมน น อิจฺเจยฺย, เอตานิปี อิจฺฉนฺโต ปาปกมฺมํ น กโรติเอวาติ อตฺถ.

ส มิทฺธิมตฺตโนติ ยา อตฺตโน สมิทฺธิ ตปี อธมฺเมน น อิจฺเจยฺย. สมิทฺธิการณาปี ปาปํ น กโรตีติ อตฺถ.

ส สิลวาติ โย เอวรूपํ ปุคฺคโล โส เอว สิลวา จ ปญฺญา จ ธมฺมิโก จ สียา. น อญฺญูติ อตฺถ.

เทสนาวสาเน พหุ โสตาปตฺติผลาทีนํ ปาปญฺญีสูติ.

ธรรมิกตเถรวาท.

๑๐. ธรรมสรวนตฤ.

“อุปปกกา เต มนุสเสสุติ อิมม เทสนน สตถา เซตวเน วิหรนโต ธรรมสรวน อารพภ กเถสิ.

[คนอาศัยภแล้วติดภมีมาก]

สาวตถิย กิร เอกวีถิวาสีโน มนุสสา สมคคา หุตวา คณพนเรน ทานํ ทตวา สพพรตตี ธรรมสรวน กาทเรสุ,
สพพรตตี ปน ธรรม สโต นาสกขีสุ,

เอกจเจ กามรัตนีสสิตา หุตวา ปน เคหเมว คตา,

เอกจเจ โทสนีสสิตา หุตวา คตา,

เอกจเจ ปน ถีนมิทสมงคิโน หุตวา ตตเถว นิสีทิตวา จปลายนตา สโต นาสกขีสุ.

ปุณทิวเส ภิกขุ ตํ ปวตตี อุททิสสุ^๑ ธรรมสรวน กถํ สมภูฐาเปสุ.

สตถา อาคนตวา “กาย นุตถ ภิกขเว เอตริท กถาย สนนิสนนาติ ปุจจิตวา, “อิมาย นามาติ วุตเต,
“ภิกขเว อิม สตถา นาม เยภุยเยน ภวนีสสิตา ภเวสุเยว ลคคา วิหรนติ, ปารคามิโน นาม อุปปกาทิ
อนุสนธิ ชมฺเฏตวา ธรรม เทสนโต อิม คาทา อภาสิ

“อุปปกกา เต มนุสเสสุ

เย ชนา ปารคามิโน

อถาย อิตรา ปชา

ตริเมวานุชาวติ.

เย จ โข สมมทกขาเต

ชมเม ชมมานุตติโน

เต ชนา ปารเมสนตติ

มจจุเชยย สุตตตรนติ.

[แก้อรธ]

ตตถ อุปปกาทิ โถกา น พหุ.

ปารคามิโนติ นิพพานคามิโน.

อถาย อิตรา ปชาติ ยา ปนาย อวเสสา ปชา สกกายทิกฺขุติริเมวานุชาวติ, อยเมว พหุตราติ อตถ.

สมมทกขาเตติ สมมา อกขาเต สุกถิต.

ชมเมติ เทสนาชมเม.

ชมมานุตติโนติ ตํ ธรรม สุตวา ตทนุจจวิกํ ปฏิปทํ ปุเรตวา มคคผลสจจฉิกรณวเสน ชมมานุตติโน.

ปารเมสนตติเต เต เอวรูปา ชนา นิพพานปาร คมิสนตติ.

มจจุเชยยติ กิเลสमारสงขาตสส มจจุสส นีวาสนภูฐานภูตํ เตภูมิกวภู.

สุหุตตรนติ เย ชนา ธรรมานวตติโน เต เอตํ สุหุตตรํ ทุรติกกมํ มารเธยฺยํ ตริตวา อติกกมิตวา นิพพานปารํ คมิสสนตฺติ อตฺถเ.

เทสนาวसानะ พหุ โสตาปตติผลาทีนิ ปาปุณฺสีสูติ.

ธรรมสรวนตฤ.

๑๑. อาคนตุกภิกขุขวตถุ.

“กณห์ ฌมม วิปปหยาติ อิม ฌมมเทสน สตถา เขตวเน วิหรนโต อาคนตุกภิกขุ อารพภ กเถสิ.

[พระศาสดาตรัสเหมาะแก่ความประพฤติ]

โกสลรภูชฺฐ กิร ปณจสตา ภิกขุ วสสํ วสิตวา วุตถวสสา “สตถารํ ปสสิสสามาติ เขตวณํ คนตวา
สตถารํ วณทิตวา เอกมนตํ นิสีทิสฺสุ.

สตถา เตสํ จริยปฏิปกุขํ นิสามตวา ฌมม เทเสนโต อิมมา คาลา อภาสิ

“กณห์ ฌมม วิปปหยา	สุกกํ ภาเวถ ปณชิตโต
โอกา อโนกมาคมม	วิเวเก ยตถ ทูรมํ
ตตฺตารภริตมิจเจย	หิตวา กาม อภิจฺจน
ปริโยทเปยย อตตานํ	จิตตเกลเสหิ ปณชิตโต.
เยสํ สมโพธิยงเคสุ	สมมา จิตตํ สุภาวิตํ
อาทานปฏินิสสคเค	อนุปาทาย เย รตา
ชีณาสวา ชุตินนโต	เต โลเก ปรินิพพุตาติ.

[แก้อรธ]

ตตถ กณห์ ฌมมนติ ภายทจจริตาทีเกทํ อกุสลฌมม วิปปหยา ชหิตวา.

สุกกํ ภาเวถาติ ปณชิตโต ภิกขุ อภินิกขมนโต ปญฺญาย ยาว อรหตตมคคา ภายสุจริตาทีเกทํ สุกกํ ฌมม ภาเวย.

กถ? โอกา อโนกมาคมมาติ

“โอกํ วุจจติ อาลโย, อโนกํ วุจจติ อนาลโย,

อาลโยโต นิกขมิตวา อนาลยสงฆาตํ นิพพานํ ปฏิจจ อารพภ ตํ ปตถยมาโน ภาเวยยาติ อตโถ.

ตตฺตารภริตมิจเจยยาติ ยสมิ อนาลยสงฆาเต วิเวเก นิพพานे อิมเหติ สตเตหิ ทูริกรมํ ตตฺต อภริตมิจเจย.

หิตวา กามเต วัตถุกามกภิเลสกาเม หิตวา อภิจฺจน หุตวา วิเวเก อภริตมิจเจยยาติ อตโถ.

จิตตเกลเสหิติ ปณจนิวรเนหิ อตตานํ โวทาเปยย ปริโสเธยยาติ อตโถ.

สมโพธิยงเคสุติ โพชฌงเคสุ.

สมมา จิตตํ สุภาวิตนติ เหตุณา นเยน จิตตํ สุกฺกํ ภาวิตํ วัตถมิตํ.

อาทานปฏินิสสคเคติ อาทานํ วุจจติ คหณ,

ตสส ปฏินิสสคคสงฆาเต อคคหเน จตฺตฺหิ อุปาทาเนหิ กิจจิจิ อนุปาทยิตวา เย รตาติ อตโถ.

ชุติมนฺโตติ อานูภาวณฺโต อรหตฺตมคคณฺญาณชุตฺติยา ขนธาทีเภาเท ธมฺเม โชเตตฺวา ฐิตาติ อตฺเถ.

เต โลเกติ เต อิมสฺมี ขนธาทีโลเก ปรินิพฺพุตา นาม

อรหตฺตปฺปตฺติโต ปญฺญา ย กิเลสวณฺณสฺส เขปิตตฺตา สอุปาทิเสเสน

จริมจิตฺตนิโรธเณ ขนธวณฺณสฺส เขปิตตฺตา อนุปาทิเสเสน จาติ ทวีติ ปรินิพฺพานเณติ ปรินิพฺพุตา

อนุปาทาโน วีย ปทีโป อปณฺณตฺติกาวั คตฺตาติ อตฺเถ.

เทสนาวसानเณ พหุ โสตาปตฺติผลาทินี ปาปฺณีสฺสูติ

อากนตฺกภิกขุวตฺถ.

ปณฺชิตวคฺควณฺณนา นิฏฺฐิตา.

ณฺโฐ วคฺโค.

๗. อรหันตคุณคุณณา

๑. ชีวภวตถุ.

“คตทริโนติ อิมิ ฌมมเทสนัน สตถา ชีวภวตถุเน วิหรนโต ชีวเกน ปุณฺณูปยหิ อารพภ กเถสิ.

[พระเวทที่ตำราโลहितุปาบทกรรม]

ชีวภวตถุ ขนธเก^๑ วิตถาริตเมว.

เอกสมิ หิ สมเย เทวทโต อชาตสตุตนา สหิ เอโกโต หุตวา คิซมกุกฺก อภิรุหิตวา ปุณฺณจิจโต “สตุถารัง วธิสสามิติ สิลิ ปวิชมิ.

ติ เทว ปพพตถุญานิ สมปฏิจฉิสสุ.

ตโต ภิชชิตวา คตา ปปปฏิกา ภควโต ปาหิ อภิหนิตวา โลहितุ อูปปาเทสิ.

ภุสา เวทนา ปวตตีสุ.

[หมอชีวทำกรพยาบาลแปล]

ภิกขุ สตุถารัง มททกุกฺก นยิสสุ.

สตุถา ตโตปิ ชีวภวตถุเน คนตุกาโม “ตตถ ม เนถาติ อาห.

ภิกขุ ภควนตํ อาทาย ชีวภวตถุเน อคมิสสุ.

ชีวโก ตํ ปวตตี ญุตวา สตุถุ สนตีกิ คนตวา วณปฏิกมมตถาย ติชิมเนสซุชฺ หุตวา วณิ พนธิตวา สตุถารัง เอตทโวจ

“ภนเต มยา อนโตนคเร เอกสส มนุสสสส เกสซุชฺ กตํ, ตสส สนตีกิ คนตวา อากมิสสามิ,

อิหิ เกสซุชฺ ยาว มมาคมนา พทฐินิยาเมเนว ติฏฐตุติ.

โส คนตวา ตสส ปุริสสส กตตพพิจจํ กตวา ทวารัง ปิททเนเวลาย อากจจนโต ทวารัง น สมปาปุณิ.

อถสส เอตทโหสิ “อิโห มยา ภารियํ กम्मํ กตํ, ยวาทํ อญญตรสส ปุริสสส วิย ตถาคตสส ปาเท ติชิมเนสซุชฺ หุตวา วณิ พนธิ,

อยนตสส โมจนเวลา, ตสมิ อมจจมาเน, สพพตตี ภควโต สริเร ปริพาโห อูปชชิสสตีติ.

[แปลของพระศาสดาหายสนิท]

ตสมิ ขณ สตุถา อานนทเถเร อามนเตสิ

“อานนท ชีวโก สหาย อากจจนโต ทวารัง น สมปาปุณิ, ‘อโย วณสส โมจนเวลาติ ปน จินเตสิ โมเจหิ นนติ.

เถโร โมเจสิ.

วโณ รุกชโต ฉลลิวี อปคโต.

[พระอรหันต์ไม่มีความเร่าร้อนใจ]

ชีวก อนฺโตอรุณเยว สตถุ สนฺติกั เวเคน อาคนฺตวา “กิณฺนุ โข ฆนฺเต สรีเร โว ปริฬาโห อุปฺปนฺโนติ ปุจฺฉิ.

สตถา “ตถาคตฺสส โข ชีวก โพธิมณฺเฑเยว สพฺพปริฬาหา วุปฺสนฺตาติ อนฺุสนฺธิ ฆมฺเฏตฺวา ฐมฺมํ เทเสนฺโต อิมํ คาถมาห

“คตฺทฺธิโน วิโสภสฺส วิปฺมุตฺตสฺส สพฺพธิ
สพฺพคนฺถปฺปหีนสฺส ปริฬาโห น วิชฺชตีติ.

[แก้้อรรถ]

ตตถ คตฺทฺธิโนติ คตมคฺคสฺส. “กนฺตารทฺธา วฏฺฐทฺธาติ เทว อทฺธา นาม,

เตสุ กนฺตารํ ปฏฺิปนฺโน, ยาว อิจฺฉิตฺถฐานํ น ปาปุณฺนาติ, ตาว อทฺธิโก เอว, ตสฺมี ปน ปตฺเต คตฺทฺธา^๑ นาม โหติ.

วฏฺฐสนฺนิสฺสีตาปี สตฺตา, ยาว วฏฺฐว สนฺติ, ตาว อทฺธิกาเอว.

กสมฺมา? วฏฺฐสฺส อเขปีตตฺตา.

โสตาปนฺนาทโยปี อทฺธิกาเอว. วฏฺฐํ ปน เขเปตฺวา ฐีโต ชีณาสโว คตฺทฺธา^๒ นาม โหติ.

ตสฺส คตฺทฺธิโน.

วิโสภสฺสชาติ วฏฺฐมฺูลกสฺส โสภสฺส วิคตตฺตา วิโสภสฺส.

วิปฺมุตฺตสฺส สพฺพธิติ สพฺเพสุ ฆนฺธาธิธมฺเมสุ วิปฺมุตฺตสฺส.

สพฺพคนฺถปฺปหีนสฺสชาติ จตฺนฺนํ คนฺถานํ ปหีนตฺตา สพฺพคนฺถปฺปหีนสฺส.

ปริฬาโห น วิชฺชตีติ ทฺวิโธ ปริฬาโห กายิโก จ เจตฺสีโก จ.

เตสุ ชีณาสวสฺส สิตฺถุณฺหาทิวเสน อุปฺปชฺชนฺโต กายิกปริฬาโห อนิพฺพุโตว. ตํ สนฺธาย ชีวก ปุจฺฉิ.

สตถา ปน ฐมฺมราชตฺยา เทสนาวิธิกฺุสฺสตฺยา เจตฺสิกปริฬาหฺวเสน เทสนํ วินิฏฺเฐนฺโต

“อาวุโส ชีวก ปรมตฺเถน ทิ เอวฺรุปฺสฺส ชีณาสวสฺส ปริฬาโห น วิชฺชตีติ อาห.

เทสนาวสาเน พฺหุ โสตาปตฺติผลาทินิ ปาปุณฺนีสูติ.

ชีวภัทตฺต.

๑ ม. คตฺทฺธิ.

๒ ม. คตฺทฺธิ.

๒. มหาภคสप्तเถรวตถุ.

“อุยฺยญฺชนตฺตี อิมํ ฌมฺมเทสนํ สตถา เวฬุวน เวฬุวนโต มหาภคสप्तเถรวตถุ อารพภ กเถสิ.

[ธรรมเนียมของพระพุทธเจ้า ผู้จะเสด็จจาริก]

เอกสมฺมึ หิ สมเย สตถา ราชคเเท วุตถวสฺโส “อพฺพมาสจฺเจเนน จาริกํ ปกฺกมฺมสสามิตฺติ ภิกฺขุณฺ อารโจาเปสิ.

วตฺตํ กิเรตํ พุทฺธานํ ภิกฺขุหิ สหฺมึ จาริกํ จริตฺตคามานํ “เอวํ ภิกฺขุ อตฺตโน ปตฺตปจฺนจิวรรชนาทีนึ กตฺวา สุขํ คมฺมสฺสนตฺตี
“อิทาณิ อพฺพมาสจฺเจเนน จาริกํ ปกฺกมฺมสสามิตฺติ ภิกฺขุณฺ อารโจาปนํ.

ภิกฺขุสฺส ปน อตฺตโน ปตฺตปจฺนาทีนึ กโรนฺเตสฺสุ, มหาภคสप्तเถรวตถุ จิวรรานิ โหวี.

[พวกภิกษุว่า พระเถระละญาติและอุปฐากไปไม่ได้]

ภิกฺขุ อุชฺฌายีสุ “เถโร กสฺมา จิวรรานิ โหวตี, อิมสมฺมึ นคเร อนฺโต จ พหิ จ อญฺญารส มนุสฺสโกภฺภิโย วสนฺติ,
ตตฺถ เย เถรสฺส น ญฺาตกา เต อุปฐากา, เยน อุปฐากา เต ญฺาตกา, เถรสฺส จตฺตฺหิ ปจฺเจยฺหิ สมฺมานํ สกฺกาโร กโรนฺติ,
เอตฺตํ อุปการํ ปหาย เอส กหํ คมฺมสฺสติ, สเจปิ คจฺเจยฺย, มาปมาทกนฺทรโต ปรี น คจฺฉิสฺสตีตี.

สตถา กิร ยํ กนฺทรํ ปตฺวา ปุน นีวตฺเตตฺตพฺพุตฺตเก ภิกฺขุ “ตฺมเห อีโต ปญฺินีวตฺตถ, มา ปมชฺชิตฺถาติ เวเทติ,
สา” “มาปมาทกนฺทรธาติ วุจฺจตี ตํ สนฺธาเยตํ วุตฺตํ.

[รับสั่งให้พระมหาภคสप्तกลับ]

สตถาปิ จาริกํ ปกฺกมฺนโต จินฺเตสิ “อิมสมฺมึ นคเร อนฺโต จ พหิ จ อญฺญารส มนุสฺสโกภฺภิโย วสนฺติ,
มนุสฺसानํ มงฺคลามงฺคลญฺาเนสุ ภิกฺขุหิ คนฺตพฺพํ โหตี, น สกฺกา วิหารํ ตฺจจฺฉํ กาทฺตุ, กนฺนุ โช นีวตฺตาเปสฺสามิตฺติ.

อถสฺส เอตทฺโหสิ “กสฺสปสฺส เจเต มนุสฺสา ญฺาตกา จ อุปฐากา จ, กสฺสปํ นีวตฺเตตฺตุ วญฺญตีตี.

โส เถโร อาห “กสฺสป น สกฺกา วิหารํ ตฺจจฺฉํ กาทฺตุ, มนุสฺसानํ มงฺคลามงฺคลญฺาเนสุ ภิกฺขุหิ อตฺถโถ โหตี,
ตวํ อตฺตโน ปริสาย สหฺมึ นีวตฺตสฺสุตี.

“สาธฺว ฆนฺเตติ เถโร ปริสํ อาทาย นีวตฺตี.

ภิกฺขุ อุชฺฌายีสุ “ทิจฺฉํ โว อาวุโส, นนุ อิทาเนว อมฺเหหิ วุตฺตํ,
‘มหาภคสฺสโป กสฺมา จิวรรานิ โหวตี, น โส สตถารา สหฺมึ คมฺมสฺสติ ยํ อมฺเหหิ วุตฺตํ, ตเวว ชาตฺนตี.

[ทรงชี้แจงเหตุที่พระมหาภคสप्तกลับ]

สตถา ภิกฺขุณฺ กถํ สุตฺวา นีวตฺติตฺวา ฐีโต อาห “ภิกฺขเว กิณฺนาเมตํ กเถธาติ.

“มหากัสสปตเถร อารพภ กณฺเณ ฆนฺเตติ อตฺตนา กถิตนียาเมเนว สพฺพ อโรเจสุ.

ตํ สุตฺวา สตถา^๑ “ภิกฺขเว ตุมฺहे กัสสปิ ‘กุเลสฺสุ เจว ปจฺจเยสุ จ ลคฺคโคติ วเทถ, โส ‘มม วจฺนํ กริสฺสามิตี นินฺวตฺโต,
เอโส ทิ ปุพฺเพปิ ปตฺถนํ กโรนฺโตเยว ‘จตุสฺสุ ปจฺจเยสุ อลคฺคโค จนนฺโทปโม หุตฺวา กุลานิ อุตฺตมํ สมนฺตํ ฆนฺเตติ ปตฺถนํ อกาสิ,
นตฺเตตฺตสฺส กุเลสฺสุ วา ปจฺจเยสุ วา สงฺโก, อหํ จนนฺโทปมปฺปฏิปทฺยเจว อริยวสฺสปฺปฏิปทฺยจ กณฺเณโต กัสสปิ อาทึ กตฺวา กถสิณฺติ.

[พระศาสดาตรัสบุรพจริตของพระเถระ]

ภิกฺขุ สตถาริ ปุจฺฉิสฺสุ “ฆนฺเต กทา ปน เถเรณ ปตฺถนา ฐูปิตาติ.

“โสตุกามตถ ภิกฺขเวติ.

“อาม ฆนฺเตติ.

สตถา เตสํ “ภิกฺขเว อิติ สตฺสทสฺสกปฺปมตฺถเก ปทุมุตฺตโร นาม พุทฺโธ โลเก อุทฺปาทีติ วตฺวา
ปทุมุตฺตรพุทฺธกาเล เตน ฐูปิตํ ปตฺถนํ อาทึ กตฺวา สพฺพ เถรสฺส ปุพฺพจริตํ กถสิ.

ตํ เถรปาลิยํ วิตถาริตเมว.

[ตรัสเปรียบเทียบพระเถระด้วยพญาหงษ์]

สตถา ปน อิมํ เถรสฺส ปุพฺพจริตํ วิตถาเรตฺวา

“อิติ โข ภิกฺขเว อหํ จนนฺโทปมปฺปฏิปทฺยเจว อริยวสฺสปฺปฏิปทฺยจ มม ปุตฺตํ กัสสปิ อาทึ กตฺวา กถสิ,
มม ปุตฺตสฺส ปจฺจเยสุ วา กุเลสฺสุ วา วิหาเรสุ วา ปริเวณฺเณสุ วา สงฺโก นาม นตฺถิ,
ปลลฺเล โอตฺริตฺวา ตตฺถ จริตฺวา คจฺฉนฺโต ราชหิโส วิย กตฺถจิจิ อลคฺคโคเยว มม ปุตฺโตติ
อนุสนฺธิ ฆณฺเฑตฺวา ฆมฺมํ เทเสนฺโต อิมํ คาถมาห

“อุยฺยฺยฺยชฺชนฺติ สตีมนฺโต

น นิเกเต รมนฺติ เต

หํสาว ปลลลํ ทิตฺวา

โอกโมกํ ชนฺติ เตติ.

[แก้อรธ]

ตตฺถ อุยฺยฺยฺยชฺชนฺติ สตีมนฺโตติ สตีเวปฺปลลปฺปตฺตา ชีณาสฺวา

อตฺตนา ปฏฺวิทฺธคฺคณฺเณสุ ฆานวิปฺสสนาทีสุ อวชฺชนสมฺปาชฺชนวฺภูฏานาธิฏฺฐานปจฺจเวกฺขณาหิ อุยฺยฺยฺยชฺชนฺติ ฆณฺเฑนฺติ.

น นิเกเต รมนฺติ เตติ เตสํ อาลเย รติ นาม นตฺถิ.

หํสาวาติ เทสนาสิสเมตฺ.

อยมฺปนฺตถ อตฺโถ:

ยถา โคจรสมฺปนฺเน ปลลลฺเล สกฺุณา อตฺตโน โคจริ คเหตุวา คมนกาเล “มม อุทฺกํ, มม ปทุมํ, มม อุตฺตมํ, มม ปุณฺฑริกํ, มม ติน

นติ ตสมี ฐาเน กถจิจิ^๑ อลย อทวา อนเปกขาว ตํ ปเทสํ ปหาย อุปตติวา อากาเส กิพมานา คจจนติ,
เอวเมเต ชินาสวา ยตถ กตถจิจิ วิหรนตปิ กุลาทิสู อลคคาเอว วิหริตวา คมนสมเยปิ ตํ ฐานํ ปหาย คจจนตา
“มม วิหาโร, มม ปริเวณํ, มม อุปภูฐากาติ อนาลยา อนเปกขาว คจจนติ.

โอกโมกนติ อลยํ สพพาลยํ ปริจจนตติ อตโถ.

เทสนาวसाने พหู โสตาปตติผลาทินี ปาปญีสูติ.

มหาภสสพตเถรวตถ.

๓. เพพภูฐีสตเถรวตถุ.

“เยส สุนนิจโย นตถิ อิมม ฐมมเทสนน สตถา เขตวเน วิหรนโต อายสมนต เพพภูฐีส อารพภ กเถสิ.

[ทรงบัญญัติสันนิการสิกขาบท]

โส กิรายสุมมา อนโตคาเม เอก วิถี ปิณฑาย จริตวา กตตักจจ กตวา ปุน อปร วิถี จริตวา สุขุ กุ อาทาย วิหาริ ทริตวา
ปฐิสามเมตวา “นิพทธี ปิณฑปาตปริเยสนนนาม ทุกขนติ กติปาหิ ฆานสุขเขน วิตตินาเมตวา, อหาเรน อตเถ สติ, ตํ ปริภุชติ.

ภิกขุ ญตวา อุชฌายิตวา ตมตถิ ภาควโต อโรเจสุ.

สตถา เอตสมิ นิทานเ อายตี สุนนิจการิ ปริวชชนตถาย ภิกขุณิ สิกขาบทิ ปญญาเปตวาปิ, เถเรน ปน อปฺปญญตเต สิกขาปเท,
อปฺปิจจตํ นิสสาย กตตตวา ตสส โทสาภาวํ ปกาเสนโต อนุสนธิ ฆญตวา ฐมม เทเสนโต อิมม คากมาห

“เยส สุนนิจโย นตถิ	เย ปริญญาตโกชนา
สุญญโต อนิมิตโต จ	วิโมกโข เยส โคจโร
อากาเสว สกุนตานํ	คตติ เตสํ ทรุนวยาติ.

[แก้อรธ]

ตตถ สุนนิจโยติ เทว สุนนิจยา กम्मสุนนิจโย จ ปจจยสุนนิจโย จ.

เตสุ กุสลากุสลกम्मํ กम्मสุนนิจโย นาม, จตตาริ ปจจยา ปจจยสุนนิจโย นาม.

ตตถ วิหารเ วสนตสส ภิกขุโน เอกํ คพฺปิณฑกํ จตฺตพภาคมตตํ สปปี เอกญจ ตณฺฑลนาหิ ฐฺเพนตสส ปจจยสุนนิจโย นตถิ,
ตโต อุตตริ โหติ,

เยส อยํ ทุวิโร สุนนิจโย นตถิ.

ปริญญาตโกชนาติ ตีหิ ปริญญาหิ ปริญญาตโกชนา.

ยาคุอาทินํ หิ ยาคุภาวาทิจานนํ ญาตปริญญา,

อาหาเร ปฏิกูลสญญาเวเสน ปน โภชนสส ปริชานนํ ตีรณปริญญา

กวมิจฺจการาหาเร ฉนฺทราคาปคตฺตณฺฑณฺฑนํ ปหานปริญญา.

อิมาหิ ตีหิ ปริญญาหิ เย ปริญญาตโกชนา.

สุญญโต อนิมิตโต จาติ เอตถ อปฺปณฺหิตวิโมกโขปิ คหิตเเยว. ตีณฺปิ เหตุานิ นิพพานสเสว นามานิ.

นิพพานํ หิ รากโธสมهانํ อภาเวน สุญญํ^๑ เตหิ จ วิมุตตฺตติ สุญญโต วิโมกโข,

ตํ รากาทินิมิตตํ อภาเวน อนิมิตตํ เตหิ จ วิมุตตฺตติ อนิมิตโต วิโมกโข,

รากาทิปฺปณฺธิณํ ปน อภาเวน อปฺปณฺหิตํ เตหิ จ วิมุตตฺตติ อปฺปณฺหิตโต วิโมกโขติ วุจจติ.

ผลสมาปตติวเสน ตํ อารมมณํ กตฺวา วิหรณฺตานิ อํยํ ติวโร วิโมกฺโข เยสํ โคจโร.

คติ เตสํ ทุรฺนวยาทิ ยถา นาม อากาเสน คตานิ สุกฺมานํ ปทนิกฺเขปสฺส อทฺสฺสเนน คติ ทุรฺนวยา น สกฺกา ญาตุํ
เอวเมว เยสํ อํยํ ทิวโร สนนิจโย นตฺถิ, อิมาทิ จ ตีหิ ปริณฺญาหิ ปริณฺญาตโกชนา, เยสญจ อํยํ วุตฺตปฺปกาโร วิโมกฺโข โคจโร,
เตสํ 'ตโย ภาว, จตฺสโส โยนิโย, ปญจ คติโย, สตฺต วิญฺญาณภูตฺติโย, นว สตฺตาวาสาติ อิมेषุ ปญจสุ โภจฺจฺฐาสฺส
อิมินา นาม คตาทิ คมนสฺส อปฺปญฺญาณนโต คติ ทุรฺนวยา น สกฺกา ปญฺญาเปตฺตุนฺติ.

เทสนาวसाने พหุ โสตาปตติผลาทินิ ปาปฺณิสฺสูติ.

เพพฐฐฐฐฐฐฐฐฐฐฐฐ.

๔. อนุรุธตเถรวตถุ.

“ยสสาสวา ปริกขีณาติ อิมิ ฆมมเทสนัน สดถา เวฬุเน วิหรนโต อนุรุธตเถระ อารพภ กเถสิ.

[เทพธิดาถวายผ้าแก่พระอนุรุธเถระ]

เอกสมิ ทิ ทิวเส เถโร ชินณจิวโร สงการกุฎฐาทีสุ จิวโร ปรีเยสติ.

ตสส อีโต ตติเย อตตภาเว ปุราณหุตติยา ตาวตีสภวเน นิพพตติตวา ซาลินี นาม เทวธิดา อโหสิ.

สา เถโร โจลกานิ ปรีเยสมานัน ทิสวา เตรสทตถายามานิ จตฺตถวิตถารานิ ตีณิ ทิพพทฺฐสาณิ คเหตุวา

“สจหา อิมินา นีหาเรน ทสสามิ, เถโร น คณทิสสตีติ จินเตตวา

ตสส โจลกานิ ปรีเยสมานสส ปุโรโต เอกสมิ สงการกุฎฐ ยถา เนสํ ทสนตมตตเมว ปญญาติ ตถา ฐูเปสิ.

เถโร เตน มคเคน โจลกปรีเยสนัน จรนโต เตสํ ทสนตํ ทิสวา ตตเถว คเหตุวา อากขตฺตมาโน

วุตตปมาณานิ ทิพพทฺฐสาณิ ทิสวา “อูกกฏฐุปฺสูกุลํ วต อิทนติ อาทาย ปกุกามิ.

[พระศาสดาทรงช่วยทำจีวร]

อถสส จีวรการทิวเส สดถา ปญจสตภิกขุปริวารโ วิหารํ คนตวา นิสีทิ.

อสีติมหาเถราปิ ตเถว นิสีทีสุ.

จิวโร สัพเพตุ มหากสสปตเถโร มุเล นิสีทิ, สาริปุตตตเถโร มชเณ, อานนทตเถโร อคเค.

ภิกขุสงฆเ สุตตํ ฏฐุณสิ.

ตํ สดถา สุจิปาสเก อาวณิ.

มหาโมคคัลลานตเถโร, เยน เยนตเถ. ตํ ตํ อุปเนนโต วิจริ.

เทวธิดาปิ อนฺโตคามํ ปวีสิตวา

“โกนโต อยยสส โน อนุรุธตเถรสส จิวโร กโรนโต สดถา อชช อสีติมหาสาวกปริวโต ปญจทิ ภิกขุสเทหิ สหธิ วิหารเ นิสีทิ,
ยาคุอาทีนินิ อาทาย วิหารํ คจจถาติ ภิกขุ สมมาทเปสิ.

มหาโมคคัลลานตเถโรปิ อนตฺตราภตเต มหาชมพฺเปสิ อาหริ.

ปญจสตา ภิกขุ ปริกขีณํ ซาหิตุํ นาสกขีสุ.

สโกโก จีวรกรณฐฺฐาเน ปรีณทมกาสิ.

ภูมि อลตตกรสรณชิตา วิย อโหสิ.

ภิกขุหิ ปรีกุตตาวเสสนัน ยาคุชชชภกตฺตานัน มหาราสิ อโหสิ.

[พระชีณาสพไมพุดเกี่ยวกับปัจจัย]

ภิกขุ อชฌมยีสู “เอตตกานัน ภิกขุณัน กิ เอวัพหุเกหิ ยาคุอาทิตฺติ,
นनु นาม ปมาณํ สลลกุเขตฺวา ‘เอตตกนนาม อาหาราติ ญาตกา จ อပ္ปฐฺฐากา จ วตตพฺพา สियฺ,
อนุรุธตเถโร อตตโน ญาติอูปฐฺฐากานัน พหุภาวํ ญาเปตฺกามา มณฺเญติ.

อถ เน สตถา “กิ ภิกขเว กเถธาติ ปุจฺฉิตฺวา, “ภนฺเต อิทนฺนามาติ วุตฺเต,
“กิ ปน ตุมฺเห ภิกขเว ‘อิทํ อนุรุธฺเรน อาหารापิตฺนติ มณฺเญธาติ.

“อาม ภนฺเตติ.

“น ภิกขเว มม ปุตฺโต อนุรุธฺโร เอวรูปํ วเทติ, น ทิ ชีณาสวา ปจฺจยปฏฺฐิสฺยุตฺตํ กถํ กเถนฺติ,
อຍံ ปน ปินฺทฺปาโต เทวตานุภาเวน นิพฺพตฺโตติ อุนฺสนฺธิ ฆฺเฏตฺวา ธมฺมํ เทเสนฺโต อิมํ คากฺมาห

“ยสฺสาสวา ปริกฺชีณา	อาหาเร จ อนิสฺสีโต
สฺยญฺโต อนิมิตฺโต จ	วิโมกฺโข ยสฺส โคจโร
อากาเสว สกฺนฺตานํ	ปทฺนตฺสส ทฺรฺนวยฺนติ.

[แก้อรรถ]

ตตถ ยสฺสาสวาติ ยสฺส จตฺตาริ อาสวา ปริกฺชีณา.

อาหาเร จ อนิสฺสีโตติ อาหารสมฺมยจ ตณฺหาทิกฺกฺขุณิสฺสเยหิ อนิสฺสีโต.

ปทฺนตฺสส ทฺรฺนวยฺนติติ ยถา อากาเส คจฺจนฺตานํ สกฺนฺตานํ “อิมสมฺมิ ฐฺฐาเน ปาเทหิ อุกฺกมิตฺวา คตา, อิทํ ฐฺฐานํ อุนฺเรน ปทฺริตฺวา
คตา, อิทํ สีเสน, อิทํ ปกฺเขหิติ น สกฺกา ญาตุํ,
เอวเมว เอวรฺอุปฺสส ภิกฺขุโน “นิริยปเทน วา คโต, ตिरจฺจมานโยนิปเทน วาติอาทินา นเยน ปทํ ปญฺญาเปตฺตุํ นาม น สกฺกาติ.

เทสนาวสาเน พหุ โสตาปตฺติผลาทีนํ ปาปุณฺนีสูติ.

อนุรุธตเถรวตถุ.

๕. มหากัจจายนตเถรวาท.

“ยสสิณทริยานิ อิมิ ฐมมเทสนิ สุตถา ปุพพารามะ วิหรนโต มหากัจจายนตเถริ อารพุก กเถสิ.

[พระเถระยกย่องการฟังธรรม]

เอกสมิ ทิ สมเย สุตถา มหาปวารณาย มิคารมาตุ ปาสาทสส เหมฐฐา มหาสาวกปริวุโต นิสีทิ.

ตสมิ สมเย มหากัจจายนตเถโร อวณตีสู วิหริติ.

โส ปนายสมมา ทูโรโตปี อาคนตุวา ฐมมสสนนํ ปคคณหาติเยว,
ตสมมา มหาเถรา นิสินทตา มหากัจจายนตเถรสส อาสนํ ฐูปตวา นิสีทิสู.

สโกโก เทวราชา ทวีทิ เทวโลเกทิ เทวปริสาย สทฐิ อาคนตุวา ทิพพคนธมาลาทีทิ สุตถารํ ปุเชตวา ฐิโต
มหากัจจายนตเถโร อทิสวา “กีนนุ โข มม อโยโย น ทิสสตี, สาธุ โข ปนสส, สเจ อากจเฉยยาตี.

เถโร ตังณณญเฐว อาคนตุวา อตตโน อาสนเน นิสินนเมว อตตทานํ ทสเสสิ.

สโกโก เถโร ทิสวา โคปมเกสุ ทพหํ คเหตุวา “อาคโต วต เม อโยโย, อหํ อโยยสส อากมนเมว ปจจาสิสามิติ วตวา
เถรสส อุโกทิ หตเถทิ ปาเท สมพาทิตวา” คนธมาลาทีทิ ปุเชตวา วนทิตวา เอกมนตํ อฐฐาสี.

[เทพธิดารักใคร่ภิกษุผู้รวบรวมอินทรี]

ภิกขุ อุชฌายีสู “สโกโก มุขํ โอลเกตวา สกการํ กโรตี, อวเสสมมหาสาวกานํ เอวรूपํ สกการํ อกริตวา
มหากัจจายนํ ทิสวา เวเคน โคปมเกสุ คเหตุวา ‘สาธุ วต เม อโยโย อาคโต, อหํ อโยยสส อากมนเมว ปจจาสิสามิติ วตวา
อุโกทิ หตเถทิ ปาเท สมพาทิตวา ปุเชตวา วนทิตวา เอกมนตํ ฐิโตตี.

สตถา เตสํ กถํ สุตวา “ภิกขเว มม ปุตเตน มหากัจจายนเนน สทิสสา อินทรีเยสุ คุตตทวารวา ภิกขุ เทวานํ” ปิยาเอวาตี วตวา อนุ
สนธิ ฆฎฏวา ฐมมํ เทเสนโต อิมิ คาถมาห

“ยสสิณทริยานิ สมถงคตานิ
อสุสา ยถา สารถินา สุทนต์วา
ปหีนมานสส อนาสวสส
เทวาปี ตสส ปิหณนตี ตาทินนตี.

[แก้อรธ]

ตสสสตโต.

๑ ส. ย. อุโกทิ หตเถทิ ปาเท สมพาทิตวา - อิติ นตติ.

๒ ส. ม. ย. เทวานมปิ มนุสสานมปิ.

ยสส ภิกขุโน เณเณ สารถินา สุนทตา อสสา วีย ฉ อินทริยานิ สมถ์ ทนตภาวํ นิพพิเสวนภาวํ คตานิ,
ตสส นววิธํ มานํ ปหาย ฐิตตตา ปหีนมานสส, จตุนนํ อาสวานํ อภาเวน อนาสวสส.

ตาทิโนติ ตาทิภาวสมฐิตสส ตถารูปสส เทวาปิ ปิหยนติ มนุสสาปิ ทสสนนญจ อากมนนญจ ปตเถนตีเยวาติ.

เทสนาวसानเ พหุ โสตาปตติผลาทินี ปาปุณีสูติ.

มหาจกจายนตเถรวตถุ.

๖. สารีปุตตตเถรวตถุ.

“ปฐวีสมิตติ อิมม ชมมเทสนนํ สตถา เขตวเน วิหรนโต สารีปุตตเถรํ อารพภ กเถสิ.

[พระสารีบุตรอุทกขุรุษหนึ่งพอง]

เอกสมิ ทิ สมเย อายสฺมา สารีปุตโต วุตถวสฺโส จาริกํ ปกกมิตฺกามो ภควนฺตํ อปุจฺจิตฺวา วนฺทิตฺวา
อตตโน ปริวารเนน สทฺธิํ นิกขมิ.

อถญฺเอยปิ พหุ ภิกฺขุ เถรํ อนุจฺฉิสฺสุ.

เถโร จ นามโคตตวเสน ปญฺญาเยมาเน ภิกฺขุ นามโคตตวเสน กเถตฺวา นินฺวตเตติ.

อถญฺตโร นามโคตตวเสน อปากโฏเฐ ภิกฺขุ “อโห วต มปิ นามโคตตวเสน ปคฺคณฺหนโต กเถตฺวา นินฺวตเตยฺยาติ.

เถโร มหาภิกฺขุสงฺฆสฺส อนฺตเร ตํ น สลลภฺเขสิ.

โสปิ “อถญฺเอย วีย ภิกฺขุ มํ น ปคฺคณฺหาตีติ เถเร อาฆาตํ พนฺธิ.

เถรสฺสปิ สงฺฆาภิกฺกณฺโณ ตสฺส ภิกฺขุโน สรีรํ ผุสิ.

เตนาปิ อาฆาตํ พนฺธิเยว.

โส “อิทานิ เถโร วิหารูปจาร์ อติกกนฺโต ภวิสฺสตีติ ญฺตฺวา สตถารํ อปุสงฺกมิตฺวา

“อายสฺมา มํ ภนฺเต สารีปุตโต ‘ตุมหากํ อคฺคสาวโกมฺหิตี กณฺณสงฺขลฺลํ ภินฺนโต วีย ปหริตฺวา

อกฺขมาเปตฺวา ว จาริกํ ปกกนฺโตตี อห.

สตถา เถรํ ปกโกสาเปสิ.

[พระเถระเปรียบตนด้วยอุปมา ๙ อย่าง]

ตสมิ ขณฺเ มหามคฺคคฺลลนตเถโร จ อานนฺตเถโร จ จินฺเตสุ

“อมหากํ เขมฺมฐาตฺรา อิมสฺส ภิกฺขุโน อปุพฺพญฺญาวํ สตถา โน น ชานาติ,

สีหนาทํ ปน นทาเปตฺกามो ภวิสฺสตีติ, ปริสํ สนฺนิปาเตสฺสามาติ.

เต กุญฺจิกหตฺถา ปริเวณฺทวารานิ วิวริตฺวา อภิกฺขมถายสมฺนโต

“อภิกฺขมถายสมฺนโต, อิทานิ อายสฺมา สารีปุตโต ภควโต สมฺมุขา สีหนาทํ นทิสฺสตีติ มหาภิกฺขุสงฺฆํ สนฺนิปาเตสุ.

เถโรปิ อากนฺตฺวา สตถารํ วนฺทิตฺวา นิสีทิ.

อถ นํ สตถา ตมตถํ ปุจฺฉิ.

เถโร “นาย ภิกขุ มยา ปทโฏติ อวตวา ว อตตโน คุณถ กเถนโต

“ยสส นุน ฆนเต กาเย กายคตา สติ อนุปฏิฐิตา อสส,

โส อธิ อณนุตริ สพรหมจารี อาสชช อปปุณิสสชช จาริกิ ปกุกเมยยาติ” วตวา

“เสยยาปิ ฆนเต ปฐวิย สจิจิ นิทธิปนติ, อสจิจิ นิทธิปนตีติอาทินา” นเยน อตตโน ปฐวิสมจิตตตถจ

อาไปเตโซวาโยโรหณจถาลกุมารกอุสภจฉินนวิสาณสมจิตตตถจ อธิกุกปาทีหิ วิย อตตโน กาเยน อฏฐิยณจ
เมทกถาลิกา วิย อตตโน กายสส ปริหณณจ ปกาเสสิ.

อิมาทิ จ ปน นวหิ อุปมาหิ เถเร อตตโน คุณิ กเถนเต, นวสุปี วาเรสุ อุกกปริยณตี กตวา มหาปฐวิ กมปิ.

โรหณจถาลกุมารกเมทกถาลิกูปมานมปน อาหณกาเล ปุกุชชนภิกขุ อสสุนิ สนธาเรตุ นาสกชีสุ,
ชีณาสวานัน ฆมมสวัโค อุกปาหิ.

เถเร อตตโน คุณิ กเถนเตเยว, อพภาจิกชนภิกขุโน สกถสรีเร ทาโท อุปปชช.

โส ดาวเทว ภควโต ปาเทสุ นิปิตติวา อฏทพภักขานโทส ปกาเสตวา อจจย เทเสสิ.

[จิตของพระสารีบุตร เหมือนแผ่นดิน]

สเถธา เถโร อามนเตตวา “สารีปุตต ขมาหิ อิมสส โมฆปริสสส โทส, ยาวสส สดตธา มุทธา น ผลิสสตีติ อาห.

เถโร อุกกุฏิกิ นิสีทิตวา อณชลิ ปคคยห “ขมาหม ฆนเต ตสส आयสมโต, ขมตุ จ เม โส आयสมา, สเจ มยห โทโส อตถิติ อาห.

ภิกขุ กถยีส “ปสสเถทานิ อาวุโส เถรสส อนนคณตตี,

เอวรूपสส นาม มุสาวาเทเน อพภาจิกชนกสส ภิกขุโน อุปริ อปมตตกมปิ โกปี วา โทส วา อกตวา

สยเมว อุกกุฏิกิ นิสีทิตวา อณชลิ ปคคยห ขมาเปตีติ.

สเถธา ตี กถ สุตวา “ภิกขเว กิ กเถถาติ ปุจฉิตวา, “อิทนนาม ฆนเตติ วุตเต,

“น ภิกขเว สกกา สารีปุตตสทิสาน โกปี วา โทส วา อุปปาเทตุ,

มหาปฐวิสทิส ภิกขเว อินทชิลสทิส ปสนนอุทกรทสทิสถจ สารีปุตตสส จิตตนิ วตวา

อนุสนธิ ฆณตวา ฆมม เทเสนโต อิมิ คากมาห

“ปฐวิสมโน วิรุชฉติ

อินทชิลูปโม ตาเท สุพพโต

รทโทว อเปตกทโม

สัสสรา น ภวนตี ตาทีเนติ.

[แก้อรธ]

ตสสสโต.

ภิกขเว ยถา ปฐวียํ สุจินี คนธมาลาทีนปิ นิกขิปนติ, อสุจินี มุตตกรีสาทินีปิ นิกขิปนติ,

ตถา นครทวารเ นินชาตํ อินฺทขีลํ ทารกาทโย อุมฺมิหนฺตปิ^๑ อุทหนฺตปิ^๒.

อปเร ปน ตํ คนธมาลาทีหิ สกฺกโรนฺติ,

ตตถ ปฐวียา วา อินฺทขีลสฺส วา เนว อนฺุโรโธ อุปฺปชฺชติ น วิโรโธ,

เอวเมว ยวายํ ซีณาสโว ภิกขุ อญฺญุหิ โลกธมฺเมหิ อกมฺปิยภาเวน ตาหิ วัตตานิ สุนฺทรตฺตาย สุพฺพโต,

โส “อิเม มํ จตฺตุหิ ปจฺจเยหิ สกฺกโรนฺติ, อิเม ปน น สกฺกโรนฺตีติ สกฺการณจ อสกฺการณจ กโรนฺเตสฺ, เนว อนฺุรชฺชติ น วิรชฺชติ.

อถโฆ ปฐวีสโม จ อินฺทขีลูปโม เอว จ โหติ.

ยถา จ อปคตกทฺทโม รหฺโท ปสนฺโนทโก โหติ, เอวํ อปคตกภิเลสฺตฺตาย รากคทฺทมาทีหิ อปคตกทฺทโม วิปฺสนฺโนว โหติ.

ตาทิโนติ ตสฺส ปน เอวรฺูปสฺส สฺสคฺติทฺคฺคฺตีสฺ สฺสรณวเสน สํสารา นาม น โหนฺตีติ.

เทสนาวสาเน นว ภิกขุสฺสทฺสทานิ สห ปญฺีสมฺภิทาหิ อรหฺตตํ ปาปฺญีสูติ.

สารีปุตตตเถรวตถ.

๑ สี. ม. ย. โอมุตเตนฺตปิ.

๒ ย. อุทหนฺตปิ.

๗. โสภณพินิตติสตุเถรวตถุ.

“สนทนตสสุ มนั โหตีตี อิมั ฆมมเทสนัน สตุถา เขตวเน วิหรนโต ติสตุเถรสสุ สามเณโร อารพภ กเถสิ.

[ศิษย์บรรลพพระอรหันต์ก่อนพระอาจารย์]

เอโก กิร โสภณพินิตติสตุเถรวตถุ สาสเน ปพพิชิตวา ลทฐุปสมบโท “โสภณพินิตติสตุเถรวตถุ ปญญาเย.

ตสสุ โสภณพินิตติสตุเถรวตถุ, อุปลุกโก ติจีวรณเจว สปิพณิตถจ อหริตวา ปาหมุเล ฐเปสิ.

อถ นั เถโร อห “กิมิหุ อุปาสกาตี.

“นनु มยา ภนเต ตุมเห วสสั วาสิตา, อมหากถจ วิหารเ วุตถวสสา อิมั ลากั ลภนตี, คณถ ภนเตตี.

“โหตุ อุปาสก, น มยหิ อิมินา อตถเถตี.

“กัการณา ภนเตตี.

“มม สนติเก กปิยการโก สามเณโรปิ นตถิ อวสุตี.

“สเจ ภนเต กปิยการโก นตถิ, มม ปุตโต อยยสสุ สนติเก สามเณโร ภวิสสตีตี.

เถโร อธิวาเสสิ.

อุปาสโก สตุตวสสิกั อตตโน ปุตตัง เถรสสุ สนติกั เนตวา “อิมั ปพพาเซธาตี อทาสี.

อถสสุ เถโร เกเส เตเมตวา ตจปญจกมมฐานัน ทตวา ปพพาเซสิ.

โส ชุรคเคเยว สห ปฐิสสมภิทาตี อรหตตัง ปาปุนิ.

เถโร ตัง ปพพาเซตวา อชตมมาสั ตตถ วสิตวา “สตุถารัง ปสสิสสามีตี สามเณโร ภณทัง คาทาเปตวา คจจณโต
อนตรามคเค เอกัง วิหารัง ปาวิสสิ.

สามเณโร อุปชฌายสสุ เสนาสัน คเหตุวา ปฐิชคคิ.

ตสสุ ตัง ปฐิชคคคตสเสว, วิกาโล ชาโต.

เตน อตตโน เสนาสัน ปฐิชคคิตุ๋ นาสกขิ.

อถ นั อุปฐานเวลายัง อากนตวา นิสินัน เถโร ปุจจิ “สามเณร อตตโน วสนฐานัน ปฐิชคคิตนตี.

“ภนเต ปฐิชคคิตุ๋ โอกาสัน นาลตถนตี.

[ตาสามณเรตถะเพราะอาจารย์]

“เตนหิ มม วสนนุญฺจาเนยว วส, ทุกฺขํ อากนฺตฺกนฺญาเน วสิตฺนฺตฺติ ตํ คเหตุวาว เสนาสนํ ปาวีสี.

เถโร ปน ปุณฺณชฺชโน นิปนฺนมตฺโตยว นินฺทํ โอกกมิ.

สามเณโร จินฺเตสี “อชฺช เม อุปชฺฌาเยน สหฺธิ ตติโย ทิวโส เอกเสนาสเน วสนตฺสส,
สเจ นิปชฺชิตฺวา นินฺทายิสฺสามิ, เถโร สหเสยฺยํ อาปชฺชเยย, นิสินฺนโกว วิดีนาเมสฺสามีติ.

อุปชฺฌายสฺส มลฺลจกสมฺเป ปลลฺงกํ อากุชฺชิตฺวา นิสินฺนโกว รตฺตี วิดีนาเมสี.

เถโร ปจฺจุสกาเล ปจฺจุญฺญาชฺช “สามเณโร นิกฺขมาเปตฺตํ วฏฺฏตฺตีติ มลฺลจกปสฺเส ชฺฐิตํ วิชฺณี คเหตุวา
วิชฺณีปตฺตกสฺส อคฺเคน สามเณรสฺส กนฺนสารกํ ปหริตฺวา วิชฺณี อุกฺกํ อุกฺกิปนฺโต “สามเณร พหิ นิกฺขมาติ อาห.

วิชฺณีปตฺตโก อุกฺกิมหิ ปฏฺิหฺลณฺญ.

ดาวเทว อุกฺกิ ภิชฺช.

โส “กึ ภนฺเตติ วตฺวา, “อญฺญาชฺช พหิ นิกฺขมาติ วุตฺเต, “อุกฺกิ เม ภนฺเต ภินฺนฺนฺติ อวตฺวา
เอเกน หตฺเถน ปฏฺิจฺฉาเทตฺวา นิกฺกมิ.

วตฺตกรณกาเล จ ปน “อุกฺกิ เม ภินฺนฺนฺติ ตฺถนฺทึ อนิสฺสิตฺวา เอเกน หตฺเถน อุกฺกิ คเหตุวา เอเกน หตฺเถน มุญฺจิสฺสมชฺชชฺณี อาทาย
วจฺจกฺกฺกฺกฺกฺก มุชฺชโรวณฺญาญญจ สมนฺชชิตฺวา มุชฺชโรวณฺทกฺกฺก รุเปตฺวา ปริเวณฺ สมนฺชชช.

โส อุปชฺฌายสฺส ทนฺตกนฺนํ ททมาโน เอเกน หตฺเถน อทาสี.

[อาจารย์ขอโทษศิษย์]

อถ นํ อุปชฺฌายเ อาห “อสิภฺชิตฺโต วตฺยาํ สามเณโร อจฺริยฺอุปชฺฌายานํ เอเกน หตฺเถน ทนฺตกนฺนํ ทาทํ ลภฺตีติ.”

“ชานามหํ ภนฺเต ‘น เอตํ วตฺตนฺติ, เอโก ปน เม หตฺโถ น ตฺจฺจฺจติ.

“กึ สามเณราติ.

โส อาทิตฺโต ปญฺญาชฺช ตํ ปวตฺตี อาโรเจสี.

เถโร สุตฺวาว สวฺคคฺมานโส “อโห มยา ภาริยํ กมฺมํ กตฺนฺติ วตฺวา “ชมาหิ เม สปฺปฺริส, นาหเมตํ ชานามิ, อวสฺสโย โหหิติ อญฺชลิ
ปคฺคยห สตฺตวสฺสสิทการกสฺส ปาทมฺล อุกฺกุกฺกิ นิสฺสีทิ.

อถ นํ สามเณโร อาห “นารํ ภนฺเต เอตฺตถฺถาย กเถสี, ตฺมฺหากํ จิตฺตํ อนฺรฺกชฺชนฺเตน มยา เอวํ วุตฺตํ,
น เอตถ ตฺมฺหากํ โทโส อตฺถิ, น มยฺหํ, วฏฺฏสฺเสวโส โทโส, มา จินฺตยิตถ, มยา ตฺมฺหากํ วิปฺปฏิสาร์ รกฺชนฺเตเนว นาโรจิตฺนฺติ.

เถโร สามเณเรน อสฺสาสิยมาโนปิ อนสฺสาสิตฺวา อุปฺปนฺนสฺสเวโก สามเณรสฺส ภณฺทํ คเหตุวา สตฺถุ สนฺตํ ปายาสี.

สตถาปิสุส อากมนั โอลเณโตว นิสฺสิทฺติ.

โส คนฺตวา สตถารั วณฺทิตฺวา สตถารา สทฺธิ ปฺภิสฺสมโหมทฺน กตฺวา “ขมนียฺ เต ภิกฺขุ, น กิณฺจิ อติเรกั อฆาสุกั อตฺถิตฺติ ปุจฺฉิตฺติ อาห
“ขมนียฺ ฆนฺเต, นตฺถิ เม กิณฺจิ อติเรกั อฆาสุกั, อปิจ โข ปน เม อยํ ทฺหฺรสามเณโร วิย อณฺโณ อติเรกคุณฺน น ทิฏฺฐปฺพุทฺโธติ.

“กั ปน อิมินา กตฺ ภิกฺขุติ.

โส อาทิตฺโต ปฏฺฐาย สพฺพนตํ ปวตฺตี^๑ ภควโต อาโรเจตฺวา อาห

“เอวํ ฆนฺเต มยา ขมาปฺยมาโน มํ เอวํ วเทสิ ‘เนเวตถ ตุมหากั ทฺโอส อตฺถิ, น มยหํ, วฏฺฐสฺเสวโส ทฺโอส, ตุมเห มา จินฺตยิตฺถาติ,
อิตฺติ มํ อสฺสาเสสิเยว, มยิ เนว โกปํ น ทฺโสมกาสิ, น เม ฆนฺเต เอวรูปุ คณฺสมปนฺโน ทิฏฺฐปฺพุทฺโธติ.

[พระชีณาสพ ไมโกรธไมประทุษร้ายใคร]

อล นํ สตถา “ภิกฺขุ ชีณาสวา นาม น กสฺสจิ กุปฺปนฺติ น ทฺุสสนฺติ, สนฺตินฺทฺริยา สนฺตมานสาว โหนฺตฺติ วดฺวา
อนฺุสนฺธิ ฆณฺเฑตฺวา ฆมฺมํ เทเสนฺโต อิมํ คาถมาห

“สนฺตฺนตฺส มนํ โหติ

สนฺตา วาจา จ กมฺม จ

สมฺมทฺถญา วิมุตฺตสฺส

อุปฺสนฺตสฺส ตาทิโนติ.

[แก้อรธ]

ตตฺถ สนฺตฺนตฺติ ตสฺส ชีณาสวสมณฺสส อภิชฺฌาทีนํ อภาเวน มนํ สนฺตเมว โหติ อุปฺสนฺตํ นิพฺพุตํ,

ตถา มุสวาทาทีนํ อภาเวน วาจา จ

ปาณาติปาตาทีนํ อภาเวน กายกมฺมญจ สนฺตเมว โหติ.

สมฺมทฺถญา วิมุตฺตสฺสชาติ นเยน เหตุณา^๒ ชานิตฺวา ปญฺจหิ วิมุตฺตีหิ วิมุตฺตสฺส.

อุปฺสนฺตสฺสชาติ อพฺภนฺตเร รากาทีนํ อุปฺสเมน อุปฺสนฺตสฺส.

ตาทิโนติ ตถารูปสฺส คณฺสมปนฺนสฺสชาติ.

เทสนาวสาเน โภสมพีวาสิติสตเถโร สห ปฺภิสฺสมภิทาหิ อรหฺตํ ปาปุณฺนิ.

เสสมหาชนสฺสาปิ สาคฺถิกา ฆมฺมเทสนา อโหสีติ.

โภสมพีวาสิติสตเถรวตฺถ.

๑ ปวตฺตี - อิตฺปิ ทิสฺสตี.

๒ อณฺญตฺถ เหตุณา นเยน - อิตฺติ อากตฺ.

๘. สารีปุตตตเถรวตถุ.

“อัสสทโธติ อิมม ฆมมเทสนน สตถา เขตวเน วิหรนโต สารีปุตตเถร อารพภ กเถสิ.

[สัทธินทรีย์เป็นต้น มีอมตะเป็นที่สุด]

เอกทิวสํ ทิ ตีสมตตถา อารณญกา ภิกขุ สตถุ สนตีกํ คนตวา^๑ วนทิตวา นิสีทิสฺ.

สตถา เตสํ สห ปฐิสมภิทาหิ อรหตตสส อุนิสสยํ วิทิตวา สารีปุตตเถร อามนเตตวา “สททหสิ ตวํ สารีปุตต,
สัทธินทรีย์ ภาวิตํ พหุสิกตํ อมโตคธํ โหติ อมตปริโยสานนติ” เอวํ ปญจอินทรีย์ยานิ อารพภ ปญหํ ปุจฉิ.

เถโร “น ขวาทํ ฆนเต เอตถ ภควโต สทธาเย คจฉามิ, สัทธินทรีย์ ๖เปฯ อมตปริโยสานน,
เยสํ นุเนตํ ฆนเต อญญาตํ อสสุตํ อทิฏฐํ อวิทิตํ อสจฉิกตํ อมุสิตํ ปญญาเย,
เต ตตถ ปเรสํ สทธาเย คจฉเยยฺยํ สัทธินทรีย์ ๖เปฯ อมตปริโยสานนติ” เอวณตํ ปญหํ พยาภาสิ.

ตํ สุตวา ภิกขุ กถํ สมญญาเปสฺ “สารีปุตตเถโร มิจฉาคทเถเนว วิสสชเชสิ, อชชาปี สมมาสมพุททสส น สทททียเอวาติ.

[พระสารีบุตรอันใครๆ ไม่ควรติเตียน]

ตํ สุตวา สตถา “กีนนาเมตํ ภิกขเว วเทถ,
อหํ ทิ “ปญจอินทรีย์ยานิ อภาเวตวา สมณวิปัสสนํ อวทเมตวา มคคผลานิ สจฉิกาทุํ สมตโถ นาม อตถิติ สททหสิ สารีปุตตาติ ปุจฉิ,
โส “เอวํ สจฉิกโรนโต อตถิ นามาติ น สททหามิ ฆนเตติ กเถสิ,
น ทินนสส วา กตสส วา ผลวิปากํ น สททหิ, นาปี พุทธาทีนํ कुณํ น สททหิ,
โส ปน อตตนา ปฐิททเธสุ ฆานวิปัสสนามคคผลธมเมสุ ปเรสํ สทธาเย น คจฉติ, ตสมา อญฺูปวชฺไซติ วตวา
อนุสนธิ ฆญฺเฏตวา ฆมมํ เทเสนโต อิมํ คาถมาห

“อัสสทโธ อกตถญฺญ จ สนธิจเฉโท จ โย นโร
หตาวกาโส วนตาโส ส เว อุตตมโปริโสติ.

[แก้อรรถ]

ตตถ อัสสทโธติ

อตตนา ปฐิทททคฺคณํ ปเรสํ กถาเย น สททหตีติ อัสสทโธ,
อกตํ นิพพานํ ชานาตีติ อกตถญฺญ, “สจฉิกตนิพพานนติ อตโถ.
วญฺญสฺสนธิ สํสารสนธิ ฉินทิตวา ฐิตตติ สนธิจเฉโท.
กุสลากุสลกมมวิชชสส ชีนตตนา นิพพตตนาวกาโส โหติ อสสาติ หตาวกาโส.
จตุทหิ มคคเคหิ กตตพททกจจสส กตตตนา สททพาสา อิมินา วนตาติ วนตาโส.

๑ ส. ม. ย. อาคนตวา.

๒ สํยุตตนิกาย มหาวารวคค ๑-๔/๒๔๒. ตตถ ปน ... เยสสทหิ ตํ ฆนเต อญญาตํ อทิฏฐํ อวิทิตํ ... ปญญาเยติ ทิสสติ.

๓ สํยุตตนิกาย มหาวารวคค ๑-๔/๒๔๒. ตตถ ปน ... เยสสทหิ ตํ ฆนเต อญญาตํ อทิฏฐํ อวิทิตํ ... ปญญาเยติ ทิสสติ.

โย ปน เอวรูป โนโร, ส เว ปฏิวิธโลกุตตรมมตตาย ปุริเสสุ อุตตมภาวมปตโตติ **ปุริสุตตโมติ.**

คาถาวसानเต เต อารณญกา ตีสมตตา ภิกขุ สห ปฏิสมภิทาหิ อรหตตํ ปาปุณีสุ.

เสสมหาชนสสาปี สาดถิกา ฌมมเทสนา อโหสีติ.

สารีปุตตตเถรวตถ.

๙. ขทิวณียเรวตตเถรวตถุ.

“คาเม วาติ อิมิ มหมเทสนัน สตถา เซตวเน วิหรัณโต ขทิวณียเรวตตเถรวตถุ อารพภ กเถสิ.

[พระสารีบุตรชวนพี่น้องบวช]

อายสุมมา ทิ สารีบุตรโต สตตาสีตโกฏิธัน ปหาย ปพพชิตวา “จาลา อุปจาลา สีสุปจาลาติ ติสโส ภคินิโย
“จุนโท อุปเสนโณติ อิมเ เทว ภาคโร ปพพาเชสิ.

เรวตกุมมาโร เอโก ว เคเห อวสิฐฐุ.

อถสส มาตา จินเตสิ “มม ปุตโต อุปติสโส เอตตัง ธนัง ปหาย ปพพชิตวา ติสโส ภคินิโย เทว จ ภาคโร ปพพาเชสิ,
เรวโต เอโกว อวสิฐฐุ, สเจ อิมปิ ปพพาเชสสติ, เอตตัง โน ธนัง นสสิสสติ, กุลวิโส ปจฉิขชิสสติ,
ทหระกาเลเยว นัง ขราวาเสน พนธิสสามิติ.

สารีบุตรตเถรวตถุ ปฏิกจเจว ภิกขุ อาณาเปสิ “สเจ อาวุโส เรวโต ปพพชิตกาโม อากจจติ, อากตมตตเมว นัง ปพพาเชยยาถ,
มม มาตาปิตโร มิจฉาทิฐฐุ, กิเนเทหิ อาปุจฉิเตหิ, อหเมว ตสส มาตา จ ปิตา จาติ.

[มารดาบิดาให้เรวตแต่งงาน]

มาตาปิตสส เรวตกุมมาโร สตตวสสิกเมว ขรพนธเนน พนธิตุกามา สมชาติเก กุเล กุมาริกัง วาเรตวา ทิวสั วุตถเปตวา
กุมารัง มณเฑตวา ปสาธตวา มหตา ปริวาเรน สหธิ อาทาย กุมาริกาย ญาติขริ อคมาสิ.

อถ เนสิ กตมจกลานัน ทิวณินปิ ญาตเกสุ สนนิปติเตสุ, อุทกปาติยั หตเถ โอตาระตวา มจกลานัน วตวา
กุมาริกาย วุฑฒิ อากงขมานา ญาตกา “ตว อยยิกาย ทิฐฐุธมมัม ปสส, อยยิกา วิย จิริ ชิว อมมาติ อาหंस.

เรวตกุมมาโร “โก นุ โข อิมิสสา อยยิกาย ทิฐฐุธมมโอมติ จินเตตวา “กตธา อิมิสสา อยยิกาทิ ปุจฉิ.

อถ นัง อาหंस “ตาท กิ น ปสสสิ, อิมิ วิสวสสสติกั ขณพทนต์ ปลิตเกสั วลิตตัง ติลกาหตคตต์ โคปานสิวงัง,
เอสา เอติสสา อยยิกาทิ.

“กิ ปน อยปิ เอวรูปา ภวิสสติติ.

“สเจ ชิวิสสติ, ภวิสสติ ตาตาติ.

[เรวตคิดหาอุบายออกบวช]

โส จินเตสิ “เอวรूपิ นาม สริริ ขราย อิมิ วิปการัง ปาปุณิสสติ, อิทัง เม ภาคธา อุปติสเสน ทิฐฐุ ภวิสสติ,
อชเชว มยา ปลายิตวา ปพพชิตัง วฐฐุติติ.

อถ นัง ญาตกา กุมาริกาย สหธิ เอกยานัน आरोเปตวา อาทาย ปกภูมิสุ.

โส โลกั คนตวา สรริกริจจํ อปทิสิตวา “ฐูปถ ตาว, ยานํ โอตริตวา อากมิสสามิติ ยานา โอตริตวา
เอกสมิ คุมเพ โลกั ปปณจํ กตวา อคมาสิ.

ปุณปี โลกั คนตวา เตเนว อปเทเสน โอตริตวา อภิรุทิตวา ปุณปี ตเถว อกาสิ.

อถสส ญาตกา “อทธา อิมสส อุฏฐานานา วิตตณตตี สลลกเขตวา นาติทพหํ อารกขํ กรีสสุ.

โส ปุณปี โลกั คนตวา เตเนว อปเทเสน โอตริตวา “ตุมเห ปาเชนตา ปุโรโต คจณ, มยํ ปจณโต สณิกํ อากมิสสามาติ วตวา โอ
ตริตวา คุมพาภิมุโข อโหสิ.

[เรวตคิตบรพชา]

ญาตกาปิสส “ปจณโต อากมิสสตีติ สญญา ยานํ ปาเชนตา อคมสิ.

โสปี ตโต ปลายิตวา เอกสมิ ปเทเส ตีสมตตา ภิกขุ วสนติ เตสํ สนติกํ คนตวา วนทิตวา อาท “ปพพาเชล มํ ฆนเตติ.

“อาวุโส ตวํ สพพาลงการปปฏิมณฺหิต, มยํ เต ราขปุตตภาวํ วา อมจจปุตตภาวํ วา น ชานาม, ถถํ ตํ ปพพาเชสสามาติ.

“ตุมเห มํ ฆนเต น ชานาถาติ.

“น ชานามาวุโสติ.

“อหํ อุปติสสสส กนิฏฐภาติโกติ.

“โก เอส อุปติสฺโส นามาติ.

“ฆนเต ฆทนตา มม ภาตริ ‘สารีปุตโตติ วทนติ ตสฺมา ‘อุปติสฺโสติ วุตเต น ชานนตีติ.

“กึ ปน สารีปุตตตเถรสส กนิฏฐภาติโกติ.

“อาม ฆนเตติ.

“เตนหิ เอหิ, ภาตรา เต อญญญาตเมวาติ วตวา ตสส อารณานิ โอมุญจาเปตวา เอกมณเต ฐูปาเปตวา
ตํ ปพพาเชตวา เถรสส สาสนํ ปหิณฺหิสฺสุ.

เถโร ตํ สุตวา ภาควโต อารโจะสิ “ฆนเต ‘อารญญภิกขุหิ กิร เรวโต ปพพาชิตติ สาสนํ ปหิณฺหิสฺสุ,
คนตวา ตํ ปสสิตวา อากมิสสามิติ.

สตา “อธิวาเสหิ ตาว สารีปุตตาติ คนตุํ นาทาสิ.

เถโร ปุณ กติปาหจเจเนน สตาธารํ อาปุจฺฉิ.

สตา “อธิวาเสหิ ตาว สารีปุตต, มยปี คมิสสามาติ เนว คนตุํ อทาสิ.

[เวรตสามเณรบรรลุประอรหัต]

สามเณโรปี “สจหา อิศ วสิสสามิ, ญาคกา มํ อนุพนุชิตวา ปกโกสาเปสสนตีติ
เตสํ ภิกขุณํ สนตีกา ยาว อรหตฺตา กम्मภูฐานํ อุกคณฺหิตวา ปตตจิวรมาทาย จาริกญจรมาโน
ตโต ตีสโยชนิกภูฐานเน ขทิวรณํ คนฺตวา อนุโตวสเสเยว เตมาสพภนฺตเร สห ปฏิสมฺภิทาหิ อรหตฺตํ ปาปุณฺนิ.

เถโรปี ปวาเรตฺวา สตถารํ ปุณฺ ตตถ คมนฺตถาย อาปุจฺฉิ.

สตถา “มยปี คมิสสาม สารีปุตฺตาติ ปถจฺหิ ภิกขุสเทหิ สหฺธิ นิกขมิ.

โถกํ คตกาเล อานนฺทเถโร เทวธาปเถ ฐตฺวา สตถารํ อาห

“ภนฺเต เวรตสฺส สนตีกํ คมนฺมคฺเคสฺส อยํ ปรีหารปโถ สภฺฐิโยชนิกโก มนุสฺสาวาโส,
อยํ อฺชฺชมคฺโค ตีสโยชนิกโก อมนุสฺสปรคฺคหิตโต, กตเรน คจฺฉามาติ.

“สึวลี ปน อานนฺท อมฺเหหิ สหฺธิ อาคโตติ.

“อาม ภนฺเตติ.

“สเจ สึวลี อาคโต, อฺชฺชมคฺคเมว คณฺหาหิติ.

[พวกภิกษุอาศัยบุญของพระสิวลีเถระ]

สตถา กิร “อหํ ตุมหากํ ยาคุกตฺตํ อฺปปาเทสสามิ, อฺชฺชมคฺคํ คณฺหาติ อวตฺวา

“เตสํ เตสํ ชนฺานํ ปุณฺญสฺส วิปากทานภูฐานํ เอตฺนฺติ ญตฺวา “สเจ สึวลี อาคโต, อฺชฺชมคฺคํ คณฺหาหิติ อาห.

สตถริ ปน ตํ มคฺคํ ปฏฺธิปนฺเน, เทวธา “อมหากํ อยฺยสฺส สึวลิตเถรสฺส สกฺการํ กิริสสามาติ จินฺเตตฺวา

เอเกกโยชนเ วิหาเร” กาทเรตฺวา เอกโยชนโต อฺทฺธํ คนฺตํ อทตฺวา ปาโตว อฺภูธฺาย ทิพฺพานิ ยาคฺคาทินิ คเหตฺวา

“อมหากํ อยฺโย สึวลิตเถโร กหํ นิสินฺโนติ วิจฺรณฺติ.

เถโร อตฺตโน อภิหฺมํ พุทฺธปฺมุขสฺส ภิกขุสงฺขสฺส ทาเปสิ.

เอวํ สตถา สปริวารो ตีสโยชนิกํ กนฺตารํ สึวลิตเถรสฺเสว ปุณฺญํ อนุภวมาโน อคฺมาสิ.

เวรตตเถโรปี สตถุ อาคมนํ ญตฺวา ภควโต คนฺธกฺกฺมิ มาเปตฺวา ปถจ ภูฏาการสฺตานิ ปถจ จงฺกมนสฺตานิ

ปถจ รัตติภูฐานทิวาภูฐานสฺตานิ จ มาเปสิ.

สตถา ตสฺส สนฺติเก มาสมตฺตเมว วสิ.

ตสมิ วสฺมาโนปี สึวลิตเถรสฺเสว ปุณฺญํ อนุภวิ.

ตตถ ปน เทว มหาลลภิกขุ สตถุ ขทิวรณั ปวิสนกาเล เอว จินตยีสุ

“อัย ภิกขุ เอตตถกั นวภมมัม กโรนโต ก็ สกขิสสตี สมณธมมัม กาทุ,

สตถา ‘สาริปุตตสส กนิฏฐิติ มุโขโลกนกิจจัม กโรนโต เอวรूपสส นวภมมิกสส สนตีกัม อากโตติ.

[พระศาสดาทรงอธิษฐานให้ภิกษุสี่บริวาร]

สตถาปิ ตัม ทิวสั ปจจุสกาเล โลกั โอลเณนโต เต ภิกขุ ทิสวา เตสั จิตตวาร์ อญญาสิ, ตสมา ตตถ มาสมตตัม วสิตวา นิกขมนทิวเส,

ยถา เต ภิกขุ อตตโน เตลนาพิณจ อุทกตุมพลจ อุปาหนา จ ปมมุสสนตี, ตถา อธิฏฐทิตวา

นิกขมนโต วิหารูปจารโต พหิ นิกขนตกาเล อิทธี วิสสชเชสิ.

อถ เต ภิกขุ “มยา อิทถจิตถจ ปมมุฏฐั, มยาปิ ปมมุฏฐนตี อุโภปิ นินวตติตวา ตัม ฐานัม อสลลภเขตวา

ขทิวรูกขกณญเกหิ วิชณิยมานา วิจริตวา เอกสมิ ขทิวรูกเช โอลมพนตัม อตตโน ภณทกัม ทิสวา อาทาย ปกภมมีสุ.

สตถาปิ ภิกขุสงฆัม อาทาย ปุน มาสมตตเมว สิวลิตเถรสส ปุณญัม อนุกวมาโน คนตวา ปุพพารามัม ปาวิสี.

อถ เต มหาลลภิกขุ ปาโตว มุขั โชริตวา “อาคนตุกภตตทายิกาย วิสาขาย ชเว ยาคุ ปวิสสามาติ คนตวา

ยาคุ ปวิตวา ขชชกัม ขาทิตวา นิสีทิส.

[นางวิสาขากามถึงที่อยู่ของเรวตะ]

อถ เน วิสาขา ปุจฉิ “ตุมเห ทิ ภนเต สตถารา สหธิ เรวตเถรสส วสนญฐานัม อคมิตถาติ.

“อาม อุปาสิเกติ.

“รมณียัม ภนเต เถรสส วสนญฐานนตี.

“กุโต ตสส รมณียตา, เสตกณญกขทิวรูกขคหนั เปตานัม^๑ นินวสนญฐานสทิสั อุปาสิเกติ.

อถญญे เทว ทหริภิกขุ อากภมมีสุ.

อุปาสิกา เตสปี ยาคุขชชกานิ ทตวา ตเถว ปุจฉิ.

เต อาทิสุ “น สกกา อุปาสิเก วณเณตัม, สุรัมมาเทวสภาสทิสั อิทธิยา อภิสงขตัม วิย เถรสส วสนญฐานนตี.

อุปาสิกา จินเตสิ “ปฐมัม อากตภิกขุ อญญถา วทิสุ, อิเม อญญถา วทนตี,

ปฐมัม อากตภิกขุ กิลจเทว ปมมุสสิตวา อิทธิยา วิสสญฐกาเล ปฏินินวตติตวา คตา ภวิสสนตี,

อิเม ปน อิทธิยา อภิสงขริตวา นิมมิตกาเล คตา ภวิสสนตีติ อตตโน ปณชิตภาเวน เอตมตถัม ญตวา

“สตถุ อากมนกาเล ปุจฉิสสามีติ อญฐาสี.

ตโต มุหุตตสเสว สตถา ภิกขุสงฆปริวุโต วิสาขาย เคหัม คนตวา ปญญตตาสเน นิสีทิ.

สา พุทธรูปมุขํ ภิกขุสงฆ์ สกกจจํ ปรีวิสิตวา ฆตตกิจจาวสาเน สตถารํ วนทิตวา ปฏิปุจจอิ
“ภนเต ตุมहेหิ สหุติ คตภิกขุสุ เอกจเจ ‘เวรตตเถรสส วสนภูฐานํ ขทิวคหนํ อรณญนติ วทนติ,
เอกจเจ ‘รมณีนนติ วทนติ, กิณนุ โข เอตนติ.

ตํ สุตวา สตถา “อุปลาสิเก คาโม วา โหตุ อรณญํ วา, ยสมิ ฐาเน อรหนโต วิหรนติ, ตํ รมณียเมวาติ วตวา
อนุสนธิ ฆมุตวา รมมํ เทเสนโต อิมํ คาถมาห

“คาเม วา ยทิวารณญे निनने वा यथि वा ठले
यत्तु अरुनतु विहरुति तु णुमिरामणेयगुनुति.

[แก้อรธ]

ตตถ “กियจาปี อรหนโต คามนเต กายวิเวกं न लघुनुति, जित्तुविवेकं पन लघुनुतेव,
तेसं ति तिपुपुปฏิภาकानिपी आरम्मणानि जित्तुं जालेत्तुं न सकुणुनुति,
तस्मा काโม वा โहตุ अरुणुथातिं वा अणुनुत्तरं, यत्तु अरुनतु विहरुनुति.

ตं णुमिरामणेयगुनुति सो णुมิपुपुเทโส รมณियोเอวาติ อत्तो.

เทสนาวसाने พุโ สโตปาตตติผลาतिनि ปापुณิสु.

[พวกภิกษุปรารภถึงความเ็นไปของพระสิวลี]

อปเรณ สมเยน ภิกขุ กถं สมุภูฐาเปสु

“อาวุโส เกน นุ โข การणेณ आयस्सा สิวลิตเถโร สุตตทิวสสตตมาสาธิกานิ สุตต วสุสานิ^๑ มาตุ กุจจियं วสิ,
เกน นิระเย ปจि, เกน เอวํ ลากคคยสคคปตโต ชาโตติ.

สตถา ตं กถं สุตวา “ภิกขเว ก็ กเถถาติ ปุจจิตวา, “ภนเต อิทนนามาติ วุตเต, ตสสายสมโต ปุพพกมมํ กเถนโต อาห

[บุรพกรรมของพระสิวลี]

“...ภิกขเว อิตโต เอกนวุตติกปเป วิปสสิ ภาควา โลเก อุปขชิตวา เอกสมิ สมเย ชนปทจาริกํ จริตวา ปีตุ นครํ ปจจาคมาสิ.

ราชา พุทธรูปมุขสส ภิกขุสงฆสส อาคนตุกทานํ สชเชตวา

นาครานํ สาสนํ เปเสสิ “อาคนตุวา มยหํ ทาเน สหายกา โหนตุติ.

เต ตถา กตวา “รณญา ทินนทานโต อติเรกตโร ทสสามาติ สตถารํ นิมนเตตวา

ปุณทิวเส ทานํ ปฏิยาเทตวา รณญู สาสนํ ปหิณิสุ.

ราชา อาคนตุวา เตสํ ทานํ ทิสวา “อิตโต อธิกตโร ทสสามิติ ปุณทิวเส สตถารํ นิมนเตสิ.

เนว ราชา นาคเร ปราเชตुํ สกขิ.

๑ ขุททกนิกายสส อุทานे ปน สุปปวาสา โกลิยธิตา สุตต วสุสานิ คพภํ ชาเรติ สุตตาหํ มุพพคพภา -อิตติ ทิสสติ.

น นาครา ราชาน.

นาครา ฉฐฐว วาเร “เสวทานิ, ยถา ‘อิเมสํ ทาเน อิทนนาม นตถิติ น สกกา^๑ วตตุ, เอวํ ทานํ ทสสามาติ จินเตตวา
ปุนทิวเส ทานํ ปฏियाเทตวา “กินนุ โข เอตถ นตถิติ โอลเอนตา อลลมธูเมว นาททสสุ.

ปกกมธู ปน พหุ อตถิ.

เต อลลมธูสสตาย จตุสฺ นครทวารสฺ จตตาริ สหสฺสานิ คาหาเปตวา ปถินิสฺ.

อเถโก ชนปทมนุสฺโส คามโกชกํ ปสฺสิตุํ อากจณฺโต อนตรามคฺเค มธูปฏฺลํ ทิสฺวา มกฺชิกา ปลาเปตวา สาขํ ฉินฺทิตวา
สาขาทณฺทเกเนว สทุธิ มธูปฏฺลํ อาทาย “คามโกชกสฺส ทสสามิติ นครํ ปาวิสฺ.

มธูตตาย คโต ตํ ทิสฺวา “อมโก วิกกถินิยํ มธุนฺติ ปุจฺฉิ.

“น วิกกถินิยํ สามิติ.

“หนท อิมํ กหาปณํ คเหตุวา เทหิติ.

โส จินฺเตสิ “อิทํ มธูปฏฺลํ ปาทมตตปิ นาคชฺติ, อยํ ปน กหาปณํ เทติ, พุกหาปณโก มณฺเญ, มยา วทเมตฺตุํ วฏฺฐตฺติ.

อล นํ “น เทมิติ อาห.

“เตนหิ เทว กหาปณฺ คณฺหาหิติ.

“ทวิหิปี น เทมิติ.

เอวํ ตาว วทเมตฺติ, ยาว โส “เตนหิ อิมํ สหสฺสํ คณฺหาหิติ ภาณฺทิกํ อฺปนฺเนสิ.

อล นํ โส อาห “กินนุ โข ตวํ อุมมตตโก, อุกาทุ กหาปณานํ ฐปโนกาสิ น ลภสิ,
ปาทปิ อนคฺชนฺต^๒” มธู ‘สหสฺสํ คเหตุวา เทหิติ วเทสิ, กินฺนาเมตฺนฺติ.

“ชานามหํ โภ, อิมินา ปน เม กมฺมํ อตถิ, เตเนวํ วทามิติ.

“กิ กมฺมํ สามิติ.

“อมเหหิ วิปสฺสิสฺส สมมาสมพฺทสฺส อฏฺฐสฏฺฐิสฺสมณฺสสทสฺสปริวารสฺส มหาทานํ สขฺชิตฺ,
ตเตรํ อลลมธูเมว นตถิ, ตสฺมา เอวํ คณฺหาหิติ.

“เอวํ สนฺเต, นาทํ มฺเลน ทสฺสามิ, สเจ อหิปี ทาเน ปตฺตี ลภามิ, ทสฺสามิติ.

โส คณฺตวา นาครานํ เอตมตฺถํ อโรเจสิ.

นาครา ตสฺส สทฺธาย พลวภาวํ ญตฺวา “สาธู ปตฺติโก โทตฺตุติ ปฏฺิชาเนสิ.

๑ ส. ม. ย. เอตถนฺตเร โหติ -อติ อตถิ.

๒ ม. น อคฺชนกํ.

เต พุทฺธปฺมุขํ ภิกฺขุสงฺฆํ นิสิตฺวาเปตฺวา ยาคุชฺชชกํ ทตฺวา มหตี สุวณฺณปาทิ ออาหาราเปตฺวา มธฺปฏฺฐลํ ปิฬาเปสฺสุ.

เตเนว มนุสฺเสน ปณฺณาการตถาย ทธิวารโกปิ อาหโณ อตถิ.

โส ตปิ ทธี ปาตียํ อากิริตฺวา เตน มธฺนา สนฺเทตฺวา พุทฺธปฺมุขสฺส ภิกฺขุสงฺฆสฺส อาทิตฺโต ปฏฺฐาย อทาสิ.

ตํ ยาวทตฺถํ คณฺหนตฺวานํ สพฺเพสํ สมฺปาปฺณิ.

อฺตตฺริปิ อวสิฏฺฐํ อโหสิเยว.

“เอวํ โลกํ กถํ ตาว พฺหุณฺนํ ปาปฺณิตฺติ น จินฺเตตฺตพฺพํ.

ตํ ทิ พุทฺธานุภาเวน ปาปฺณิ.

พุทฺธวิสโย น จินฺเตตฺตพฺโ.

จตฺตาริ^๑ ทิ “อจินฺเตยฺยานิตฺติ วุตฺตานิ.

ตานิ^๒ จินฺเตนฺโต อุมมาทสฺเสว ภาคี โหตฺตี.

โส ปุริโส เอตฺตกํ กมฺมํ กตฺวา อายุหฺปรีโยसानเ ทเวโลกเ นิพฺพตฺติตฺวา เอตฺตกํ กาลํ สํสรฺนฺโต

เอกสฺมี สมเย ทเวโลกา จวิตฺวา พาราณสียํ ราชกุเล นิพฺพตฺโต ปิตุ อจฺเจยน รัชชํ ปาปฺณิ.

โส “เอกํ นครํ คณฺหิสฺสามิตฺติ คณฺตฺวา ปริวารสฺสิ นาครานญจ สาสนํ ปหิณฺน “รัชชํ วา เทนฺตุ ยฺยฺธํ วาติ.

เต “เนว รัชชํ ทสฺสาม, น ยฺยฺธนฺติ วตฺวา จุฬทวารสฺสิ นิภฺขมิตฺวา ทารูทกาทินิ ออาหารนฺติ สพฺพกิจฺจาณี กโรนฺติ.

อิตฺโรปิ จตฺตาริ มหาทวารานิ รกฺขนฺโต สตฺตทิวสสฺตตฺตมาสาธิกานิ” สตฺต วสฺसानิ นครํ อฺปรฺนฺติ.

อถสฺส มาตา “กิ เม ปุตฺโต กโรตฺตีติ ปุจฺฉิตฺวา “อิทฺนฺนาม เทวิตฺติ ตํ ปวตฺตี สุตฺวา

“พาลโ มม ปุตฺโต, คจฺฉนฺ ตสฺส ‘จุฬทวารานิ ปิธาย นครํ อฺปรฺนฺตฺตฺติ วเทถาติ.

โส มาตุ สาสนํ สุตฺวา ตถา อทาสิ.

นาคราปิ พหิ นิภฺขมิตฺตุ อลภนฺตา สตฺตเม ทิวเส อตฺตโน ราชานํ มาเรตฺวา ตสฺส รัชชํ อทฺสฺสุ.

โส อิมํ กมฺมํ กตฺวา อายุหฺปรีโยसानเ อวิจิมฺหิ นิพฺพตฺติตฺวา, ยาวายํ มหาปฺฐวี โยชนมตฺตํ อฺสฺสนฺนา,

ตาว นิรเย ปจิตฺวา จตฺนํ จุฬทวารานํ ปิหิตตฺตา ตโต จุโต เอตฺตสฺสาเอว มาตุ กุจฺฉิสฺมี ปฏฺฐิสฺนฺธิ คเหตฺวา

สตฺตมาสาธิกานิ สตฺต วสฺसानิ อนฺโตกุจฺฉิสฺมี วสิ, สตฺต ทิวसानิ โยนิมุเข ติริยํ นิปฺชฺชิ.

๑ อจ. จตฺกุก. ๒๑/๑๐๔.

๒ ยานิ [?].

๓ สตฺตมาสาธิกานิ -อิตฺติ ยุตฺตตร.

เอวี่ ภิกขเว สีวลี ตทา นครี อปรนุธิตวา คหิตกมเมน เอตตัง กาลัง นิรเย ปจิตวา
จตุณัน จุฬทวารานัน ปิหิตตดา ตสสาเยว มาตุ กุจฉิมหิ ปฏิสันธิ คเหตวา เอตตัง กาลัง กุจฉิมหิ วลี,
นวมธูโน ทินนตตา ลากคค ยสคคปโปโต ชาโตติ.

[พวกภิกษุชมเชยบุญของเรวตะ]

ปุเนกทิวสั ภิกขู กถั สมภูฐาเปสั “อโห สามเณรสส ลาโภ, อโห ปุณญั,
เยน เอเกน ปณจณัน ภิกขุสตานัน ปณจ ภูฎาการสตานิ กตานีติ.

สตถา อากนตวา “กาย นุตถ ภิกขเว เอตริหิ กถาย สนนินินนาติ ปุจฉิตวา, “อิมาย นามาติ วุตเต,
“ภิกขเว มยหัง ปุตตสส เนว ปุณญั อตถิ, น ปาปี, อุภยมสส ปหีนนติ วตวา พราหมณวคเค อิมัง คาถมาห

“โยธ ปุณญญจ ปาปญจ อโภ สงคัง อุปัจจกา
อโสกัง วิรัชัง สุทธี ตมหัง พุริมิ พราหมณนติ.

ขทิวรณียเรวตตเถรวตถุ.

๑๐. อภยตริตีถิวตถุ.

“รมณียานิติ อิม รมณเทสน สตถา เซตวเน วิหรนโต อภยตริ อิตถิ อารพภ กเถสิ.

[หญิงนกรโสภินียัจิตพระเถระให้หลง]

เอโก กิร ปินทปาติโก ภิกขุ สตถุ สนตเถเก กम्मภูฐานัน คเหตุวา เอกัง ชินนุญยานัน ปวิสิตวา สมณธมมัม กโรติ.

อถ เอกา นครโสภินิ อิตถิ ปุริเสน สพธิ “อหัง อสุกภูฐานนาม คมิสสามิ, ตตถ อากจเฉยยาสิตี สงเกตัง กตวา อคมาสิ.

โส ปุริโส นาคจฉิ.

สา ตสส อากมนมคคัง โอลเณตตี ตัง อทิสวา อุกกณฐิตา อิตโต จิตโต จ วิจรमानา ตัง อญยานัน ปวิสิตวา

เถโร ปลลลกัง อากขิตวา นิสินัน ทิสวา อิตโต จิตโต จ โอลเณตตี อญญัง กญจ อทิสวา

“อัย ปุริโสเอว อิมสส จิตตัง โมหเสสามิติ ตสส ปุริโต ฐตวา ปุนปปุนัน นีวตถสาฎกั โมเจตวา นีวาเสตี,

เกเส มุญจิตวา พนธติ, ปาณิ ปหริตวา หสตี.

เถรสส สัมเวโค อูปปชชิตวา สกถสรีรัง ฬริ.

โส “กินนุ โข อิทนติ จินเตสิ.

[พระศาสดาทรงแสดงธรรมแก่พระเถระ]

สตาปาปี “มม สนตเถกา กम्मภูฐานัน คเหตุวา ‘สมณธมมัม กริสสามิติ คตสส ภิกขุโน กา นุ โข ปวตตตีติ อูปธาเรนโต

ตัง อิตถิ ทิสวา ตสสา อนาจารกิริยัม เถรสส จ สัมเวคูปตตี ญตวา คนธกุญญัน นิสินโนว เตน สพธิ กเถสิ

“ภิกขุ, กามคเวสกัน อรมณภูฐานเมว วิตราคานัน รมณภูฐานัน โหตีตี

เอวเอจ ปน วตวา โอลาสัม ฬริตวา ตสส รมมัม เทเสนโต อิม คากมาห

“รมณียานิ อรณญานิ

ยตถ น รมตี ชโน

วิตราคา รมเสสนติ

น เต กามคเวสินติ.

[แก้อรธ]

ตตถ อรณญานีติ สุปปมิตตธมมวณสนทมนชิตานิ วิมลลิลสมปนนานิ อรณญานิ นาม รมณียานิ.

ยตถาติ เยสุ อรณญेषุ วิกสิเตสุ วยิ ปทุมวเนสุ คามมกชิกา กามคเวสโก ชโน น รมตี.

วิตราคาติ วิตราคา ปน ชีณาสวา รมมธกรวา วยิ ปทุมวเนสุ ตถารูเปสุ อรณญेषุ รมิสสนติ.

กีการณา? น เต กามคเวสินติ ยสมา เต กามคเวสิน น โหนตีตี อตถโถ.

เทศนาวसानเน โส เถโร ยถานิสินโน ว สห ปฐิสฺมภิทาหิ อรหตฺตํ ปตฺวา อากาเสนาคนฺตฺวา ภูตึ กโรนฺโต
ตถาคตฺสฺส ปาเท วนฺทิตฺวา อคฺมาสีติ.

อณฺเฏตริตถิวตฺถุ.

อรหนตฺวคฺควณฺณา นิฏฺฐิตา.

สตฺตโม วคฺโค.

๘. สหสวคฺควณฺณา

๑. ตมพทฐิกโจรฆาตกตถุ.

“สทสสมปิ เจ วาจาติ อิมม ฆมมเทสนน สตถา เวพฺพเวเน วิหรนโต ตมพทฐิกโจรฆาตก อารพภ กเถสิ.

[เพชฌฆาตเคราะห์แดง]

เอภูนปลยจสตา กิร โจรา คามฆาตกาทีนิ กโรนตา ซีวิตํ กปเปสฺสุ.

อเถโก ปุริโส นิพพิทฐปิงคโล ตมพทฐิกโก เตสํ สนตีกํ คนตฺวา “อหปี ตุมเหติ สทธี ซีวิสสามีติ อาห.

อถ นํ โจรฆฏฐกสส ทสเสตฺวา “อัยปี อมหากํ สนตีกเว วสิตุํ อิจฉตีติ อาหํสฺสุ.

อถ นํ โจรฆฏฐโก โอลเถตฺวา “อัย มาตฺถุ ถนํ ฉินฺทิตฺวา ปิตฺถุ วา คลโลทิตํ นิหริตฺวา ขาทนสมตฺถเถ อติกกขไฟฺติ จินฺเตตฺวา “นตเถตสส อมหากํ สนตีกเว วสนกัจจนฺติ ปฏิกฺขิปี.

โส เอวํ ปฏิกฺขิตโตปี อคนตฺวา เอภนตฺสเสว อนเตวาลีกํ อุกฺกฐนฺโต อาราเธสิ.

โส ตํ อาทาย โจรฆฏฐกํ อุกฺกฐนิตฺวา “สามิ ภทฺทโก เอส, อมหากํ อุกฺการโก สงคณฺหถ นนฺติ ยาจิตฺวา โจรฆฏฐกํ ปฏิกฺขาเปสิ.

อเถกทิวสํ นาครา ราชปุริเสหิ สทธี เอกโต หุตฺวา เต โจเร คเหตฺวา วินิจฺฉยามจฺจानํ สนตีกํ นยีสฺสุ.

อมจฺจา เตสํ ผรสุณา สีสจฺฉนฺทํ อาณฺาเปสฺสุ.

ตโต “โก นุ โข อิเม มาเรสสตีติ ปรีเยสนฺตา เต มาเรตุํ อิจฉนฺตํ กณฺจิจ อทิสฺวา โจรฆฏฐกํ อาหํสฺสุ “ตวํ อิเม มาเรตฺวา ซีวิตถฺยเจว ลภิสฺสสิ สมมานถฺจ, มาเรหิ เนติ.

โสปี อตตฺวานํ นิสฺสาย วสิตตฺตา มาเรตุํ น อิจฉิ.

เอเตนฺปาเยน เอภูนปลยจสเต ปุจฉีสฺสุ.

สพเพปี น อิจฉีสฺสุ.

สพพจฺฉา ตํ นิพพิทฐปิงคโล ตมพทฐิกํ ปุจฉีสฺสุ.

โส “สาธฺตุตี สมปฏิจฉิตฺวา เต สพเพปี มาเรตฺวา ซีวิตถฺยเจว สมมานถฺจ ลภิ.

[เพชฌฆาตออกจากตำแหน่งเวลาแก่]

เอเตนฺปาเยน นครสส ทกฺขินทิสโตปี ปลย โจรสตานิ อาเนตฺวา อมจฺจानํ ทสเสตฺวา,

เตหิ เตสํ สีสจฺฉนฺทํ อาณตฺเต, โจรฆฏฐกํ อาทํ กตฺวา ปุจฉนฺตา กณฺจิจ มาเรตุํ อิจฉนฺตํ อทิสฺวา

“ปุริมทิวเส เอโก ปุริโส ปลยจสเต โจเร มาเรสิ, กหนฺนุ โข เอโสติ,

“อสุกฺกฐานเณ อมเหหิ ทิฏฺฐิตฺวา วุตเต, ตํ ปกโกสาเปตฺวา “อิเม มาเรหิ, สมมานํ ลจฺฉีสตี อาณฺาเปสฺสุ.

โส “สาธติ สมปฏิจฉิตวา เตปี มาเรตวา สมมานํ ลภี.

อล เต “ภททโก อัยํ ปุริโส, นิพทธี โจรฆาตกเมเวตํ กริสสามาตี มนเตตวา ตสส ตํ ฐานนตรี ทตวา สมมานํ กริสฺ.

โส ปจฉิมทิสโตปี อุตตรทิสโตปี อาณีเต ปญจสเต ปญจสเต โจเร ฆาเตสิเยว.

เอวํ จตุหิ ทิสาหิ อาณีตานิ เทว สหสฺสานิ มาเรตวา

ตโต ปญฺญาย เทวสิกํ “เอกํ เทวาตี อาณีตานีเต มนุสฺเส มาเรนโต ปญจปณฺณาส สํวจฺจรานี โจรฆาตกกมฺมํ อกาสิ.

โส มหลลกกาเล เอกปฺปหาเรณ สีสํ ฉินฺทิตุํ น สกโกตี, เทว ตโย วาเร ปหรนฺโต มนุสฺเส กิลเมตี.

นาครา จินตยีสฺ “อณฺโณปิ โจรฆาตโก อฺปฺปชฺชิสฺสตี, อัยํ อติวिय มนุสฺเส กิลเมตี, กิ อิมินาตี ตสส ตํ ฐานนตรี หริสฺ.

โส ปุพฺเพ โจรฆาตกกมฺมํ กโรนฺโต

“อหตฺสากฺเก นิวาเสตุํ, นวสฺปปีนา สงฺขตํ ชีรยาคุ ปาตุํ, สฺมนปฺปมานิ ปิลนฺธิตุํ, คนฺเธหิ” วิลิมฺปิตฺนตี อิมานิ จตฺตารี น ลภี.

โส ฐานา จาวิตทิวเส “ชีรยาคุ เม ปจฉาตี วตวา อหตฺตสฺมนมาลาวิเลปนานิ คาหาเปตวา นทํ คนฺตวา นหาตวา
อหตฺตถานี นิวาเสตวา มาลา ปิลนฺธิตวา คนฺเธหิ อฺนฺลิตตคฺคโต เคหํ อากนฺตวา นีสีหิ.

อลสฺส นวสฺปปีสงฺขต ชีรยาคุ ปุโรโต ฐฺเปตวา หตฺถโรวโนทกํ อาหริสฺ.

[นายตมพพาทฐิกะทำบุญแก่พระสารีบุตร]

ตสมิ ฆเณ สารีปุตฺตตเถโร สฺมาปตฺตีโต วุฏฺฐาย “กตถ นฺ โข อชฺช มยา คนฺตพฺพนตี อตฺตโน ภิกฺขวาจารย์ โอลเณนโต

ตสฺส เคเห ชีรยาคุ ทิสวา “กริสฺสตี นฺ โข เม โส ปุริโส สงฺคหนตี อฺปฺธาเรนโต

“มํ ทิสวา มม สงฺคหํ กริสฺสตี, กริตฺวา จ ปน มหาสฺมปตฺตี ลภิสฺสตี อัยํ กุลปฺตฺโตตี ญตฺวา

จิวํ ปารุปีตวา ปตฺตมาทาย ตสฺส เคหฺทวาเร ฐิตเมว อตฺตานํ ทสฺเสสิ.

โส เถโร ทิสวาว ปสนฺนจิตฺโต จินฺเตสิ “มยา จิโร โจรฆาตกกมฺมํ กตํ พหุ มนุสฺสา มาริตา, อิทานิ เม เคเห ชีรยาคุ ปฏฺยิตฺตา,

เถโร จ อากนฺตวา มม เคหฺทวาเร ฐิตํ, อิทานิ มยา อยฺยสฺส เทยฺยธมฺมํ ทาตุํ วุฏฺฐิตีติ ปุโรโต ฐฺปิตํ ยาคุ อปเนตวา

เถโร อฺปฺสงฺกมิตฺวา วนฺทิตฺวา อนฺโตเคเห นีสีหาเปตวา ปตฺเต ชีรยาคุ อากิริตฺวา นวสฺปปี อาสิณฺจิตฺวา เถโร วิชฺมาโน อญฺฐาสี.

อลสฺส ทิฆรตฺตํ อลทฺรปฺพพตฺตาย ชีรยาคุ ปาตุํ พลวา อชฺฌาสโย อโหสิ.

เถโร ตสฺสขฺมาสยํ ญตฺวา ตํ “อฺปฺสาสก อตฺตโน ยาคุ ปิวาตี อาห.

โส อณฺญสฺส หตฺถเอ วิชนิ ทตฺวา สยํ ยาคุ ปิวิ.

เถโร วิชฺมานํ ปุริสํ “คจฺฉ, อฺปฺสาสกเมว วิชาหิตี อาห.

โส วิชฺยมาโน กุจฺฉิปุโร ยาคุ ปิวิตฺวา อากนฺตวา เถโร วิชฺมาโน ฐฺตฺวา กตภตฺตกิจฺจสฺส เถรสฺส ปตฺตํ อคฺคเหสิ.

เถโร ตสส อนุโมทนี อารภี.

โส อตตโน จิตต์ เณรสส ฆมมเทสนานุกตฺ กาทฺ นาสกฺขี.

เถโร สลลภเขตฺวา “อุปาสก กสฺมา จิตต์ เทสนานุกตฺ กาทฺ น สกโกสฺสีติ ปุจฺฉิ.

“ภนฺเต มยา ทีฆรตต์ กกฺขพกมฺม กตฺ, พหุ มนุสฺสา มาริตา,
ตมฺหํ อตตโน กมฺมํ สรณฺโต จิตต์ อyyยสฺส เทสนานุกตฺ กาทฺ นาสกฺขินฺติ.

เถโร “วณฺเจสฺสามิ นนฺติ จินฺเตตฺวา “กึ ปน ตวํ อตตโน รุจฺฉิยา อกาสิ, อณฺเวยฺหิ การิโตสฺสีติ.

“ราชา มํ การาเปสิ ภนฺเตติ.

“กึ นุ โข เต อุปาสก เอวํ สนฺเต, อุกฺสลํ โหตีติ.

[นายตัมพทฐิกะตายไปเกิดในดุสิตบุรี]

มนทธาตุโก อุปาสโก เณเรเนวํ วุตฺโต “นตฺถิ มยฺหํ อุกฺสณฺติ สลฺลภี หุตฺวา “เตนฺหิ ภนฺเต ฆมฺมํ กเถถาติ.

โส เณเร อนุโมทนี กโรนฺเต เอกคฺคจิตฺโต หุตฺวา ฆมฺมํ สฺสณฺโต โสตาปตฺติมคฺคสฺส โอโรโต อนุโลมิกํ ขนฺตี นิพฺพตฺเตสิ.

เถโรปิ อนุโมทนี กตฺวา ปกฺกามิ.

อุปาสกํ โลกํ เณรํ อนุคนฺตฺวา นีวตฺตมานํ เอกา ยกฺขินี เณฺเวเสน อาคนฺตฺวา อูเร ปหริตฺวา มาเรสิ.

โส กาลํ กตฺวา ตฺสิตฺปุเร นิพฺพตฺติ.

[กัลยาณมิตรเป็นเหตุให้เกิดในดุสิต]

ภิกฺขุ ฆมฺมสภายํ กถํ สมฺภูทฺธาเปสุ “โจรฆาตโก ปญฺจปณฺณาส วสฺसानิ กกฺขพกมฺมํ กตฺวา อชฺเชว ตโต มุตฺโต,
อชฺเชว เณรสฺส ภิกฺขํ ทตฺวา อชฺเชว กาลกโต, กหํ นุ โข นิพฺพตฺโตติ.

สตฺถา อาคนฺตฺวา “กาย นุตฺถ ภิกฺขเว เอตฺรหิ กถาย สนฺนินฺสิ นนฺตาติ ปุจฺฉิตฺวา, “อิมาย นามาติ วุตฺเต,
“ภิกฺขเว ตฺสิตฺปุเร โส นิพฺพตฺโตติ อาห.

“กึ ภนฺเต วเทถ, เอตฺตํ กาลํ เอตฺตเก มนุสฺเส ฆาเตตฺวา ตฺสิตฺวิมานे นิพฺพตฺโตติ.

“อาม ภิกฺขเว มหฺนโต เตน กัลยาณมิตรโต ลทฺโธ, โส สาริปุตฺตสฺส ฆมฺมเทสนํ สุตฺวา อนุโลมญฺญํ นิพฺพตฺเตตฺวา อิตฺโต จุโต
ตฺสิตฺวิมานे นิพฺพตฺโตติ วตฺวา อิมํ คาถมาห

“สุภาสิตํ สฺมิตฺวาน

นคเร โจรฆาตโก

อนุโลมขนฺตี ลทฺธาน

โมทติ ติวงฺคโตติ.

“ภนเต อนุโมทนาภา นาม น พลวา^๑, เตน กต อกุสลกมม มหนต, กถ ตตตเคน วิเสส นิพพตเตสตี.

สตถา “ภิกขเว มया เทสิตธम्मस्स ‘อปปิ วา พหุ วาติ มา ปมาณ คณ्हล, เอกวาจาปี हि อตถนิสสิตา เสยโยเอวาติ วตวา
อนุสนธิ ฆณ्हตวา ธम्म เทเสนโต อิม คากมาห

“สหสสมปี เจ วาจา อนตถปทสยหิตา
เอก อตถปท เสยโย ย สุตวา อุปสมมติ.

[แก้อรธ]

ตตถ สหสสมปีติ ปริจเฉทวจน.

เอก สหสส เทว สหสสานิติ เอว สหสเสน เจปี ปริจฉินนา วาจา โหนติ,
ตา จ อนตถปทสยหิตา อากาสวณณปพทวณณวณณานินิ” ปกาสะเกहि อนิพพานทีปเกहि อนตถเกहि ปเทहि สยหิตา,
ยาว พหุกา โหนติ, ตาว ปาปีกาเอวาติ อตโถ.

เอก อตถปทนติ ย ปน “อัย กาโย, อัย กายคตา สติ, ติสโส วิชชา อนุปปตตา”, กต พุทธาณ สาสนนติ
เอวรूपิ เอกปี อตถปท สุตวา รากาทีน วุสเมน วุสสมมติ,
ต อตถสาธก นิพพานปปฏิสยุดต ขนธธาตุอายตนอินทริยพลโพฆมจกสติปฏฐานปริทีปกิ เอกปี ปท เสยโยเอวาติ อตโถ.

เทสนาวสาเน พหุ โสตาปตติผลาทีน ปาปุณีสูติ.

ตมพทฐิกโจรฆาตกตถุ.

๑ พลวติ - อิติ ยุตตตร. ญ.ว.

๒ อากาสวณณน ... วณณานานิ - อิติปี ทิสสตี. ส. ม. ย. อากาสวณณนาปพทวณณวณณานินิ.

๓ ม. อนุปปตโต.

๒. ทารุจิริยตเถรวตถุ.

“สหสสมปิ เจ คาถาติ อิมं ธรรมเทศนํ สตถา เขตวเน วิหรนโต ทารุจิริยตเถรํ อารพภ กเถสิ.

[ทารุจิริยะสำคัญว่าตนเป็นอรหันต์]

เอกสมิ ธี กาลे พหู มนุสสา นาวาย มหาสมุทท์ ปกขนทิตวา, อนโตมหาสมุทเท ภินนาย นาวาย, มจจกจจปภกขา อหะสุ.

เอโกเวตถ เอกํ ผลกํ คเหตุวา วายมนโต สุปปารกปฏญญตีโร โอกกมิ.

ตสส นีวาสนปารุปนํ นตถิ.

โส อญญํ กิจจํ อปสสนโต สุขขกฏฐทณชก^๑ วาเกหิ ปลิเวฐฐตวา นีวาสนปารุปนํ กตวา

เทวกุลโต กปาลํ คเหตุวา สุปปารกปฏญญตีโร อคมาสิ.

มนุสสา ตํ ธีสุวา ยาคุกตตาทินี ทตวา “อัย เอโก อรหติ สมภาเวสุ.

โส, วตถะสุ อุนีเตสุ, “สจาทํ นีวาเสสสามิ วา ปารุปิสสามิ วา, ลากสกาโร เม ปริหายิสสตีติ

อานีตานี^๒ ปกขิปิตวา ทารุจिरาเนว ปริทหิ.

อถสส พหุหิ “อรหติ วุจจมานสส,

เอวํ เจตโส ปริวิตกโก อุกปาหิ “เย โข เกจิ โลเก อรหนโต วา อรหตตมคคํ วา समाปนนา, อหํ เตสํ อญญโตโรติ.

อถสส ปุราณสาโลหิตา เทวตา เอวํ จินเตสิ.

ปุราณสาโลหิตาติ ปุพเพ เอกโต กตสมณธมมา.

[ประวัติเดิมของทารุจิริยะ]

ปุพเพ กิร กสสปทสพลสส สาสเน โอสกกมานเน สามณเระทินี วิปการํ ธีสุวา สตต ภิกขุ สํเวคปตตวา

“ยาว สาสนสส อุนตรธานํ น โหติ, ตาว อตตโน ปติญญํ กิริสสามาติ สุวณณเจตีย์ วนทิตวา อรญญํ ปวิญญา

เอกํ ปพพตํ ธีสุวา “ซีวีเต สาลยา นีวตตนตฺ, นีราลยา อิมํ ปพพตมภีรुหนตฺติ วตวา นิสเสณี พนชิตวา

สพเพปิ ตํ ปพพตํ อภีรुยห นิสเสณี ปาเตตวา สมณธมมํ กิริสุ.

เตสุ สงฆตเถโร เอกรตตาทิกกเมเนว อรหตตํ ปาปุณิ.

โส อนนตตตทเห นาคลตาทนตกฏฐํ ขาทิตวา อุตตรกรุโต ปินชปาตํ อาทริตวา เต ภิกขุ ออาห

“อาวุโส อิมํ ทนตกฏฐํ ขาทิตวา มุขํ ไรวิตวา อิมํ ปินชปาตํ ภุชชถาติ.

“กิมปน ภนเต อมเหหิ เอวํ กตีกา กตา ‘โย ปฐุมํ อรหตตํ ปาปุณนาติ, เตนามถํ ปินชปาตํ อวเสสา ภุชชิสสนตีติ.

๑ ส. ม. ย. สุขขกฏฐทณชเก.

๒ ส. ม. ย. ตานี.

“โน เหต์ อาวุโสติ.

“เตนหิ สเจ มยปี ตุมเห วิย วิเสสํ นิพพตเตยยาม, สยํ อahrtิตวา ภูณชิสสามาติ น อิจฉีส.

ทุติยทิวเส ทุติยตเถโร อนาคามีผล ปาปุณิ.

โสปี ตเถว ปิณฑปาตํ อahrtิตวา อิตเร นิมนเตสิ.

เต เอวมาหंस “กั ปน ภนเต อมเหหิ เอวํ กติกา กตา

‘มหาเถเรน อารกตํ ปิณฑปาตํ อภุชิตวา อนุตเถเรน อารกตํ ภูณชิสสามาติ.

“โน เหต์ อาวุโสติ.

“เอวํ สนเต, ตุมเห วิย มยปี วิเสสํ นิพพตเตตวา อตตโน ปุริสกาเรน ภูณชิตุํ สกโกณฑา ภูณชิสสามาติ น อิจฉีส.

เตสึ^๑ อรหตตปุตโต ภิกขุ ปรินิพพายิ, อนาคามี พรหมโลกะ นิพพตติ.

อิตเร ปณจ วิเสสํ นิพพตเตตุํ อสกโกณฑา สุตตเม ทิวเส กาลํ กตวา เทวโลกะ นิพพตตา

อิมสมิ พุทฺธุปาเท ตโต จวิตวา ตตถ ตตถ กุลฆเรสุ นิพพตตีสุ.

เตสุ เอโก ปุกกุสาติ ราชา อโหสิ, เอโก กุมารกสสป, เอโก ทารุจิริโย, เอโก ทพโพ มลลปุตโต, เอโก สภियो ปริพพาชโกติ.

ตตถ โย โส พรหมโลกะ นิพพตตภิกขุ ตํ สนธาเยตํ วุตตํ “ปุราณสาโลหิตา เทวตาทิ.

[พรหมบอกความจริงแก่ทารุจิริยะ]

ตสส พรหมโน เอตทโหสิ “อัย มยา สทธี นิสเสณี พนธิตวา ปพพตํ อภिरุหิตวา สมณธมมํ อกาสิ,

อิทานิ อิมํ ลทธี คเหตุวา จรณโต วินสเสยย, สเวเชสสามิ นนติ.

อถ นํ อุปสงกมิตวา เอวมาห “เนว โข ตวํ พาทิย อรหา, นาปี อรหตตมคคํ สમાปนโน,

สาปี เต ปฏิปทา นตถิ, ยาย ตวํ อรหา วา อสิ อรหตตมคคํ วา สમાปนโนติ.

พาทิโย อากาเส รุตวา กเถนตํ มหาพรหมานํ โอลเกตวา จินเตสิ “อโห ภาริยํ กम्मํ กตํ, อหํ ‘อรหามหิติ จินเตสิ,

อยณจ มํ ‘น ตวํ อรหา, นาปี อรหตตมคคํ สમાปนโนติ วทติ, อตถิ นุ โข โลกะ อณญู อรหาติ.

อถ นํ ปุจฉิ “อตถิ นุ โข เอตริหิ เทวเต โลกะ อรหา วา อรหตตมคคํ วา สમાปนโนติ.

อถสส เทวตา อัจจิกขิ “อตถิ พาทิย อุตตเรสุ ชนปเทสุ สาวตถิ นาม นครํ, ตตถ โส ภควา เอตริหิ วิหริติ อรหํ สสมาสมพุทฺโธ,

โส หิ พาทิย ภควา อรหา เจว อรหตตาย จ ธมมํ เทเสตีติ.

๑ ส. ม. ย. เตสุ.

๒ ส. ย. เอตถนตเร ปริสสุสสิตวา -อติ อตถิ.

[ทารุจิริยะไปเฝ้าพระเจ้าศาสดา]

พาหิโย รตติภาเค เทวตายน ถัง สุตฺวา สวีคฺคมานโส ตังณณญเฐว สุปฺปารกา นิกฺขมิตฺวา เอกรตฺติวาเสน สาวตถิ อคฺมาสิ.

สพฺพํ วิสโยชนสติกํ มคฺคํ เอกรตฺติวาเสนว อคฺมาสิ.

คจฺจนฺโต จ ปน เทวตานุภาเวน คโต.

“พุทฺธานุภาเวนาติปิ วทนฺติเยว.

ตสมิ ปน ขณฺเ สตฺถา สาวตถิ ปิณฺฑาย ปวิฏฺฐโหติ.

โส ภูตฺตปาตฺราเส^๑ กายาลสิยํ วิโมจฺนตฺถาย อพฺโปกาสเส จงฺกมนฺเต สมฺพหฺล ภูทฺทํ “กหํ เอตฺรหิ สตฺถาติ ปุจฺฉิ.

ภูทฺทํ “สาวตถิ ปิณฺฑาย ปวิฏฺฐติ วตฺวา ตํ ปุจฺฉิสฺสุ “ตฺวํ ปน กุโธ อาคโตสฺสตี.

“สุปฺปารกโต อาคโตมฺหิตี.

“กทา นิกฺขนฺโตสฺสตี.

“หิโย สายํ นิกฺขนฺโตมฺหิตี.

“ทฺรโตสิ อาคโต, นิสีท ตาว, ปาเท โธวิตฺวา เตเลน มกฺขตฺวา โถกํ วิสฺสมาหิ, อาคตฺกाले สตฺถารํ ทกฺขิสฺสสฺสตี.

“อหํ ภาเน สตฺถุ วา อตฺตโน วา ชีวิตฺนตฺรายนํ น ชานามิ,

เอกรตฺเตเนวมหิ กตฺถจฺจิ อญฺญตฺวา อนิสีทิตฺวา วิสโยชนสติกํ มคฺคํ อาคโต, สตฺถารํ ปสฺสิตฺวา ว วิสฺสมิสฺสามิตี.

โส เอวํ วตฺวา ตฺรมาณรูปํ สาวตถิ ปวิสิตฺวา ภาควนฺตํ อโนปมาย พุทฺธสิริยา ปิณฺฑาย จรฺนตํ ทิสฺวา

“จิสฺสํ วต เม โคตโม สมมาสมพุทฺโธ ทิฏฺฐติ ทิฏฺฐญฺญานโต ปญฺญาเย โอนตฺสริโร คนฺตฺวา

อนฺตรวีสฺยํ ปญฺจปฺปติฏฺฐิตฺเตน วนฺทิตฺวา โคปฺเปสฺสุ ทพฺพํ คเหตฺวา เอวมาท

“เทเสตฺถ เม ภาเน ภาควา ฆมฺมํ เทเสตฺถ, สุกฺคโต ฆมฺมํ ยํ มมสฺส ทิฆรตฺตํ หิตาย สุขายาติ.

[ทารุจิริยะบรรลู่พระอรหัตต์ แต่ยังเป็นคฤหัสถ์]

อถ นํ สตฺถา “อกาโล ตาว พาหิโย, อนฺตรวีสฺยํ” ปวิฏฺฐมฺหิ ปิณฺฑายาติ ปฏฺฐิกฺขิปี.

ตํ สุตฺวา พาหิโย “ภาเน สํสาเร สํสรฺนฺเตน กวฬิงการาหาโร น อลทฺพุทฺโธ, ตุมฺหากํ วา มยฺหํ วา ชีวิตฺนตฺรายนํ น ชานามิ, เทเสเถว เม ฆมฺมนฺติ.

สตฺถา ทฺุติยปี ปฏฺฐิกฺขิปีเยว.

๑ ส. ย. ภูตฺตปาตฺราโส.

๒ ส. ม. ย. อนฺตรฆรํ.

เอว กิรุตส อโหสิ “อิมสส มํ ทิฏฐกาลโต ปฏฐาย สกสสรีร์ นิรนตรํ ปิตยา อชโณตถตํ โหติ,
พลวปปีติเวโค ฌมมํ สุตวาปี น สกขิสสตี ปฏิวิชมิตุํ, มขมตตุเปกขาย ตาว ติฏฐตุ,
เอกรตเตเนว วิสโยชนสตีกํ มคคํ อาคตตตา ทโรปิสส พลวา, โสปี ตาว ปฏีปสสมภุตติ.

ตสมา ทวิภตตุํ ปฏีกขิปิตวา ตติยปี ยาจิตโต อนตรวิธิยํ ฐิตโต ว
“ตสมาตีห เต พาหิย เอวํ สิกขิตัพพํ ‘ทิฏฐุ ทิฏฐมตตํ ภวิสสตีตีอาทินา’ นเยน ฌมมํ เทเสสิ.

โส สตถุ ฌมมํ สุนนโตเยว สพพาสเว เขเปตวา สห ปฏีสสมภิทาหิ อรหตตํ ปาปุณนิ.

ตาวเทว จ ปน ภควนตํ ปพพชชํ ยาจิ “ปริปัญณนเต ปตตจิวรณตี ปุณฺโฐ “น ปริปัญณนตี อาห.

อถ นํ สตถา “เตนหิ ปตตจิวรํ ปริเยสาหิตี วตวา ปกคามิ.

โส กิร วิสตีวสสสทสทานิ สมณฌมมํ กโรนโต
“ภิกขุณา นาม อตตนา ปจเจเย ลภิตวา อถญํ อนโนโลเกตวา สยเมว ปริภุชชิตุํ วฏฐตีตี
เอภภิกขุสสปี ปตเตน วา จิวเรน วา สงคหํ นากาสี.

เตนสส “อิทธิมยปตตจิวรํ น อุปชชิสสตีตี ญตวา เอหิภิกขุภาเวน ปพพชชํ นาทาสี.

ตมปี ปตตจิวรํ ปริเยสमानเมว เอกา ยกขินี เณรุรูปเน อาคนตวา วามออรุมหิ ปหริตวา ซีวิตกขยํ ปาเปสิ.

สตถา ปิณฑาย จริตวา กตภตตกิจจโจ สมพหุเลหิ ภิกขุหิ สหธิ นิกขมนโต พาหิยสส สรীর สงการฐฐาเน ปตตี ทิสวา
ภิกขุ อาณาเปสิ “ภิกขเว เอกสมิ์ เคหทวาเร ฐตวา มถจกํ อาหาราเปตวา อิมํ สรীর นครโต นีหริตวา ฌาเปตวา ฐูป กโรธาติ.

ภิกขุ ตถา กรีสสุ.

กตวา จ ปน วิหารํ คนตวา สตถารํ อุปสงกมิตวา อตตนา กตกิจจจํ อาโรเจตวา ตสส อภิสสมปรายํ ปุจฉีสสุ.

[ทารุจิริยะเลิศในทางขิปปาภิญญา]

อถ เนสํ ภควา ตสส ปรีนิพพุตภาวํ อาจิกขิตวา

“เอตทคคํ ภิกขเว มม สาวากานํ ภิกขุณํ ขิปปาภิญญานํ, ยทิตํ พาหิโย ทารุจิริโยติ เอตทคเค” ฐเปสิ.

อถ นํ ภิกขุ ปุจฉีสสุ “ภนเต ตุมहे ‘พาหิโย ทารุจิริโย อรหตตํ ปตโตตี วเทถ, กทา โส อรหตตํ ปตโตตี.

“มม ฌมมํ สุตกาเล ภิกขเวตี.

“กทา ปนสส ตุมहेหิ ฌมโม กลิตโตตี.

“ปิณฑาย จรณเตน อนตรวิธิยํ ฐตวาตี.

“อปปมตตโก ทิ ฆนเต ตุมเหหิ อนุตรวีถียํ ฐตฺวา กถิตธมฺโม, กถํ โส ตาวตเถน วิเสสํ นิพพตเตสตี.

อถ เน สตถา “ภิกฺขเว มม ธมฺมํ ‘อปปิ วา พหุํ วาติ มา มินาถ’, อนေနานิปี ทิ คากาสหสฺसानิ อนุตถนิสฺสีตานิ น เสยฺโย,
อตถนิสฺสีตํ ปน เอกมปี คากาปทํ เสยฺโยติ วตฺวา อนุสนฺธิ ฆมฺมุตฺวา ธมฺมํ เทเสนโต อิมํ คากมาห

“สหสฺสมปี เจ คากา อนุตถปทสมฺหิตา
เอกํ คากาปทํ เสยฺโย ยํ ฐตฺวา อุปสมมตีติ.

[แก้อรรถ]

ตตถ เอกํ คากาปทนฺติ อปปมาโท อมตํ ปทํ ๗เปฯ ยถา มตาดิ เอวรูปา เอกา คากาปี เสยฺโยติ อตถ.

เสสํ ปุริมเนเนว เวทิตพฺพ.

เทสนาวसाने พหุํ โสตาปตฺติผลาทีนิ ปาปุณฺนีสูติ.

ทารุจิริยตเถรวตถุ.

๓. กุณฑลเกสีเถรีวตถุ.

“โย จ คาคา สัต ภาเสติ อิม ฆมมเทสน สตถา เซตวเน วิหรนโต กุณฑลเกสี อารพภ กเถสิ.

[ธิดาเศรษฐีได้ใจเป็นสามี]

ราชคเห กिर เอกา เสฏฐิธิดา โสฬสวสุตเทสิกา อภิรูปา อโหสิ ทสสนียา.

ตสมิถจ วเย ธิดา นาริโย ปุริสขมาสยา โหนติ ปุริสโลลา.

ถ น มาตาปิตโร สตตถุมิกสส ปาสาทสส อูปริมตเล สิริคพเพ วาเสสุ เอกเมวสสา ทาสี ปริจาริก อกสู.^๑

อเถก กุลปุตโต โจรกมม กโรนโต คเหตุวา ปจฉาพาท^๒ พนิตวา จตุกเก จตุกเก กสาหิ ปหริตวา อาชาตณ นยีสู.

เสฏฐิธิดา มหาชนสส สทท สุตวา “กินนุ โข เอตนติ ปาสาทตเล ธุตวา ไอโลเกนตี ตํ ทิสวา ปฏิพทจจิตตา หุตวา
ปตถยมานา อาหารํ ปฏิกขิปิตวา มถจเก นิปชชิต.

ถ น มาตา ปุจฉิ “กิ อิท อมมาติ.

“สเจ เอตํ โจโรติ คเหตุวา นียมานํ ปุริสํ ลภิสสามิ, ชิวิสสามิ; โน เจ, ชิวิตํ เม นตถิ, อีเชว มริสสามิติ.

“อมม มา เอวํ กิริ, อมหากํ ชาตिया จ โภเคน จ สทิสํ อถญํ สามิกํ ลภิสสตีติ.

“มยหํ อถญเณน กิจจํ นตถิ, อิมํ อถมานา มริสสามิติ.

มาตา ชิตโร สถญาเปตุ อสกโกนตี ปิตุโน อารเจสิ.

โสปี น สถญาเปตุ อสกโกนโต “กิ สกกา กาทุนติ จินเตตวา

ตํ โจโร คาคาเปตวา คจฉนตสส ราชปุริสสส สหสสภณชิกํ เปเสสิ “อิมํ คเหตุวา เอตํ ปุริสํ มยหํ เทหิติ.

โส “สาธูติ กหาปณ คเหตุวา ตํ มถจจิตวา อถญํ มาเรตวา “มาริตโต เทว โจโรติ รณญเณ อารเจสิ.

เสฏฐิปี ตสส ชิตโร อทาสี.

สา^๓ “สามิกํ อาราเธสสามิติ สพพภรณปปภูมิณชิตา สยเมว ตสส ยาคูอาทีน สวิทติ.

[โจรคิดอุบายพาภรรยาไปฆ่า]

โจโร กติปาหจเจเนน จินเตสิ

“กทา นุ โข อิมํ มาเรตวา เอตีสสา อารณานิ คเหตุวา เอกสมิ สุราเคเห วิกกิณิตวา ชาทิตุ ลภิสสามิติ.

๑ ม. ทาสีปริจาริก อกสู.

๒ ส. ม. ย. ปจฉาพาท.

๓ ส. ม.ย. เอตถนตเร ตโต ปฐญา - อติ อตถิ.

โส “อตเถโส อุปาโยติ จินเตตวา อาหารํ ปฏิกขิปิตวา มณจเก นิปชชช.

อล นํ สา อุปสงกมิตวา “กิณฑเต สามี รุชชตีติ ปุจฉ.

“น กิณจจิ ภาทเทติ.

“กจจจิ ปน เม มาตาปิตโร ตุยหํ กุฑธาติ.

“น กุชฉนตติ ภาทเทติ.

“อล กิณฑนาเมตตติ.

“ภาทเท อหํ ตํ ทิวสํ พนธิตวา นียมาโน โจรปปาเต อธิวตถาย เทวตตาย พลิกมมํ ปฏิสสุณิตวา ชีวิตํ ลภี,
ตวปี มยา ตสสาเอว อานุกาเวณ ลทธา, ‘ตํ เม เทวตตาย พลิกมมํ ฐูปิตตติ จินเตมิ ภาทเทติ.

“สามี มา จินตยิ, กริสสาม พลิกมมํ, วเทหิ เกน อตโถติ.

“อุปโปทกมรุธุปายาเสน จ ลาชปณจมกปุปเพหิ จาติ.

“สาธู สามี, อหํ ปฏियाเทสสามีติ.

สา สพพํ พลิกมมํ ปฏियाเทตวา “เอหิ สามี, คจฉามาติ อาห.

“เตนหิ ภาทเท ตว ญาตเก นีวตเตตวา มหคชานี วตถาภรณานี คเหตุวา อตตानํ อลงกรโหหิ,
หสนตตา กิณฑตตา สุขํ คมิสสามาติ.

สา ตถา อกาสิ.

อล นํ โส ปพพตปาหํ คตกาเล อาห

“ภาทเท อโธ ปรี อุโฆ ชนา คมิสสาม, เสสชนํ ยานเกน สพพธี นีวตเตตวา พลิกมมภาชนํ สยํ อุกขิปิตวา คณหาหีติ.

สา ตถา อกาสิ.

โจโร ตํ คเหตุวา โจรปปาตปพพตํ อภिरุหิ.

ตสส หิ เอเกน ปสเสน มนุสสา อภिरุหนตติ.

เอกํ ปสสํ ฉินนตถุํ ปพพตมตถเก ฐิตา เตน ปสเสน โจเร ปาเตนตติ,
เต ขณชาขณทํ หุตวา ภูมियํ ปตตติ, ตสมา “โจรปปาโตติ วุจจติ.

สา ตสส ปพพตสส มตถเก ฐิตวา “พลิกมมตเต สามี กโรหีติ อาห.

โส ตุณหิ อโหสิ.

ปน ตาย “กสมา สามี ตุณหิภูโตสตีติ วุตเต, ตํ อาห “น มยหํ พลิกมเมน อตโถ, วญเจตวา ปน ตํ อาทาย อาคโตมหีติ.

“ก็การณา สามีติ.

“ตํ มาเรตฺวา ตว อารณานิ คเหตุวา ปลายนตถายาติ.

สา มรณภยตชชิตา อาห “สามิ อหฺยจ อารณานิ จ เม ตว สนตกาเนว, กสฺมา เอวํ วเทสีติ.

โส “มา เอวํ โกรหีติ ปุณฺนปฺปุนํ ยาจิมานโนปิ “มาเรมิเอวาติ อาห.

“เอวํ สนเต, กิณฑเต มม มรณน, อิมานิ อารณานิ คเหตุวา มยํ ชีวิตํ เทหิ,
อิตฺโต ปฏฺฐาย มํ ‘มตาติ ธาเรหิ, ทาสี วา เต หุตฺวา หตถกมฺมํ กริสฺสามีติ วตฺวา อิมํ คาคมาห

“อิมํ สุวณฺณเกยฺวรา สพฺเพ เวฬุริยามยา
สพฺพยจ คณฺห ภาทฺนเต มํ ทาสียจ สวายาติ.^๑

ตํ สุตฺวา โจโร “เอวํ กเต, ตวํ คนฺตฺวา^๒ มาตาปิตูนํ อัจจิกฺขิสฺสสฺสี, มาเรสฺสามิเยว, ตวํ “มา พาทฺหํ ปริเทวีติ วตฺวา
อิมํ คาคมาห

มา พาทฺหํ ปริเทเวสี ชิปฺปิ พนฺธาหิ ภาณชกํ
น ตฺยํ ชีวิตํ อตฺถิ สพฺพํ คณฺหามิ ภาณชกนฺติ.

[จิตาเศรษฐีผลักโจรตกเขาตาย]

สา จินฺเตสี “อโห อิทํ กมฺมํ ภาริยํ, ปณฺญา นาม น ปจิตฺวา ขาทนตถาย กตา, อถ โข วิจารณตถาย กตา,
ชานิสฺสามิสฺส กตตพฺพนฺติ.

อถ นํ सा อาห “สามิ ยทา ตวํ ‘โจโรติ คเหตุวา นียสี, ตทา อหํ มาตาปิตูนํ อัจจิกฺขี,
เต สหสฺสํ วิสฺสชเชตฺวา ตํ อานาเปตฺวา เคเห กรีสฺสุ, ตโต ปฏฺฐาย อหํ ตฺยํ อุกฺปาริกา,
อชฺช เม สุทฺธิภูมฺมํ กตฺวา อตฺตานํ วนฺทิตํ เทหีติ.

โส “สาธฺว ภาทฺเท, สุทฺธิภูมฺมํ กตฺวา วนฺทาหีติ วตฺวา ปพฺพตฺนเต อฏฺฐาสี.

อถ นํ सा ติกฺขตฺตํ ปทกฺขิณํ กตฺวา จตฺตฺสฺส ฐานํสุ วนฺทิตฺวา
“สามิ อิทํ เม ปจฺฉิมทสฺสนํ, อิทานิ ตฺยํ วา มม ทสฺสนํ, มยํ วา ตว ทสฺสนํ นตฺถีติ
ปุโรโต จ ปจฺฉโต จ อาลิจฺจิตฺวา ปมตฺตํ หุตฺวา ปพฺพตฺนเต ฐิตํ ปิฏฺฐิปฺสเส ฐตฺวา
เอเกน หตฺถेณ ขนฺธํ คเหตุวา เอเกน ปิฏฺฐิจฺจฉาย คเหตุวา ปพฺพตฺปปาเต ชิปี.

โส ปพฺพตฺกจฺฉนฺติ ปฏฺฐิตฺโต ขนฺธชาขณฺฑํ หุตฺวา ภูมฺมियํ ปติ.

๑ ม. อิทํ สุวณฺณเกยฺวริ มุตฺตา เวฬุริยา พหุ
สพฺพํ หรฺสสุ ภาทฺนเต มํ จ ทาสีติ สวายา -อิตฺติ.

๒ ย. เอวํ กเถตฺวา คนฺตฺวา.

[หญิงผู้มีปัญญาที่เป็นบัณฑิตได้]

โจรสปาตมตถเก อชิวตถา เทวตา เตสั ทวินนปี กิริยั ทิสวา ตสสา อิตถิยา สารุการั ทตวา อิมั คากมาห

“น โส สพเพสุ ฐาเนสสุ ปุริโส โหติ ปณชิโต
อิตถิปี ปณชิตา โหติ ตตถ ตตถ วิภกขณาติ.

สาปิ โจรึ ปาเต ชิปีตวา [จินเตสิ] “สจาทั เคหั คมิสสามิ, ‘สามิโก เต กหนติ ปุจฉิสสนติ,
สจาทั เอวั ปุฐฐา, ‘มาริโต เมติ วกขามิ, ‘ทพพินิเต สหสสั ทตวา สามิกั อานาเปตวา อิทานิ นั มาเรสิตี มั มุขสตตีหิ วิชฉิสสนติ,
‘อาภรณตถาย มั โส มาเรตุกาโม อโหสิตี วุตเตปิ, น สททหิสสนติ, อลั เม เคหนาติ ตตถเอว อาภรณานิ ฉทเทตวา
อธณญั ปวิสิตวา อนุปุพเพน วิจรณตี เอกั ปริพพาชกานั อสสมั ปตวา วนทิตวา
“มยหั ภนเต ตุมหากั สนติเก ปพพชชั เทถาติ อาห.

อถ นั ปพพาเชสุ.

[ธิดาเศรษฐีบวชเป็นปริพาชก]

สา ปพพชิตวาว ปุจฉิ “ภนเต ตุมหากั ปพพชชาย ก็ อุตตมนติ.

“ภทเท ทสสุ วา กสิณเสสุ ปริกมมั กตวา ฆานัน นิพพตเตตพพั วาทสสสั วา อุกคณทิตพพั,
อัย อมหากั ปพพชชาย อุตตมตโถติ.

“ฆานนตาว นิพพตเตตุ อหั น สกขิสสามิ, วาทสสสั ปน อุกคณทิสสามิ อยยาติ.

อถ นั เต วาทสสสั อุกคณหาเปตวา

“อุกคหิตั เต สิปปิ, อิทานิ ตวั ชมพพิที่ปเตเล วิจริตวา อตตนา สทธี ปณห์ กเถตุ สมตถั โอลเกหิติ
ตสสา ทตถ ชมพพสาชั ทตวา อัยโยเชสุ “คจจ ภทเท, สเจ โกจิ คิหิภูโต ตยา สทธี ปณห์ กเถตุ สกโกติ, ตสเสว ปาทปริจาริกา ภว;
สเจ ปพพชิต สกโกติ, ตสส สนติเก ปพพชาหิติ.

สา นามเนน ชมพพปริพพาชิกา นาม ทตวา ตโต นิขมิตวา ทิฏฐูทิฏฐู ปณห์ ปุจฉนตี วิจรติ.

ตาย สทธี กเถตุ สมตถอ นาม นาโหสิ.

“อิตโต ชมพพปริพพาชิกา อากจฉตีตี สุตวาว มนุสสา ปลายนติ.

สา คามั วา นิคมั วา ภิกขาย ปวิสนตี คามทวारे วาลิการาสี กตวา ตตถ ชมพพสาชั ฐเปตวา

“มยา สทธี กเถตุ สมตถอ ชมพพสาชั มททตติ วตวา คามั ปาวิสี.

ตั ฐานัน โกจิ อุปสงกมิตุ สมตถอ นาม นาโหสิ.

สาปิ, มิลาตาย ชมพพสาชาย, อณญั สาชั คณหาติ.

อิมินา นีหารเนน วิจรณตี สวตถิ ปตวา คามทวारे สาชั ฐเปตวา วุตตนเยเนว วตวา ภิกขาย ปาวิสี.

สมพหุลา ทารกา สาขา ปริวารเตวา อภุชสู.

[ธิดาเศรษฐีมีชื่อว่ากุณฑลเกสีเถรี]

ตทา สาริปุตตตเถโร ปิณฑาย จริตวา กตมตตกิจโจ นครา นิขมนโต เต ทารเก สาขา ปริวารเตวา ฐิตะ ทิสวา
“กี อิทนติ ปุจฉิ.

ทารกา เถรสส ตัม ปวตตี อากิขีสู.

“เตนหิ ทารกา อิมัม สาขา มททถาติ.

“ภายาม ภนเตติ.

“อหัม ปญหัม กเถสสามิ, มททถ ตุมहेติ.

เต เถรสส วจเนน ชาตสุสาหา ตถา กตวา นนตธา รขั อุกิขีปีสู.

ปริพพาชิกา อาคนตวา เต ปริภาสิตวา “ตุมहेติ สหุธี มม ปญهن กิจจันตถิ, กสมมา เม สาขา มททิตถาติ อาห.

“อเยนมห มททาปีตาติ อหัมสู.

“ภนเต ตุมहेติ เม สาขา มททาปีตาติ.

“อาม ภคินีติ.

“เตนหิ มยา สหุธี ปญหัม กเถถาติ.

“สาธู กเถสสามิติ.

สา วฑฒมานกจฉายาย ปญหัม ปุจฉิตุ เถรสส สนตีกัม อคมาสิ.

สกลนกรัง สงขุภิ “ทวินันนัม ปญชิตานันนัม กถัม โสสสามาติ.

นาคธา ตาย สหุธีเยว คนตวา เถรัม วนทิตวา เอกมณตัม นิสีทิสสู.

ปริพพาชิกา เถรัม อาห “ภนเต ปุจฉามิ เต ปญหนติ.

“ปุจฉ ภคินีติ.

สา วาทสสสสัม ปุจฉิ.

ปุจฉิตัม ปุจฉิตัม เถโร วิสซชเชสิ.

อถ นัม เถโร อาห เอตตกา เอว เต ปญหา, อญญเอปิ อตถิติ.

“เอตตกา เอว ภนเตติ.

“ตยา พหู พลหา ปุณฺฐา, มยปี เอกํ ปุจฺฉาม, วิสฺสขุเชสฺสสิ โนติ.

“ชานมานา วิสฺสขุเชสฺสสามิ^๑, ปุจฺฉณ ฆนฺเตติ.

เถโร “เอกํ นาม กินฺติ พลหํ ปุจฺฉิ.

สา “เอวเมส วิสฺสขุชิตฺตโพติ อชานนฺติ “กี นามเตํ ฆนฺเตติ ปุจฺฉิ.

“พุทฺธมนฺโต^๒ นาม ภคินีติ.

“มยหิปี ตํ เทถ ฆนฺเตติ.

“สเจ มาทิสสา ภวิสฺสสิ, ทสฺสามิติ.

“เตนหิ มํ ปพฺพาเซธาติ.

เถโร ภิกฺขุณฺนี อัจฉิตฺวา ปพฺพาเปสิ.

สา ปพฺพชิตฺวา ลทฺฐุปสมปทา กุณฑลเกสีเถรี นาม หุตฺวา กติปาหเสว สห ปฐิสฺมภิทาหิ อรหตฺตํ ปาปุณฺนิ.

[ชนะกิเลสประเสริฐ]

ภิกฺขุ ธรรมสภายํ กถํ สมนฺตฺวาเปสุํ “กุณฑลเกสีเถรียา ธรรมสฺสวณํ พหุํ นตฺถิ, ปพฺพชิตฺกัจจิมสฺสา มตฺถกํ ปตฺตํ, เอเคน กิร โจเรน สหฺธิ มหาสงฺคามํ กตฺวา ชินฺตีวา อาคตาติ.

สตถา อากนฺตฺวา “กาย นฺตฺถ ภิกฺขเว เอตฺรหิ กถาย สมนฺตฺวาปิ ปุจฺฉิตฺวา, “อิมาย นามาติ วุตฺเต,

“ภิกฺขเว เม ยมา เทสิตฺถมมํ ‘อูปํ วา พหุํ วาติ มา มินาถ, อนตฺถกํ ปหํ สตฺปิ เสยโย น โหติ, ธรรมปหํ ปน เอกมปี เสยโย,

อวเสสโจเร ชินฺตฺสส จ ชโย นาม น โหติ, อชฺมตฺติเก กิเลสโจเร ชินฺตฺสเสว ปน ชโย นาม โหตีติ วตฺวา

อนุสนฺธิ ฆณฺตฺวา ธรรมํ เทเสนฺโต อิมา คธา อภาสิ

“โย จ คธา สตํ ภาเส	อนตฺถปทสฺสยิตฺตา
เอกํ ธรรมปหํ เสยโย	ยํ สุตฺวา อูปสมมตี.
โย สหฺสฺสํ สหฺสฺเสน	สงฺคามे มานุเส ชิน
เอกญจ เขยยมตฺตานํ	ส เว สงฺคามชุตฺตโมตี.

[แก้อรรถ]

ตตฺถ คธา สตฺนติ โย จ ปุคฺคโล สตฺปริจฺเจทา พหุ คธา ภาเสยฺยาติ อตฺถโถ.

อนตฺถปทสฺสยิตฺตาติ อากาสวณฺณนาทิวเสน อนตฺถเกหิ ปเทหิ สยฺยิตฺตา.

ธรรมปทฺนติ อตฺถสาธกํ ขนฺธาติปปฐิสฺยุตฺตํ.

๑ ส. ย. ชานมานา วิสฺสขุเชสฺสสามิ -อิตฺ. นตฺถิ.

๒ ส. ย. พุทฺธพลฺหํ. ม. พุทฺธพลฺโ.

“จตุตถาริมาณี ปริพพาชกา ธมมปทานิ, กตมานิ จตุตถาริ,
อนนภิชฌา ปริพพาชกา ธมมปทํ, อพฺยาปาโท ปริพพาชกา ธมมปทํ, สมฺมาสตี ปริพพาชกา ธมมปทํ,
สมฺมาสมาธิ ปริพพาชกา ธมมปทานตี^๑ เอวํ วุตฺเตสุ จตุสุ ธมมปเทสุ เอกมปี ธมมปทํ เสยโย.

โย สหสฺสํ สหสฺเสนาตี โย เอโก สงฺคามโยโธ สหสฺเสน कुณฺตี สหสฺสํ มนุสฺเส เอกสมิ สงฺคาเม ชิเนยย ทส มนุสฺสสฺตสฺสหานิ ชิ
นิตฺวา ชยํ อاهرเวยย อัยปี สงฺคามชินฺตํ อุตฺตโม นาม น โหตี.

เอกถจ เขยฺยมตฺตานนฺตี โย ปน รัตติภูฏานทิวาภูฏานเนสุ อชฺมตฺตีกมมภูฏานํ สมฺมสนฺโต
อตฺตโน โลภาทิกฺกิลเสชเยน อตฺตานํ ชิเนยย.

ส เว สงฺคามชุตฺตโมตี โส สงฺคามชินฺตํ อุตฺตโม ปวโร สงฺคามสีสโยโธตี.

เทสนาวसाने พหุ โสตาปตฺตติผลาทินิ ปาปุณฺนีสูตี.

กุณฑลเกสีเถรีวตถุ.

๔. อนตลปฺจกพฺราหฺมณวตฺถุ.

“อตฺตา หเวติ อิมํ ฐมฺมทฺสณํ สตฺถา เขตฺวเน วิหรนฺโต อนตลปฺจกพฺราหฺมณํ อารพฺภ กเถสิ.

[ความฉิบหายย่อมมีแก่ผู้เสพรกรรม ๖ อย่าง]

โส กิร พฺราหฺมโณ “กึ นฺ โข สมฺมาสมฺพุทฺโธ อตฺถเมว ชานาติ, อุททาหุ อนตฺถมฺปิ, ปุจฺฉิสฺสามิ นนฺติ สตฺถารํ อฺปสงฺกมิตฺวา ปุจฺฉิ
“ภนฺเต ตฺมเห อตฺถเมว ชานาถ มณฺเญ, โน อนตฺถนฺติ.

“อตฺถญฺจาหํ พฺราหฺมณ ชานามิ อนตฺถญฺจาติ.

“เตนหิ เม อนตฺถํ กเถถาติ.

อถสฺส สตฺถา อิมํ คาถมาห

“อุสฺสุรเสยฺยํ อาลสฺยํ	จณฺชิกกํ ทิมฺโสตฺตยํ”
เอกสฺสทฺธานคฺคณํ	ปรทารูปเสวนํ
เอตํ พฺราหฺมณ เสวสฺสุ	อนตฺถํ เต ภวิสฺสตีติ.

ตํ สุตฺวา พฺราหฺมโณ สาธุการฺมทาสี “สาธุ สาธุ คณาจฺริย คณเชฏฺฐก, ตฺมเหว อตฺถญจ ชานาถ อนตฺถญฺจาติ.

“เอวํ พฺราหฺมณ, อตฺถานตฺถชานนโก นาม มยา สทิสฺโส นตฺถีติ.

อถสฺส สตฺถา อชฺฌมาสฺยํ อฺปฺธาเรตฺวา “พฺราหฺมณ เกน กมฺเมเน ชิวสฺสีติ ปุจฺฉิ.

“ชุตกมฺเมเน โภ โคตฺมาติ.

“กึ ปน เต ชโย โหติ ปราชโยติ.

[ขณะตนเป็นการประเสริฐ]

“ชโยปิ ปราชโยปีติ วุตฺเต, “พฺราหฺมณ อปฺปมตฺตโก เอส ปรี ชินฺนตฺสส ชโย นาม น เสยโย,
โย ปน กิเลสฺชเยน อตฺตานํ ชินาติ, ตสฺส ชโย เสยโย, น หิ ตํ ชยํ โภจฺจิ ปราชยํ กาคุํ สกฺโกตีติ วตฺวา
อนุสนฺธิ ฆณฺเฏตฺวา ฐมฺมํ เทเสนฺโต อีมา คาถา อภาสิ

“อตฺตา หเว ชิตํ เสยโย	ยา จายํ อิตฺรา ปชา
อตฺตทนตฺสส โปสฺสส	นิจฺจํ สณฺญตฺจาริโน
เนว เทโว น คณฺธพฺโพ	น มาโร สท พฺรหฺมฺนา
ชิตํ อปฺชิตํ กยิรา	ตถารูปสฺส ชนฺตฺโนติ.

[แก้อรธ]

ตตถ **หเวตี** นิปาโต.

ชิตนุติ ลิงควิปลลาโส. อตตโน กิเลสชเยน อตตนา ชิตโต เสยโยติ อตถโถ.

ยา จาย อิตรา ปชาติ ยา ปนาย อวเสสา ปชา ชูเตน วา ธนหระณน วา สงคามะ พลาภิกเวณ วา ชิตา ภเวยเย,
ตัม ชินนเตน ยัม ชิตัม, น ตัม เสยโยติ อตถโถ.

กสฺมา ปน ตเทว ชิตัม เสยโย, อิทัม เสยโยติ

ยสฺมา อตตทนตสฺส ๗เป๗ ตถารูปสฺส ชนตฺโนติ.

อิทัม วุตติ โหติ “ยสฺมา ทิ ยวายํ นิกกิเลสตาย อตตทนโต โปโส ตสฺส อนงฺกณสฺส” กายาทิหิ นิจจํ สญฺญตจาริโน,
เอวรูปสฺส อิมหิ กายสญฺญมาทิหิ สญฺญตสฺส ชนตฺโน เทโว วา คนฺธพโป วา มารโ วา ปน พรหมุณา สห อญฺญุหิตฺวา
‘อหฺมสฺส ชิตัม อปชิตัม กริสฺสามิ, มคคภาวนาย ปหิเน กิเลส ปุน อูปปาเทสสามิตี ฆญฺเณโตปิ
ยถา ธนาทิหิ ปราชิตโต ปกฺขนตโร หุตฺวา อิตเรณ ชิตัม ปุน ชินนโต อปชิตัม กเรยเย เอวํ อปชิตัม กาทุม เณว สกุกฺเณยยาตี.

เทสนาวसानะ พหุ โสตาปตติผลาทินิ ปาปุณฺณิสฺสูติ.

อนตถปุจฉกพราหมณวตถุ.

๕. สารีปุตตตเถรสูตร มาตุลพราหมณวตถุ.

“มาเส มาเสติ อิมิ ฌมมเทสนัน สตถา เวหุเวเน วิหรนโต สารีปุตตตเถรสูตร มาตุลพราหมณ อารพุก กเถสิ.

[พระเถระพาลุงไปเฝ้าพระศาสดา]

เถโร กิร ตสส สนตีกิ คนตวา อาห “กินนุ โข พราหมณ กิณฺจิวเว กุสลํ กโรสฺสตี.

“กโรมิ ฆนเตติ.

“กึ กโรสฺสตี.

“มาเส มาเส สหสสปริจจาเคน ทานํ ทมมีติ.

“กสส เทสฺสตี.

“นิกคณฺฐานํ ฆนเตติ.

“กึ ปตถยนโตติ.

“พฺรหฺมโลกํ ฆนเตติ.

“กึ ปน พฺรหฺมโลกสฺส อัย มคโคติ.

“อาม ฆนเตติ.

“โก เอวมหาติ.

“อาจริเยหิ เม กถิตํ ฆนเตติ.

“เนว ตวํ พฺรหฺมโลกสฺส มคคํ ชานาสี, นปี เต อาจริยา, สตถา เอว เอโก ชานาติ,

เอหิ พฺรหฺมณ, พฺรหฺมโลกสฺส เต มคคํ กถาเปสฺสามีติ ตํ อาทาย สตถุ สนตีกิ เนตวา

“ฆนเต อัย พฺรหฺมโณ เอวมหาติ ตํ ปวตฺตี อาโรเจตวา “สาธู วตสฺส พฺรหฺมโลกมคคํ กเถถาติ อาห.

[พระศาสดาทรงแสดงธรรมโปรดพราหมณ์]

สตถา “เอวํ กิร พฺรหฺมณาติ ปุจฺฉิตวา, “อาม โภ โคตมาติ วุตเต,

“พฺรหฺมณ ตยา เอวํ ทพมาเนน วสฺสสตํ ทินนทานโตปี มุหุตตมตตํ ปสนฺนจิตเตน มยหํ สาวกสฺส โอโลกนํ วา

กฏฺฐจฺจุภิกขามตฺตทานํ วา มหปผลตฺรณตี วตฺวา อนุสนฺนึ ฆมฺเฏตฺวา ฌมฺมํ เทเสนโต อิมิ คากมาห

“มาเส มาเส สหสฺเสน

โย ยเซถ สตํ สมํ

เอกถจ ภาวิตตฺตานํ

มุหุตตมปี ปุชเย

สาเยว ปุชฺณา เสยโย

ยถเจ วสฺสสตํ หุตฺนตี.

[แก้้อรรถ]

ตตถ สหสเสนาตี สหสสปริจจาเคน.

โย ยเขต สตี สมณตี โย วสสสตี มาเส มาเส สหสสตี ปริจจชนโต โลกียมหาชนสูส ทานํ ทเทย.

เอกถจ ภาวิตตตานนตี โย จ เอกํ คุณวเสน วฑฒิตตตตานํ เภฏฐิมโกฏฐียา โสตาปนนํ อูปริมโกฏฐียา ชีณาสวํ ฆรทวาเร สมปตตี
กฏจจุภิกขาทานวเสน วา ยาปนมตตาทารทานวเสน วา ฐลสาฎกทานมตเตน วา ปุเชยย ยํ อิตเรน วสสสตี หุตํ,
ตโต สาเยว ปุชณา เสยโย เสฎฐา อุตตมาตี อตโต.

เทสนาวसाने โส พราหมโณ โสตาปตตีผลํ ปตโต.

อถเยปี พหู โสตาปตตีผลาทินี ปาปุณีสูตี.

สารีปุตตตเถรสูส มาตุลพราหมณวตถุ.

๖. สารีปุตตตเถรสูตร ภาคินเนยยพราหมณวตถุ.

“โย จ วสสสत्ตัง ชนุตฺติ อิมํ ฌมฺมเทสนํ สตถา เวทฺฐวเน วิหรนฺโต สารีปุตตตเถรสูตร ภาคินเนยย อารพภ กเถสิ.

[พระเถระพาหลานไปเฝ้าพระศาสดา]

ตปี ทิ เถโร อุปสงกมิตฺวา อาห “กั พฺราหมณ กุสลํ กโรสฺสิตี.

“อาม ภนฺเตติ.

“กั กโรสฺสิตี.

“มาเส มาเส เอกํ ปสุํ วธิตฺวา อคฺคิ ปริจรามฺมิตี.

“กิมตถํ เหวํ กโรสฺสิตี.

“พฺรหมโลกมคฺคํ กิเรโสติ.

“เกเนวํ กถิตฺนติ.

“อาจริเยหิ เม ภนฺเตติ.

“เนว ตวํ พฺรหมโลกมคฺคํ ชานาสี, นปี เต อาจริยา, เอหิ, สตถุ สนฺติกํ คมฺมัสสามาติ ตํ สตถุ สนฺติกํ เนตฺวา
ตํ ปวตฺตี อาโรเจตฺวา “อิมสฺส ภนฺเต พฺรหมโลกมคฺคํ กเถถาติ อาห.

[พระศาสดาทรงแสดงธรรมโปรดพราหมณ์]

สตถา “เอวํ กิราติ ปุจฺฉิตฺวา, “เอวํ โภ โคตมาติ วุตฺเต,

“พฺราหมณ วสสสत्ตปี เหวํ อคฺคิ ปริจรณตฺสส ตว อคฺคิปาริจริยา มม สาวกสฺส ฌมฺมตตํ ปุชฺสี น ปาปุณฺณาตีติ วตฺวา

อนุสนฺธี ฆณฺเฑตฺวา ฌมฺมํ เทเสนฺโต อิมํ คาถมาห

“โย จ วสสสत्ตัง ชนุตฺ

อคฺคิ ปริจเร วเน

เอกญจ ภาวิตตฺตานํ

มุหุตฺตมปี ปุชเย

สาเยว ปุชฺษา เสยฺโย

ยญฺเจ วสสสत्ตํ หุตฺนติ.

[แก้ธรรม]

ตตถ ชนุตฺติ สตฺตาธิวจนเมตฺ.

อคฺคิ ปริจเร วเนติ นิปฺปปลยจภาวปฺปตฺถนาย วนํ ปวิสิตฺวาปี ตตถ อคฺคิ ปริจเรย.

เสสํ ปุริมสทิสเมวาติ.

เทสนาวสาเน พฺราหมโณ โสตาปตฺติผลํ ปาปุณฺ.

อณญะปิ พหุ โสตาปตติผลาทินี ปาปุณีสูติ.

สารีปุตตตเถรสูตร ภาคิเนยยพราหมณตถุ.

๗. สารีปุตตตเถรสุสสหายพราหมณวตถุ.

“ยงกิลจิจิ ยัญญญจาติ อิมั ฌมมเทสนั สตถา เวฬุวเน วิหรนโต สารีปุตตตเถรสุส สหายพราหมณั อารพภ กเถสิ.

[พระเถระพาสหายไปเฝ้าพระศาสดา]

ตมปิ หิ เถโร อุปสงกมิตวา “กั พราหมณ กิลจิจิ กุสลั กโรสีติ ปุจจิจิ.

“อาม ภนเตติ.

“กั กโรสีติ.

“ยัญญญายัค ยชามัตี.

ตทา กิร ตั ยัค มหาปริจจาเคน ยชนติ.

อิโต ปรั เถโร ปุริมมเนเนว ปุจจิตวา ตั สตถุ สนตักิ เนตวา ตั ปวตตี อารโจะตวา

“อิมสส ภนเต พรหมโลกมคคั กเถถาติ อาห.

[พระศาสดาทรงแสดงธรรมโปรดพราหมณ์]

สตถา “พราหมณ เอวั กิราติ ปุจจิตวา, “อามาติ วุตเต, “พราหมณ ตยา สัจจจรั ยัญญญายัค ยชนเตน โลกียมหาชนสสุ ทินนทานั

ปสนเนน จิตเตน มม สาวกานั วนทนต์านั อุปนุนกุสลเจตนาย จตุพภาคมตตปิ น อคชตีติ วตวา

อนุสนธิ ฆญญตวา ฌมมึ เทเสนโต อิมั คากมาห

“ยงกิลจิจิ ยัญญญจ หุตถจ โลก

สัจจจรั ยเชถ ปุญญเปกโข

สพพมปิ ตั น จตุภาคเมติ

อภิวาทนา อชชุตเตสุ เสยโยติ.

[แก้อรรถ]

ตตถ ยงกิลจิจิ อนวเสสปริยาทานวจนเมต.

ยัญญญติ เยภุญเยน มงคลกิริยาทิวเสน ทินนทาน.

หุตถติ อภิสงขริตวา กต ปาหุนทานญเจว กम्मผลั สททหิตวา กตทานญจ.

สัจจจรั ยเชถาติ เอกสัจจจรั นิรนตรเมว วุตตปการั ทานั สกลกจกกวาเพปิ โลกียมหาชนสสุ ทเทย.

ปุญญเปกโขติ ปุญญ อิจฉนโต.

อชชุตเตสุติ เหมฐิมโกภุญา โสตาปนเนสุ อุปริมโกภุญา ชีณาเสวสุ.

อิหิ วุตตติ โหติ

“เอวรุเปณ^๑ ปสนเนน จิตเตน สรีริ โอนาเมตวา วนทตสส กุสลเจตนาย ยิ ผลิ ตโต จตุตถภาคิปี สพพิ ตัง ทานัง น อคฺขติ,
ตสฺมา อุชฺชुकเตสุ อภิวาทนเมว เสยโยติ.

เทสนาวसाने พราหมโณ โสตาปตติผลิ ปตโต.

อณฺเญปิ พหุ โสตาปตติผลาทินิ ปาปุนีสูติ.

สารีปุตตตเถรสูส สหายพราหมณวตถุ.

๘. आयुवत्तनकुमारवत्तु.

“อภิวาทนสีลิสสาตี อิมं चम्मเทสนं สตุถา ที่ขลุมพิกัง นิสสาय อरณญญุกุภาย วิหรนโต ที่ขायुकुमारं อารพภ กเถสิ.

[พราหมณ์ ๒ สหายออกบวช]

ที่ขลุมพิกวาสิโน กिर เทว พราหมणा पाथिरकपपुपुच्छं पपुपुचित्वा अणुज्जत्तापिस वसुसानी तपज्जर्मं जरिसु.

เตสุ เอโก “ปเวณิ เม นสสิสสติ, วิภग्गिससामीติ जिन्तेत्त्वा อत्तนา กत्तं तपปริกขार् प्रेरं विक्कित्त्वा

โคसเตน जेव गहापणसतेन ज सत्थिं गरियं लภित्वा गुग्गुप्पं सन्नुत्तापेलि.

अदस्स गरिया थारं विचायि.

अत्तโร पनस्स सहायโก पवासं कन्त्त्वा पुनत्तेव तं นครं पज्जाकमि.

โส तस्स आकत्तावं सुत्त्वा पुत्तत्तार् आथाय सहायकस्स तस्सन्तถाय अकमाสิ.

कन्त्त्वा पुत्तं मात्तु हत्तेव तत्त्वा सयं दाव वन्थि.

मात्तापि पुत्तं पितु हत्तेव तत्त्वा वन्थि.

โส “ที่ขायูกา โหถาติ आह.

पुत्ते पन वन्थापिते, तुण्णि ओโหสิ.

[พราหมณ์ถามเหตุที่สหายไม่ให้พรแก่บุตร]

अनं “कस्मा पन गन्ते अमहे वन्थिते”, “ที่ขायูกา โหถาติ वत्त्वा “อิมस्स वन्थนกาเล กิยจि न वत्तेถาติ आह.

“อิมस्स เอโก อนตฺตราโย อตถิ พราหมณาติ.

“กิต्तกं ชีวิสสติ गन्तेति.

“สตุตฺตาหं พราหมณาติ.

“ปฏิพาหนการณं อตถิ गन्तेति.

“นาหं ปฏิพาหนการณं खानामीति.

“โก पन खानेय्य गन्तेति.

“สมโณ โคत्तो, तस्स सन्तिकं कन्त्त्वा पुज्जाหिति.

“त्तถ कज्जनโต तपปริหานितो गायामीति.

“สเจ เต ปุตตสีเนโห อตถิ, ตปปริหานี อจินตยิตวา ตสส สนตีกं คนตวา ปุจฉาหิติ.

[พราหมณ์ไปเฝ้าพระศาสตา]

โส สตถุ สนตีกं คนตวา สยं ตาว วนทิ.

สตถา “ทีชายุโก โหหิติ อาห.

ปชาปติยา วนทนกาเลปี ตสสา ตเถว วตวา ปุตตสส วนทาปนกาเล ตถุหิ อโหสิ.

โส ปริมนเยเนว สตถารุ ปุจฉิ.

สตถापิสส ตเถว พยาภาสิ.

โส กिर พราหมโณ สพพญญตญาณ^๑ อปปฏิวิชฉิตวา อตตโน มนตं สพพญญตญาณेन สंसเนหสิ, ปฏิพาหนุपायं ปน न चानाति.

[พระศาสตาตรัสบอกอุบายเครื่องป้องกัน]

พราหมโณ สตถารุ ปุจฉิ “อตถิ ปน ภนเต ปฏิพาหนุपाโยติ.

“ภเวยย พราหมณาติ.

“กี ภเวยยาติ.

“สเจ ตวอ อตตโน เคหทวาเร มณฑป กตวา ตสส มชเฒे पीठुं กारेत्วา तं प्रीक्षिष्वतो अणुं वा सोपस वा आसनानि पण्णापेत्वा
तेसु मम सारगे निसितापेत्वा สตตार्หं निरन्तरं प्रित्तं कारेतुं सकुण्डेययाสิ, ऐवमसस अनुरायो विसुसेययाति.

“โภ โคตม मया मन्थपातिनि सकगा कर्तुं, तुमहाकं ปन सारगे कर्त्तुं लज्जामिति.

“ตยา ऐत्तगे कते, ओहं मम सारगे पहिणिससामिति.

“सारु โภ โคตมาติ โส อตตโน เคหทวาเร सपण्णत्तं किञ्च निण्णापेत्वा สतถु สनตีกं อकमासि.

[พวกภิกษุไปสวดพระปริตร]

สตถา ภิกขु पहिणि.

เต คนตวา ตตถ นिसิติสु.

ทารกมปิ पीठुगाय निषचापेसु.

ภิกขु สตต रत्तदिनत्वा^๒ निरन्तरं प्रित्तं गणिसु.

๑ สพพญญตา ऐว ญาณं सपพญญตญาณं. आकारसस रससत्तं. गुसस त्वित्तं नत्ति.

๒ म. सत्तरत्तदिनत्वा.

สตุตเม ทิวเส สย สตุตา อาคจฉิ.

ตสมมี คเต°, สพพจกกวาเพ เทวตา สนนิปตีสุ.

เอโก ปน อวรุทโก ยโก ทวาทส สัจฉรานิ เวสสวณิ อุกุฏฐิตวา ตสส สนติกา วรี ลภนโต

“อิต สตุตเม ทิวเส อิม ทารกั คณเหยยาสีติ ลภิ, ตสมา โสปี อาคนตวา อฏฐาสี.

สตุตริ ปน ตตถ คเต, มหเสกขาสู เทวตาสู สนนิปตีตาสู, อปเปสกา เทวตา ไอสกุกิตวา โอภาส อลภมานา
ทวาทส โยชนานิ ปฏิกกมัสสุ.

อวรุทโกปี ตเถว ปฏิกกนโต อฏฐาสี.

[เด็กพันอันตรายกลับมีอายุยืน]

สตุตปิ สพพรตตี ปริตตมกาสิ.

สตุตทาเห วีติวตเต, อวรุทโก ทารกั น ลภิ.

อฏฐเม ปน ทิวเส, อรุणे อุกคตมตเตเยว, ทารกั อาเนตวา สตุตาริ วนทาเปสุ.

สตุตา “ทีชายุโก โหหิติ อาห.

“กิวจิริ ปน โภ โคตม ทารโก ฐสสตีติ.

“วีสวสสตี พราหมณาติ.

อถสส “อายุวาทนกุมารโรติ นามั กรีสสุ.

โส วุฑฒิมนวาย ปลจหิ อุปาสกสเทหิ ปริวุโต วิจิริ.

[การกราบไหว้ท่านผู้มีคุณทำให้อายุยืน]

อเถกทิวสั ภิกขุ ฐมมสภายั ถถิ สมุฏฐาเปสุ “ปสสธาวุโส, อายุวาทนกุมารเณ กิร สตุตเม ทิวเส มริตพพิ อภวิสส,
โส อิทานิ [วีสวสสตมฏฐายี หุตวา] ปลจหิ อุปาสกสเทหิ ปริวุโต วิจริติ, อตถิ มถญเ อิเมส สตุตานิ อายุวาทนการณนติ.

สตุตา อาคนตวา “กาย นุตถ ภิกขเว เอตริหิ กถาย สนนิสินนาติ ปุจฉิตวา, “อิมาย นามาติ วุตเต,
“ภิกขเว น เกวลั อายุวาทนเมว, อิเม ปน สตุตา คุณวโนโต วนทนตา จตุหิ การเณหิ วฑฒนติ, ปริสสยโต มุจจนติ,
ยวตายุกเมว ติฏฐนุตีติ วตวา อนุสนธิ ฆฎเทวา ฐมมึ เทเสนโต อิมั คากมาห

“อภิวาทนสีลิสส

นิจจ วุฑฒาปจายโน

จตุตาริ ฐมมา วฑฒนติ

อายุ วณโณ สุขั พลนติ.

[แก้]

ตตถ อภิวัตินสาลีสุตติ वृत्तनसलीसुत ओगिन्ह वृत्तनकिजं पसुतसुतति ओतुओ.

वृत्तमापजयिनोति किहिसुत ततुपुपुपुषिते तहरसामनेरेपि,
पुपुषितसुत वा पुन पुपुषुषाय वा ओसुसुपुथाय वा वृत्तमेतरे कुनवृत्तमे
ओपजयमानसुत ओगिवातनेन वा निजं पुषेनतसुतति ओतुओ.

जतुतारो रममाति आयुमहि वृत्तमावे, यतुतुं कालं तं वृत्तमेति, ओतरेपि ततुतुं वृत्तमेतिवेव.

येन हि पुणुणुस वसुसुयु सुवृत्तनिकं कुसुलं कतं, पुणुवृत्तवृत्तसुतकालेपिसुत सुवृत्तनतुराय ओपुषुषेयु,
ओ ओगिवातनसुततय पुषुपुसुसुमगति.

ओ यवतयुकमेव तुगुत्तुति. वृत्तमावेपिसुत आयुनाव सुतु वृत्तमेति.

ओ ओतु ओतुतुति ओसेव नओ.

ओननतुरायेन पुवृत्तसुत पुन आयुनो वृत्तमेति नाम नतुति.

तेसनवसाने आयुवृत्तनकुमारो पुणुजहि ओपुसुसुतेहि सुतु ओसुतापुतुतुमेले पुतुगुत्तुति.

ओणुणेपि पुहु ओसुतापुतुतुमेलातिनि पापुणुसुति.

आयुवृत्तनकुमारवृत्त.

๙. สงกัจจสามเณรวตถุ.

“โย จ วสสสत्ตัง ชีเวติ อิมं ชมมเทสนัน สุตถา เขตวเน วิหรนโต สงกัจจสามเณร อารพก กเถสิ.

[กฺลบุตร ๓๐ คนออกบวช]

สาวตถิยํ กิร ทีสมตตทา กฺลบุตรตทา ชมมกถํ สุตฺวา สตถุ สาสเน อูรํ ทตฺวา ปพฺพชียํ.

เต อุปสมปทาย ปญจวสสา หุตฺวา สตถารํ อุปสงกมิตฺวา “คนถรํ วิปสสนาธรรนติ เทว ธรรานิ สุตฺวา
มหลลกกালে ปพฺพชิตตทา คนถรํ อุตฺสวาทํ อกตฺวา วิปสสนาธรรํ ปุเรตฺกามา ยาว อรหตฺตา กมฺมฐานํ กถาเปตฺวา
“ภนฺเต เอกํ อรณฺญายตนํ คมฺิสสามาติ สตถารํ อาปุจฺฉิสฺส.

สตถา “กตฺรณฐานํ คมฺิสสธาติ ปุจฺฉิตฺวา, “อสุกํ นามาติ วุตฺเต, “ตตถ เตสํ เอกํ วิฆาสาทํ นิสฺสาย ภัยํ อุปปชฺชิสฺสตี,
ตถจ ปน, สงกัจจสามเณเร คเต, วุปสมิสฺสตี. อถ เนสํ ปพฺพชิตกิจฺจํ ปาริปูริ คมฺิสสตีติ อถญฺญาสี.

[ประวัติของสงกัจจสามเณร]

สงกัจจสามเณโร นาม สาริปุตฺตตเถรสฺส สามเณโร สตตวสฺสโก ชาตียา.

ตสฺส กิร มาตา สาวตถิยํ อพฺพมกฺลสฺส ตีตา.

สา, ตสฺมี กุจฺฉิกเต, เอเกน พยาธินา ตํชณฺญเวยว กาลมกาสี.

ตสฺสา ฅาปิยมานาย, ฐฺเปตฺวา คพฺภมํสํ เสสมํสํ ฅายี.

อถสฺสา คพฺภมํสํ จิตฺกา โอตาเรตฺวา ทวีสุ ตีสุ ฐฺนาเนสุ สุเลหิ วิชฺฉิมิสฺส.

สุลโกฏฺฐิ ทารกสฺส อกฺขิโกฏฺฐิ ปหริ.

เอวํ คพฺภมํสํ วิชฺฉิตฺวา องคารธาสิมฺหิ ชิปีตฺวา องคาเรเหว ปฏฺฐิจฺฉาเทตฺวา ปกฺกมฺิสฺส.

คพฺภมํสํ ฅายี.

องคารมตถเก ปน สุวณฺณพิมฺพสทิสฺโส ทารโก ปทุมคพฺภนิปนโน วีย อโหสิ.

ปจฺฉิมภวีสตตสฺส ทิ สีนธฺรนา โอตฺถริยมานสฺสาปิ อรหตฺตํ อปฺปตฺวา ชีวิตกฺขโย นาม นตฺถิ.

ปนทิวเส “จิตกํ นิพฺพาเปสฺสามาติ อาคตา ตถานิปนฺนํ ทารกํ ทิสฺวา อจฺฉริยพฺภุตฺตจิตฺตชาตา

“กถญฺหิ นาม, เอตตฺถเกสุ ทารุสุ สกฺลสฺรีเร ฅาปิยมาเน, ทารโก น ฅายี, กิณฺนุ โข ภวิสฺสตีติ ทารกํ อาทาย
อนโตคามํ เนตฺวา^๑ เนมิตตเก ปุจฺฉิสฺส.

เนมิตตกา “สเจ อัย ทารโก อकारं ओमवासिस्सति, ยาว สत्ตมา गुลปวิภูणा ญาตกา ทุคคตา น ภาวิस्सนติ;
สเจ ปพพชิสฺสตี, ปญฺจहि สมณสเทหิ ปริวุโต วิจริสฺสตีติ อาหंसु.

ตสฺส สงกฺกนา อกฺโขโกภฺภิยา ภินฺนตฺตา “สงกัจจโจิติ” นามํ กรีสฺสุ.

โส อปฺเรน สมเยน “สงกัจจโจิติ ปญฺญาเย.

อถ นํ ญาตกา “โหตุ, วุฑฺฒิตฺตกาเล นํ อมฺหากํ ออยฺยสฺส สารีปุตฺตสฺส สฺนติเก ปพฺพาเชสฺสามาตี โปสยีสฺสุ.

โส สत्ตวสฺสติกกาเล “ตว กุจฺฉิยํ วสนกาเล มาตา เต กาลมกาสิ, ตสฺสา สรีเร ฌาปิยมาเนปิ, ตวํ น ฌายีตี
กุมารกานํ กถํ สุตฺวา “อหํ กิร เอวรูปา ภายา มุตฺโต, กิ เม ฆเรณ, ปพพชิสฺสามีตี ญาตกานํ อาโรเจสิ.

เต “สารุ ตาตาตี สารีปุตฺตตฺเถรสฺส สฺนติกํ เนตฺวา “ภนฺเต อิมํ ปพฺพาเชธาตี อหंसุ.

เถโร ตจฺปญฺจกมมฺภูฏานํ ทตฺวา ปพฺพาเชสิ.

โส ชุรคฺเคเยว สห ปฏฺฐิสฺสมภิทาหิ อรหตฺตํ ปาปุณฺนิ.

อัย สงกัจจสามเณโร นาม.

[ทรงรับสั่งให้ภิกษุไปลาพระสารีบุตร]

สฺตถา “เอตสฺมี คเต, ตํ ภยํ วุปสมิสฺสตี, อถ เตสํ ปพพชิตกัจจํ ปาริปูรี คมิสฺสตีตี ญาตฺวา
“ภิกฺขเว ตุมหากํ ฆมฺภูฏาตีกํ สารีปุตฺตํ โอลฺลเกตฺวา คจฺฉธาตี อาห.

เต “สารุตี วตฺวา เถรสฺส สฺนติกํ คนฺตฺวา, “กิมาวุโสตี วุตฺเต,
“มยํ สตฺถุ สฺนติเก กมมฺภูฏานํ คเหตุวา อรณฺญํ ปริสฺตีตุกามา ทุตฺวา อาปุจฺฉิมหา,
อถ โน สฺตถา เอวมาห ‘ตุมหากํ ฆมฺภูฏาตีกํ โอลฺลเกตฺวา คจฺฉธาตี, เตนมฺห อีธาคตาตี.

“สฺตถารา อิเม เอกํ การณํ ทิสฺวา อีช ปหิตา ภาวิสฺสนตี, ภินฺนุ โช เอตฺนตี อาวุชฺเชนฺโต ตมตฺถํ ญาตฺวา อาห
“อตฺถิ ปน โว อาวุโส สามเณโรตี.

“นตฺถิ อาวุโสตี.

“สเจ นตฺถิ, อิมํ สงกัจจสามเณโร คเหตุวา คจฺฉธาตี.

“อลํ อาวุโส, สามเณโร นิสฺสาย โน ปลิโพโส ภาวิสฺสตี, กิ อรณฺญเญ วสนตฺวานํ สามเณเรนาตี.

“น อาวุโส อิมํ นิสฺสาย ตุมหากํ ปลิโพโส ภาวิสฺสตี, อปิจ โช ปน ตุมเห นิสฺสาย อิมสฺส ปลิโพโส ภาวิสฺสตี,
สฺตถาปิ ตุมเห มม สฺนติกํ ปหิณฺนโต ตุมเหหิ สทฺธี สามเณรสฺส ปหิณฺนํ ปจฺจาสิสฺสนโต ปหิณฺนิ, อิมํ คเหตุวา คจฺฉธาตี.

[ภิกษุ ๓๐ รูปไปทำสมณธรรม]

เต “สาธติ อธิวาเสตวา สามเณเรน สหุธี เอกตตีสขนา เถร โอปโลเกตวา วิหารา นิกขมม จาริกัม จรนต์วา
วีสโยชนสตรมตถเก เอก สหสสุกติกัม คามัม ปาปุณิสฺสุ.

มนุสสา เต ทิสวา ปสนนจิตตวา สกุกจจัม ปริวิสิตวา “ภนเต กตถ คมิสสธาทิ ปุจจิตวา, “ยถาพาสูกุณฺฐานัม อวฺโสติ วุตเต, ปา
ทมูลเ นิปชชิตวา “มยัม ภนเต อยเยสุ อิมัม นิสสาย อนฺโตนวสฺสํ วสนเตสุ, ปถจ สีสานิ สมาทาย อุโปสถกมมัม กริสสามาติ ยาจิสฺสุ.

เถรา อธิวาเสสุ.

อถ เนสํ มนุสสา รตติภูฏานทิวาภูฏานจกมนปนฺณสาลัม สวิทิตวา “อชช มยัม, เสว มยณฺติ อุตสาหปตตวา อุภูฏานมกัม.

[พวกภิกษุตั้งกติกากันอยู่จำพรรษา]

เถรา วสฺสุปนายิกาทิวเส กตีกวตตัม กรีสฺสุ “อวฺโส อมเหติ ธรรมานกพฺพุตสส สนฺติเก กมมภูฏานัม คหิตัม,
น โข ปน สกกา อญฺญตร ปฏฺิปปตติสมปทาย พุทฺเธ อาราเธตฺถุ, อมหากถจ อปายทวารานิ วิวฺधानว,
ตสฺมา อญฺญตร ปาโต ภิกขาจารเวลาย สายัม เถรฺภูฏานเวลาย จ เสสกาเล เทว เอกภูฏานเน น ภวิสสาม,
ยสฺส อพาสุกัม ภวิสสตี, เตน คณฺธิยา ปทฺฐาย, ตสฺส สนฺติกัม คณฺตวา เกสชฺชํ กริสสาม,
อิโต อญฺญสมิมิ รตติภาเค วา ทิวสกาเค วา อปปมตตวา กมมภูฏานัม อนฺยุณฺชิสสามาติ.

[ทุกคตบุรุษมาอาศัยอยู่กับพวกภิกษุ]

เตสุ เอวํ กตีกัม กตวา วิหรนฺเตสุ, เอกิ ทุกคตปุริโส ธีตฺรํ อุปนิสสาย ชีวณฺโต, ตสมิมิ ฐานเ พุทฺธิเก อุปปนเน,
อปรํ ธีตฺรํ นิสสาย ชีวิตุกาโม มคคัม ปฏฺิปปชช.

เถราปี คามเ ปินฺนทาย จริตวา วสนภูฏานัม อากจจณฺตวา อนฺตรามคเค เอกิสฺสา นทียา นหาตวา
วาลิกาปุลิเน นิสิติตวา ภตตกัจจํ กรีสฺสุ.

ตสมิมิ ขณเ โส ตัม ฐานัม ปตวา เอกมณฺตัม อฏฺฐาสี.

อถ นํ เถรา “กหํ คจจสตีติ ปุจจิสฺสุ.

โส ตมตถํ อารโจะสิ.

เถรา ตสมิมิ การุณญํ อุปปาเทตวา “อุปาสก อตีวีย ฉาโตสิ, คจจ ปณฺณํ อหาร, เอกเมกัม เต ภตตปินฺนํ ทสฺสามาติ วตวา
เตน ปณฺณเ อหาณฺเ, อตตนา อตตนา ภูณฺชนนียาเมเนว สุปฺพยณฺชเนทิสฺสนเนทิตวา^๑ เอกเมว ปินฺนทมทฺิสฺสุ.

เอตเทว กิร วตตฺิ:

๑ ส. ย. สนเนตวา. ม. สนเนทิตวา.

๒ ม. เอตถนตเร ยํ -อติ อตถิ.

โฆชนกาเล อาคตสส ภตต์ ทพมาเนน ภิกขุณา อคคภตต์ อทตวา อตตนา ภูยชนนียาเมเนว โถกั วา พหุ วา ทาทพพิ,
ตสมา เตปี ตถา อทสู.

โส กตภตตทิกจโจ เถเร วุนทิตวา ปุจฉิ “กั ฆนเต อยยา เกนจิ นิมนติตาติ.

“นตถิ อุปาสก นิมนตณัน, มนุสสา เทวสิกั เอวรูปเมว อาหารั เทนตีติ.

โส จินเตสิ “มยั นิจจกาลั อญญาย สมนุญาย กम्मั กโรนตาปี เอวรูปั อาหารั ลทจัน สกโกม,
กั เม อญญตถ คเตน, อิเมสญญเอว สนตีกะ ชีวิสสามีติ.

อถ เน อาห “อหั วตตปปฏิวัตต์ กตวา อยยานัน สนตีกะ วสิตุ อิจฉามีติ.

“สาธู อุปาสกาติ.

[บุคคลบุรุษหนีพวกภิกษุไปเยี่ยมธิดา]

โส เตหิ สทธี เตสั วสนญญานัน คนตวา สาธุกั วตตปปฏิวัตต์ กโรนโต ภิกขุ อติวิย อาราเตตวา
เทวมาสจเจเนน ธีตรั ทญจุกาโม หุตวา “สเจ อยเย อาปุจฉิสสามิ, น มั วิสสชเชสสนติ, อนาปุจฉาว คมิสสามีติ
เตสั อนาจิกขิตวา ว นิกขมิ.

เอตตกเมว กิรสส โอฬาริกั ขลิตั อโหสิ, ยั ภิกขุณัน อนาโรเจตวา ปกุกามิ.

ตสส ปน คมนมคเค เอกา อญวี อตถิ.

ตตถ ปญจสตันนั โจรานัน “โย อิมั อญวี ปวิสิสสติ, ตั มาเรตวา ตสเสว มัสโสเทเตน ตยหัง พลิกम्मั กิรสสามาติ
เทวตตาย อายาจนัน กตวา วสนตายนัน สตตโม ทิวโส เทติ.

[เขาถูกโจรจับในกลางดง]

ตสมา สตตเม ทิวเส โจรชญญุโก รุกขั อารุยห มนุสเส โอโลเกนโต ตั อาคจฉนตัง ทิสวา โจรานัน สญญุมทาสิ.

เต ตสส อญวีมขมมึ ปวิญญูภาวัน ญุตวา ปริกขิปิตวา ตั คณหิตวา คาพหัง พนธัน กตวา อรณีสสิเตน อคคั นิมนเถตวา
ทารุณิ สงกชฉตติวา มหนตัง อคคิกขณนัง กตวา สุลานิ ตจฉิสสุ.

โส เตสั ตั กิริยั ทิสวา “สามิ อิมสมึ ฐาเน เนว สุกรมิคาทโย ทิสสนติ, กิการณา อิมั กโรธธาติ ปุจฉิ.

“ตั มาเรตวา ตว มัสโสเทเตน เทวตตาย พลิกम्मั กิรสสามาติ.

โส มรณภยตชชิตโต ภิกขุณัน ตั อุปการัน อจินเตตวา เกวลัน อตตโน ชีวิตเมว รกขมานโน เอวมาห

“สามิ อหัง วิฆาสาโท อัจฉินญญุตตัง ภูยชิตวา วชตติโต, วิฆาสาโท นาม กาลกณณณโก,
ออยยา ปน ยโต ตโต นิกขमितวา ปพพิชิตาปี ชตติยาว, อสุกสมึ ฐาเน เอกตตีส ภิกขุ วสนติ,
เต มาเรตวา กम्मั กโรธ, อติวิย โว เทวตา ตสสิสสตีติ.

[พวกโจรไปจับภิกษุเพื่อทำพิธีกรรม]

ตัม สุตฺวา โจรา “ภทฺทกั เอส วทตี, กิ อิมินา กาลกณฺณินา, ขตฺติเย มาเรตฺวา พลิกมมํ กริสฺสามาตี จินฺเตตฺวา
“เอหิ, เนสํ วสนฺนุสฺสาณํ ทสฺเสหิตี ตเมว มคฺคเทสํ กตฺวา ตํ สฺสาณํ คนฺตฺวา วิหารมชฺเชม ภิภฺขุ อทิสฺวา
“กหํ ภิภฺขุตี ตํ ปุจฺฉิสฺสุ.

โส เทว มาเส วสิตตฺตา เตสํ กตฺติกวตฺตํ ชานนฺโต เอวมาห “อตฺตโน รตฺติสฺสาณทิวาสฺสาเนสุ นิสินฺนา, เอตํ คนฺทึ ปฺพรถ,
คนฺทิสทฺเทน สนนฺิปตฺติสสนฺตีตี.

โจรเชฏฺฐโก คนฺทึ ปฺพริ.

ภิภฺขุ คนฺทิสทฺทํ สุตฺวา “อกาเล คนฺทึ ปฺพฺภา, กสฺสจฺจิ อฆาสุกั ภาวิสฺสตีตี อาคนฺตฺวา
วิหารมชฺเชม ปฺปฏิปาภฺยิยา ปณฺณตฺเตสุ ปาสาณผลเกสุ นิสิตฺติสุ.

สงฺฆเตเถโร โจเร โอลเกตฺวา ปุจฺฉิ “อุปาสกา เกนายํ คนฺทึ ปฺพฺภาตี.

โจรเชฏฺฐโก อาห “มยา ภาเนเตตี.

“กึการณาตี.

“อมฺเหหิ อญฺเฐวาทาย อายาจิตฺ อตฺถิ, ตสฺสา พลิกมมกรณฺตถาย เอกํ ภิภฺขุ คฺเหตฺวา คฺมิสฺสามาตี.

[พวกภิกษุยอมตัวให้โจรจับ]

ตัม สุตฺวา มหาเถโร ภิภฺขุ อาห “อาวุโส ภาติกานํ อุปฺปนฺนกิจฺจํ นาม, เชฏฺฐภาติกเณ นิตถริตพฺพํ,
อหํ อตฺตโน ชีวิตํ ตุมหากํ ปฺริจฺจชิตฺวา อิมฺเห สทฺธิ คฺมิสฺสามิ, มา สพฺเพสํ อนฺตรายโย โหตุ, อุปฺปมตฺตา สมณฺธมมํ กโรธาตี.

อนฺตฺเถโร อาห “ภาเนเต เชฏฺฐภาตฺ กิจฺจณฺนาม กนิฏฺฐสฺส ภาโร, อหํ คฺมิสฺสามิ, ตุมเห อุปฺปมตฺตา โหธาตี.

อิมินา อุปาเยน “อหเมว, อหเมวาทิ วตฺวา ปฺปฏิปาภฺยิยา ตีสปี ชนา อญฺฐหึสุ.

เอวํ สพฺเพ เนว เอกิสฺสา มาตุ ปฺตฺตา, น เอกสฺส ปิตุ, นาปิ วิตฺราคา, อถ จ ปน อวเสสานํ อตถาย ปฺปฏิปาภฺยิยา ชีวิตํ ปฺริจฺจชิตฺสุ;
เตสุ เอโกปิ “ตวํ ยาหิติ วตฺตํ สมตฺถเณ นาม นาโหสิ.

[สังกัจจสามเณร ยอมมอบตัวให้แก่โจร]

สงกัจจสามเณโร เตสํ ถถํ สุตฺวา “ภาเนเต ติฏฺฐถ, อหํ ตุมหากํ ชีวิตํ ปฺริจฺจชิตฺวา คฺมิสฺสามิตี อาห.

“อาวุโส มยํ สพฺเพ เอกโต มาริยมานาปิ ตํ เอกํ น วิสฺสชฺเชสฺสามาตี.

“กึการณา ภาเนเตตี.

“อาวุโส ตวั ธรรมเสนาปติสารีปุตตตเถรสส สามเณโร,
สเจ ตั วัสสชเชสสาม, ‘สามเณร์ เม อาทาย คนตวา โจรานัน นิยยาทียีสูติ เถโร ครหิสสตี,
ตั นินห์ นิตถริตุ่ น สกขิสสาม, เตน ตั น วัสสชเชสสามาติ.

“ภนเต สมมาสมพุทโธ ตุมเห มม อุปชฌายสส สนตีกั ปหิณนโตปิ มม อุปชฌาโย มั ตุมเหติ สทธี ปหิณนโตปิ
อิทเมว การณัน ทิสวา ปหิณิ, ตัญญูถ ภนเต, อหเมว คมิสสามีติ.

โส ตีสปี ภิกขุ วนทิตวา “สเจ เม ภนเต โทโส อตถิ, ขมถาติ วตวา นิกขมิ.

ภิกขุณั มหาสวัโค อุปปชชช, อกขินี อสสุหิ ปุณณานิ, หทยมัส ปเวธิ.

มหาเถโร โจเร อาท “อุปาสกา อัย ทารโก ตุมเห อคคิ กโรนเต สุลานิ ตจจนเต ปณณานิ อตถรนเต ทิสวา ภายิสสตี,
อิมิ เอกมนเต รฐเปตวา ตานิ กิจจานิ กรैयाถาติ.

โจรา สามเณร์ อาทาย คนตวา เอกมนเต รฐเปตวา สพุทกัจจานิ กรีสสุ.

[นายโจรลงมือฆ่าสามเณร]

กิจจปริโยसानเ โจรเชฏฐโก อสี อุปพาเหตุวา สามเณร์ อุปสงกมิ.

สามเณโร นิสิตมาโน ฆานัน สสมาชชิตวาว นิสิติ.

โจรเชฏฐโก อสี ปริวตเตตวา สามเณรสส ขนธะ ปาเตสิ.

อสี นมิตวา ธาราย ธารัน ปหริ.

โส “น สมมา ปหรินติ มถญมาโน ปุน ตั อขุ กตวา ปหริ.

อสี ตาลปตตัม วิย เวฐุมมาโน ถรุมล อคมาสิ.

สามเณร์ ทิ ตสมิ กาลे สินेरุณา อวตถรนโตปิ มาเรตุ สมนโตถ นาม นตถิ, ปเคว อสิณา.

ตั ปาฎิหารियั ทิสวา โจรเชฏฐโก จินเตสิ “ปุพเพ เม อสี สิตาถมมัม วา ขทिरขานัม วา กสิรัม วิย ฉินทติ,
อิทานิ เอกวารัน นมิตโต เอกวารัน ตาลปตตเวฐโก วิย ชาโต,
อัย นาม อสี อเจตโน หุตวาปิ อิมสส คุณัน ชานาติ, อหัง สเจตโน น ชานามีติ.

[นายโจรเลื่อมใสในปาฎิหาริย์ของสามเณร]

โส อสี ภูมियั ชิปิตวา ตสส ปาหมุเล อุเรน นิปชชิตวา “ภนเต มยั ธนการณา อิช อญวियั ปวิภูฐมหา,
อมเห ทูรโตว ทิสวา สหสสมตตวาปี ปุริสา ปเวเชนติ, เทว ติสโส กถา กเถตุ่ น สกโกนติ, ตว ปน จิตตตุตราสมตตปิ นตถิ,
อูกกามุเข สุวณณัน วิย สุปุผิตกถณิการัน วิย จ เต มุขั วิโรจติ, กิณนุ โข การณนติ ปุจจนโต อิมิ คาถมาท

“ตาส เต นตถิ น ภย” ภัยโย วณโณ ปสัทธิ
กสมมา น ปรีเทเวสิ เอวรูป มหพภเยติ.

สามเณโร ฌานา วุฏฐาย ตสส ธมม เทเสนโต “อาวุโส ความนิ ชีณาสวสส อตตภาโว นาม สีเส ฐูปิตภาโร วีย โหติ,
โส, ตสมี ภิกขชนเต, ตสเสว น ภายตีติ วตวา อีมา คาคา อภาสิ

“นตถิ เจตสิกํ ทุกขํ อนเปกขสส ความนิ
อติกกนโต ภย สพพํ ชีณสโยชน อสิ
ชีณา อสส ภวเนตติ ทิฏฐา ธมมา ยถา ตธา”
นิพภย มรณ โหติ ภาโรโรปน ยถาติ.

[นายโจรสล่อมใสในปาฏิหาริย์ของสามเณร]

โส ตสส กถํ สุตวา ปญจ โจรสตานิ โอโลเกตวา อาห “ตุมเห ก็ กริสสเถติ.

“ตุมเห ปน สามีติ.

“มม ตาว เอวรูป ปาฏิหาริย์ ทิสวา อคารมชเม กิจจํ นตถิ, อยยสส สนติเก ปพพิชิสสามีติ.

“มยปี เตถว กริสสามาติ.

“สาธู ตาตาติ.

ตโต ปญจสตปิ โจรา สามเณร วนทิตวา ปพพิชิสสามีติ.

โส เตสํ อสิธราหิ เอว เกเส จ วตถทสา จ ฉินทิตวา ตมพมตติกาย รชิตวา ตานิ กาสายานิ อจฉาเทตวา
ทสสุ สีเส ปติฏฐาเปตวา เต อาทาย คจฉนโต จินเตสิ “สจาทํ เถเร อทิสวา ว คมิสสามิ, เต สมณธมมํ กาทุํ น สกขิสสนติ,
โจรานํ มํ คเหตุวา นิภนตกาลโต ปฏติ เตสํ เอโกปิ อสสุนิ สนธาเรตุํ นาสกขิ,
‘มาริต นุ โข สามเณโร โนติ จินเตนตานิ, กम्मภูฏานํ อภิมุขํ น ภวิสสตี, ตสมา ทิสวา ว เต คมิสสามีติ.

[สามเณรกลับไปเยี่ยมพวกรัก]

โส ปญจสตภิกขุปริวาริ ตตถ คนตวา, อตตโน ทสสเนน ปฏิลทสสาเสหิ เตหิ “ก็ สปปุริส สงกัจจ ลทชนเต ชีวิตนติ วุตเต,
“อาม ภนเต, อิม มํ มาเรตุกามา หุตวา มาเรตุํ อสโกนตวา มม คุณ ปสัทธิตวา ธมมํ สุตวา ปพพิชิตา,
อหํ ‘ตุมเห ทิสวา คมิสสามีติ อาคโต, อปมตตา สมณธมมํ กโรถ, อหํ สตถุ สนติกํ คมิสสามีติ เต ภิกขู วนทิตวา
อิตเร อาทาย อุชฌายสส สนติกํ คนตวา, “ก็ สงกัจจ อนเตवासิกา เต ลทธาติ วุตเต,
“อาม ภนเตติ ตํ ปวตตี อโรเจสิ.

เถเรน จ “คจฉ สงกัจจ สตถารํ ปสสาหีติ วุตเต, “สาธูติ เถร วนทิตวา เต อาทาย สตถุ สนติกํ คนตวา,
สตถารานิ “สงกัจจ อนเตवासิกา เต ลทธาติ วุตเต, ตํ ปวตตี อโรเจสิ.

๑ ม. ตสส เต นตถิ ภูตตต.

๒ ม. ย. ชีณา ภวเนตติยา ทิฏฐธมเม ยถาตถ.

[ผู้มีศีลประเสริฐกว่าผู้ทุศีล]

สตถา “เอวํ กิร ภิกขเวติ ปุจฺฉิตฺวา, “อาม ภนฺเตติ วุตฺเต,
“ตุมหากํ โจรกมมํ กตฺวา ทุสฺสีเล ปติภฺนฺนํ วสฺสสํ ชีวิตฺโต อิทานิ สีเล ปติภฺนฺนํ เอกทิวสมปิ ชีวิตํ เสยฺโยติ วตฺวา
อนุสนฺธิ ฆฺเณตฺวา ฌมฺมํ เทเสนฺโต อิมํ คาลมาห

“โย จ วสฺสสํ ชีเว
เอกาทํ ชีวิตํ เสยฺโย
ทุสฺสีเล อสมาทิตฺ
สีลวตฺตสฺส ฌายินฺติ.

[แก้อรธ]

ตตถ ทุสฺสีโลติ นิสฺสีโล.

สีลวตฺตสฺสชาติ ทุสฺสีลสฺส วสฺสสํ ชีวิตฺโต สีลวตฺตสฺส ทฺวี่หิ ฌาเนหิ ฌายินฺ เอกทิวสปี เอกมฺหุตฺตมปิ ชีวิตํ เสยฺโย อุตฺตมฺนฺติ อต
โล.

เทสนาวสาเน เต ปญฺจสตาปี ภิกขุ สห ปฏฺฐิสฺมภิทาหิ อรหตฺตํ ปาปุณฺนีสุ.

สมปตฺตมฺหาชนสฺสาปี สาทถิกา ฌมฺมเทสนา อโหสิ.

[ประวัติอริมุตตกสามเณร]

อปเรณ สมเยน สงกัจจํ อุปสมปทํ ลภิตฺวา ทสฺวสฺโส หุตฺวา สามเณรํ คณฺหิ.

โส ปน ตสฺเสว ภาคินฺเยโย อริมุตตกสามเณโร นาม.

อล นํ เถโร ปริปุณฺณวสฺสกาเล อามนฺเตตฺวา “อุปสมปทํ เต กิรฺสสามิ, คจฺจ, ญฺาตกาณํ สนฺติเก วสฺสปริมาณํ ปุจฺฉิตฺวา เอหิตฺติ อฺย
โยเชสิ.

โส มาตาปีตฺนํ สนฺติกํ คจฺจณฺโต อนฺตรามคฺเค ปญฺจสเตหิ โจราหิ พลิกมฺมตฺถาย มาริยมาโน เตสํ ฌมฺมํ เทเสตฺวา
ปสนฺนจิตฺเตหิ “น เต อิมสมิ ฐฺาเน อมฺหากํ อตฺถิภาโว กสฺสจฺจ อโรเจตฺพโหติ วิสฺสญฺโฐ
ปฏฺิปกฺเถ มาตาปีตโร อากจฺจณฺเต ทิสฺวา ตเมว มคฺคํ ปฏฺิพฺชนฺตานปี เตสํ สจฺจมนฺรฺกฺขนฺโต นาโรเจสิ.

เตสํ โจรเหติ วิหฺฐิยมาณานํ “ตฺวปี โจรเหติ สทฺธิ เอกโต หุตฺวา มณฺเญ อมฺหากํ นาโรเจสิตี วตฺวา ปริเทวนฺตานํ,
สทฺทํ สุตฺวา เต มาตาปีตฺนํ อนาโรจิตฺกาโร ญฺุตฺวา ปสนฺนจิตฺตา ปพฺพชฺชํ ยาจิสฺสุ.

โสปี สงกัจจสามเณโร วีย เต สพฺเพ ปพฺพาเซตฺวา อฺพฺชฌายสฺส สนฺติกํ อานฺเตตฺวา เตน สตฺถุ สนฺติกํ เปสิโต
เต อาทาย คณฺดฺวา ตํ ปวตฺตี สตฺถุ อโรเจสิ.

สตถา “เอวํ กิร ภิกขเวติ ปุจฺฉิตฺวา, “อาม ภนฺเตติ วุตฺเต, ปุริมฺนเยเนว อนุสนฺธิ ฆฺเณตฺวา ฌมฺมํ เทเสนฺโต อิมเมว คาลมาห

“โย จ วสฺสสํ ชีเว
เอกาทํ ชีวิตํ เสยฺโย
ทุสฺสีเล อสมาทิตฺ
สีลวตฺตสฺส ฌายินฺติ.

ขอ. บาลี ภา.๔ หน้า ๑๑๗ • ๙. สงกัจจสามเณรวตถุ. • [ประวัติอิมุตตกสามเณร]

อิหปี อิมิสสา คาถาย [อิมุตตกสามเณรวตถุ นาม] วุตตเมวาติ.

สงกัจจสามเณรวตถุ.

๑๐. ขานุกโณทญญตเถรวตถุ.

“โย จ วสสสตี ชีเวติ อิมม เทสนัน สตถา เขตวเน วิหรนโต ขานุกโณทญญตเถรว อารพภ กเถสิ.

[พระเถระนั่งเข้ามาใน โจรเอาห่อของทับไม้รูด]

โส กิร เถโร สตถุ สนติเก กมมภูฏานัน คเหตุวา อรณญเ วิหรนโต อรหตตัม ปตวา “สตถุ อารโจะสสามิติ ตโต อากจณโต
อนตรามคเค กิลนโต มคคา โอกกมม เอกสมิ ปิฏฐิปาสาเถ นิสินโน ฌานัน สมปาชชิต.

อเถกั คามั วิลุมปีตวา ปญจสตา โจรา อตตโน พลานนุรูปเน ฆณทิกัง พนธิตวา สีเสนาทาย คจณตา ทูร์ คนตวา กิลนตรูปา
“ทูร์ อากตมท, อิมสมิ ปิฏฐิปาสาเถ วิสสมิสสามาติ มคคา โอกกมม ปิฏฐิปาสาเถสน สนติกัง คนตวา
เถร์ ทิสวาปิ “ขานุกโณ อยนติ สญญโน อเหตุ.

อเถโก โจโร เถรสส สีเส ฆณทิกัง ฐเปสิ.

อปโร ตัม นิสสาย ฆณทิกัง ฐเปสิ.

เอวั ปญจสตาปิ โจรา ปญจทิ ฆณทิกสเทหิ เถร์ ปริกขิปิตวา สยปี นิปนนา นิตทายิตวา
อรุณคคมนาเล ปพุชฌิตวา อตตโน อตตโน ฆณทิกัง คนตวา เถร์ ทิสวา “อมนุสโสติ สญญาย ปลาตีตุ อารภิส.

อถ เน เถโร อาท “มา ภายถ อุปาสภา, ปพพชิตโต อเหตุ.

เต เถรสส ปาทมูเล นิปชชิตวา “ขมถ ฆนเต, มย ขานุกสญญโน อเหตุหาคติ เถร์ ขมาเปตวา,
โจรฆณฐเคน “อห อยยสส สนติเก ปพพชิสสามิติ วุตเต, เสสา “มยปี ปพพชิสสามาติ วตวา
สพเพว เอกจณทา หุตวา เถร์ ปพพชช ยาจิส.

เถโร สงกัจจสามเณโร วิย สพเพปิ เต ปพพาเชสิ.

ตโต ปญญาย “ขานุกโณทญญตโยติ ปญญาย.

โส เตหิ ภิกขุหิ^๑ สตถุ สนติกัง คนตวา, สตถารา “กิ โณทญญ อนเตวาสิกา เต ลทฐาติ วุตเต, ตัม ปวตตี อารโจะสิ.

[คนมีปัญญาดีกว่าคนทรมปัญญา]

สตถา “เอวั กิร ภิกขเวติ ปุจฉิตวา, “อาม ฆนเต, น อญญสส เอวรูป อานุกาโว ทิฏฐูปุโพ, เตนมท ปพพชิตาติ วุตเต,
“ภิกขเว เอวรูปะ ทูปปญญกมเม ปติฏฐาย วสสสตี ชีวิตโต อิทานิ โว ปญญาสมปะทาย วตตมานานัน เอกาหปี ชีวิต สยโยติ ว
วา อุนสนธิ ฆณตวา ฆมม เทสนโต อิม คากมาท

“โย จ วสสสตี ชีเว

ทูปปญญอ อสมาทิต

เอกาห ชีวิต สยโย

ปญญานตสส ฌายินติ.

[แก้อรธ]

ตตถ ทุขุปลญโณติ นิปลญโณ.

ปลญวณตสสาติ สปลญญสส.

เสส ปุริมสทิสเมวาติ.

เทสนาวसानะ ปลญจสตปิ ภิกขุ สห ปฐิสมภิทาหิ อรหตตัม ปาปุณิสสุ.

สมปตตมหาชนสสาปิ สาทถิกา ฐมมเทสนา อโหสีติ.

ขานุกโณทญตเถรวตถุ.

๑๑. สปปทาสตเถรวตถุ.

“โย จ วสสโต ชีเวติ อิมิ ฆมมเทสนน สตุถา เขตวเน วิหระนโต สปปทาสตเถริ อารพภ กเถสิ.

[พระเถระให้สังกัดตัว]

สวตถึยิ กิเรโก กุลปุตโต สตุถุ ฆมมเทสนน สุตวา ปพพชิตวา ลทรูปสมบโท อปรเน สมเยน อุกกณฐิตวา
“มาทิสสส กุลปุตตสส คิทธิภาโว นาม น ยุตโต, ปพพชชชชชช รุตวา มรณปี เม เสยโยติ จินเตตวา
อตตโน มรณูปายิ จินเตนโต วิจระติ.

อเถกทิวส ปาโต ว นหาตวา กตภตตกิจจา ภิกขุ วิหาริ คนตวา อคคิสลาถย สปปิ ทิสวา
ตเ อเอกสมิ กุญฺเ ปกขิปิตวา กุญฺเ ปทิตตวา อาทาย วิหารา นิภขมิสสุ.

อุกกณฐิตภิกขุปี ภตตกิจจจ กตวา อากจฉนโต เต ภิกขุ ทิสวา “กิมิทำ อวฺโสติ ปุจฉิตวา, “สปปิไป อวฺโสติ วุตเต,
“อิมินา กิ กริสสเถติ “ฉทเทสสาม นนติ เตสํ วจณํ สุตวา “อิมินา อตตานิ ทํสาเปตวา มริสสามิตี
“อาหระถ, อหํ นั ฉทเทสสามิตี เตสํ หตถโต กุญฺเ คเหตุวา อเอกสมิ ฐฺาเน นิสินโน เตเน สปปเเนน อตตานิ ทํสาเปตี.

สปปิไป ทํสิตุํ น อิจฉตี.

โส กุญฺเ หตถํ ออตาเรตวา อิตโต จิตโต จ อวโลเลตี, สปปสส มุขํ วิวริตวา อองคฺลึ ปกขิปตี.

เนว นํ สปปิไป ทํสิ.

โส “นายิ อาสิวิโส, ฆรสปปิไปตี ตํ ปทาย วิหาริ อคมาสิ.

อถ นํ ภิกขุ “ฉททิตโต เต อวฺโส สปปิไปตี อาทิสสุ.

“น โส อวฺโส สปปิไป, ฆรสปปิไป เอโสตี.

“สปปิไปเอว อวฺโส มหนตํ ผณํ กตวา สุตฺยนโต ทุกเขน อมเทหิ คหิตโต, กิการณมา ตวํ เอวํ วเทสิตี.

“อหํ อวฺโส เตเน อองคํ ทํสาเปนโตปี มุขเอ อองคฺลึ ปกขิปนโตปี ตํ ทํสาเปตุํ นาสกขินตี.

ตํ สุตวา ภิกขุ ตุมหิ อเหตุ.

[พระเถระบรรลุพระอรหัตแล้วมีชื่อว่าสปปทาสะ]

อเถกทิวส นหาปีโต เทว ตโย ชุเร อาทาย วิหาริ คนตวา อเอกํ ฐฺมียํ ฐฺูปเตวา อเอเกน ภิกขุนํ เกเส ออหาเรตี.

โส ฐฺมียํ ฐฺูปตี ชุริ คเหตุวา “อิมินา คิว ฉินทิตวา มริสสามิตี อเอกสมิ รุกเข คิว อูปนิชชาย ชุระธาริ คลนาฬियิ กตวา ฐฺฺิตโต
อูปสมบปทกาลโต ปฏฺฐาย อตตโน สิลลํ อวชเชนโต วิมลจณทมนพลมิว สุโรตมณิขณทมิว จ นิมฺมลลํ สิลลํ อททส.

ตสส ตํ อโโลเกนตสส, สกกลสิริริ ผรณตา ปีตี อูปปชชช.

โส ปีตี วิภขมภิตฺวา วิปสสนํ วทฺธตฺวา สห ปฏิสสมภิทาหิ อรหตฺตํ ปตฺวา ชูริ อาทาย วิหารมชฺเชม ปาวิสฺสิ.

อถ นํ ภิกฺขุ “กหํ คโตสิ อาวุโสติ ปุจฺฉิสฺสุ.

“อิมินา ชุเรน คลนาหี ฉินฺทิตฺวา มริสฺสามิติ คโตมหิ อาวุโสติ.

“อถ กสฺมา น มโตสิตี.

“อิทานิมหิ สตถํ อหริตฺถํ อภพฺโพ ชาโต, อหํ หิ ‘อิมินา ชุเรน คลนาหี ฉินฺทิสฺสามิติ ญาณชุเรน สพฺพกภิเลสฺเส ฉินฺทินฺติ.

ภิกฺขุ “อัย อญฺเฏน อญฺญํ พฺยากรโตตีติ ภควโต อโรเจสฺสุ.

ภควา เตสํ วจนํ สุตฺวา อาท “น ภิกฺขเว ชีณาสฺวา นาม สหตฺถา อตฺตานํ ชีวิตา โวรฺเพนฺตีติ.

“ภนฺเต ตุมฺहे อิมํ “ชีณาสฺโวติ วเทถ, เอวํ อรหตฺตฺพนิสฺสยสมฺปนฺโน ปนายนํ กสฺมา อุกฺกณฺฐิตฺ, กิมสฺส อรหตฺตฺพนิสฺสยการณํ, กสฺมา โส สปปโต เอตํ น ทิสฺสีติ.

“ภิกฺขเว โส ตาว สปปโต อิมสฺส อิตฺโต ตตีเย อตฺตภาเว ทาส อโหสิ, โส อตฺตโน สามิกสฺส สริริ ทิสฺสีตํ น อสฺสทิสฺสีติ.

เอวํ ตาว เนสํ สตฺถา เอกํ การณํ อัจฺจิกฺขิ.

ตโต ปฏฺฐาย จ โส ภิกฺขุ สปปทาส นาม ชาโต.

[ปุรพกรรมของพระสปปทาสเถระ]

กสฺสพฺพุทฺธกาเล กิเรโก คหปติปุตฺโต^๑ สตฺถุ ฌมฺมํ สุตฺวา อูปฺปนฺนสํเวโค ปพฺพชิตฺวา ลหฺฐูปสมฺปโท
อปฺเรน สมเยน อนภริตฺติยา อูปฺปนฺนาย เอกสฺส สหายกสฺส ภิกฺขุโน อโรเจสิ.

โส ตสฺส อภินฺทํ คิทธิภาเว อาทินวํ กเถสิ.

ตํ สุตฺวา อิตโร สาสเน อภริมิตฺวา ปุพฺเพ อนภริตฺถกาเล มลคฺคหิตฺเต สมณปริกฺขารเ เอกสมฺมํ โสณฺฑิตฺติเร นิम्मเล กโรนฺโต นิสฺสีติ.

สหายโกปิสฺส สนฺติเกเยว นิสฺสินโน.

อถ นํ โส เอวมาห “อหํ อาวุโส อูปฺพพฺพชนฺโต อิมเ ปริกฺขารเ ตฺยหํ ทาทุกาโม อโหสิณฺติ.

โส โลภํ อูปฺปาเทตฺวา จินฺตฺสิ “อิมินา มยฺหํ ปพฺพชิตฺเตน วา อูปฺพพฺพชิตฺเตน วา โก อตฺถโถ, อิทานิ ปริกฺขารเ นาเสสฺสามิติ.

โส ตโต ปฏฺฐาย “กิทานิ อาวุโส อมฺหากํ ชีวิตฺเตน, เย มยํ กปาลหตฺถา ปฺรกุเลสุ ปิณฺฑาย จราม, ปุตฺตทาเรหิ สทฺธี อลฺลาปสลฺลาปํ น กโรมาตีอาทินิ วทฺนฺโต คิทธิภาวสฺส คฺคุณํ กเถสิ.

โส ตสส กถํ สุตวา ปุน อุกกณฐิตุ หุตวา [จินเตสิ]

“อัย, มยา ‘อุกกณฐิตุทมิทติ วุตเต, ปฐมํ คิทธิภาเว อาทินวํ กเถตวา อิทานิ อภินทํ คุณํ กเถสิ, กิณฺุ โข การณนติ จินเตนุโต “อิเมสุ สมณปริกาเรสุ โลเกนาติ ญตวา สยเมว อตตโน จิตตํ นีวตเตสิ.

เอวมสส กสสปุทกาเล เอกสส ภิกขุโน อุกกณฐาปิตตตา อิทานิ อนภริติ อุปปนา.

โย ปน เตน ตทา วิสตีวสสสทสทานิ สมณธมโม กโต, สวสส เอตริ อรหตตสส อุปนิสสโย ชาโตติ.

[ชีวิตของผู้ปรารถนาความเพียรวันเดียว ประเสริฐ]

อิมมตถํ เต ภิกขุ ภควโต สนติกา สุตวา อุตตริ ปุจฉิสฺ “ภนเต อัย กิร ภิกขุ ชุรธารํ คลนาหิยํ กตวา ฐิตโก ว อรหตตํ ปาปุณิ, อุปปชติ นุ โข เอตตเกน ขณน อรหตตมคโคติ.

“อาม ภิกขเว อารทวิริยสส ภิกขุโน ปาหํ อุกขิปิตวา, ภูมियํ ฐเปนตสส ปาเท ภูมियํ อุปตเตเยว, อรหตตมคโค อุปปชติ, กุสีตปุคคสส ทิ วสสสตํ ชีวิตโต อารทวิริยสส ขณมตตมปิ ชีวิตํ เสโยติ วตวา อนุสนธิ ฆญตวา ธมมํ เทเสนโต อิมํ คาถมาห

“โย จ วสสสตํ ชีเว

กุสีโต หินวิริโย

เอกาหํ ชีวิตํ เสโย

วิริยํ อารภโต ทพหนติ.

[แก้อรธ]

ตตถ กุสีโตติ กามวิตกกาทีหิ ตีหิ วิตกเกหิ วิตินามกปุคคโล.

หिनวิริโยติ นิพพิริโย.

วิริยํ อารภโต ทพหนติ ทูริธํ ฆานํ นิพพตตนสมตถํ ธิรํ วิริยํ อารภนตสส.

เสสํ ปุริมสทิสเมว.

เทสนาวसाने พหุ โสตาปตติผลาทีนิ ปาปุณิสฺติ.

สปปทาสตเถรวตถุ.

๑๒. ปุจฉาราวตถุ.

“โย จ วสสสตี ชีเวติ อิมิ มหมเทสนัน สตถา เขตวเน วิหรนโต ปุจฉาริ เถรี อารพภ กเถสิ.

[ความรักไม่เลือกชั้นชั้นวรรณะ]

สา กิร สาวตถิยิ จตตาสีโสโกวิวิภวสส เสฏฐิโน ธิตา อโหสิ อภิรุปา.

ตัม โสฬสวสสุทเทสิกกาเล สตถุมิกปปาสาทสส อุปริตเล รกขนตา วาเสสุ.

เอว สนเตปิ, สา เอเกน อตตโน จุฬุปฐฐาเกน สทธี วิปปฏิปชชิต.

อถสสา มาตาปิตโร สมชาติกกุเล เอกสส กุมารสส ปฐิสสนิตวา วิวาหิตวส รุเปสุ.

ตสมิ อุกกฐฐุ, สา ตัม จุฬุปฐฐากัม อาห “มัม กิร อสุกกุสส นาม ทสสนติ,
มม ปติกุก คตกาเล มม ปณณาการิ คเหตุวา อาคโตปิ ตตถ ปเวสนัน น ลภิสสสิ,
สเจ เต มยิ สีนโห อตถิ, อิทาเนว มัม คเหตุวา เยน วา เตน วา ปลาชสูติ.

โส “สาธู ภทเทติ “เตนหิ อหิ เสว ปาโตว นครทวารสส อสุกฐฐาเน นาม รุสสามิ,
ตวั เอเกน อุปาเยน นิภขมิตวา ตตถ อากจเฉยยาสิตี วตวา ทุตยทิวเส สงเกตฐฐาเน อฐฐาสิ.

[นางปุจฉาราหนีไปกับคนรับใช้]

สาปิ ปาโตว กิลิฐฐวตถุ นีวาเสตวา เกเส วิกกิริตวา กุณชเกน สริริ มกเขตวา กุณ อาทาย ทาสีหิ สทธี คจจนตี วิย
ชมรา นิภขมิตวา ตัม ฐานัน อคมาสิ.

โส ตัม อาทาย ทูริ คนตวา เอกสมิ คามะ นีवासัม กปเปตวา อรณญเ เขตตัม กสิตวา ทารุปณณาทินิ อahrti.

อิตธา กุณน อุกกัม อahrtiวา สหตธา โภณณปจนาทินิ กโรนตี อตตโน ปาปสส ผลัน โนโหสิ.

อถสสา กุจฉิยิ คพโภ สณฐาสิ.

สา ปริปณณคพภา “อิธ เม โภจิ อุกการโก นตถิ, มาตาปิตโร นาม ปุตเตสุ มุทททยา โหนติ,
เตสั มัม สนตีกัม เนหิ, ตตถ เม คพภฐฐานัน ภวิสสตีตี สามิกัม ยาจิ.

โส “กั ภทเท กเถสิ, มัม ทิสวา ตว มาตาปิตโร วิวิธานิ กम्मกรณานิ การเยยุมิ, น สกกา มยา ตตถ คนตุนตี ปฏิกชปิ.

สา ปุนปุนัน ยาจิตวาปิ ยาจัน อลภมานา ตสส อรณญัม คตกาเล ปฐิวิสสเก อามนเตตวา

“สเจ โส อากนตวา มัม อปสสนโต ‘กัม คตาทิ ปุจฉิสสตี มม อตตโน กุลฆริ คตภาวัม อากิเชยยาถาติ วตวา
เคทวารัม ปททิตวา ปกคามิ.

โสปิ อากนตวา ตัม อปสสนโต ปฐิวิสสเก ปุจฉิตวา ตัม ปวตตี สุตวา “นิเวเตสสามิ นนตี อุนพนิตวา

ตัม ทิสวา นานปการัม ยาจมาโนปิ นิเวเตตุมิ นาสกชิต.

ถสสา เอกสมิ ฐาเน กมมชวาตา จลิสฺสุ.

สา เอกิ คจจนตรํ ปริสิตวา “สามิ กมมชวาตา เม จลิตาติ วตฺวา ภูมิมิ นิปชชิตวา สมปริวตตมานา กิจเณน ทารกํ วิชายิตวา
“ยสสตถายาหิ กุลฆริ คจเจยฺย, โส อตฺโถ นิปพฺพนนฺติ ปุนเทว เตน สทฺธิ เคหํ อาคนฺตวา วาสํ กปฺเปสิ.

ตสสา อปเรน สมเยน ปุน คพฺโภ ปตฺติภูทฺธิ.

สา ปริปฺพณฺคพฺภา หุตฺวา บุริมฺนเยเนว สามิกํ ยาจิตฺวา ยาจนํ อลภฺมานา ปุตฺตํ องฺเกนาทาย ตเถว ปกฺกมิตฺวา
เตน อนฺุพฺนธิตฺวา ธิภูทฺธาปิ นินฺวตฺติตฺตํ น อิจฺฉิ.

ถอ, เตสํ คจจนฺตานํ, มหาอกาลเมโฆ อุทฺปาทฺธิ.

สมนฺตา วิชชุตฺตาทฺธิ อาทิตฺตํ วิย เมฆตฺถนินฺเตทฺธิ ภิชฺชมานํ วิย ธาราทฺตนิรฺนตรํ นภํ อโหสิ.

ตสมิ ขเณ ตสสา กมมชวาตา จลิสฺสุ.

สา สามิกํ อามนเตตฺวา “สามิ กมมชวาตา เม จลิตา, น สกฺโกมิ สนฺธาเรตฺตํ, อโนวสสกฺกฺฐานํ เม ชานาทฺธิ อาท.

โส หตฺถคตฺตาย วาสียา อิตฺ จิตฺ จ อุปรธาเรนฺโต เอกสมิ วมฺมิกมตฺถเก ชาตคฺคฺมพํ ธิสฺวา ฉินฺทิตฺตํ อารภิ.

ถอ นํ วมฺมิกโต นิกฺขมิตฺวา โฆรวิโส อาสีวิโส ทฺลิสฺ.

ตสมิ ขเณเยวสส สรริํ อนฺโต สมฺภูทฺฐิตฺตาทฺธิ อคฺคิชาลาทฺธิ ทฺยหฺมานํ วิย นิลวณฺณํ หุตฺวา ตตฺถเถว ปติ.

อิตฺราปิ มหาทฺกฺขํ อนภวฺมานา ตสส อาคมนํ โอลเณนฺตีปิ ตํ อทิสฺวาว อปรฺปิ ปุตฺตํ วิชายิ.

เทว ทารกา วาตฺวภูทฺฐิเวคํ อสหฺมานา มหาวิรวํ วิรวนฺติ.

สา อุโภปิ เต อุทฺรนฺตเร กตฺวา ทฺวิทฺธิ ชนฺนุเกทฺธิ เจว หตฺถเอทฺธิ จ ภูมิมิ อุปรฺปิเพตฺวา ฐิตฺวา รตฺตี วิตฺตินาเมสิ.

สกลสรริํ นิลโลทฺธิตํ วิย ปณฺทฺพลาสวณฺณํ อโหสิ.

สา, อุภูทฺฐิตฺ อรุเณ, มํสเปสิวณฺณํ เอกิ ปุตฺตํ องฺเกนาทาย อิตฺริ” องฺคฺคฺลียา คเหตุวา “เอทฺธิ ตาต, ปิตา เต อิตฺ คโตติ วตฺวา
สามิกสส คตฺมคฺเคน คจจนฺตี ตํ วมฺมิกมตฺถเก กาลํ กตฺวา ปติตํ นิลวณฺณํ ถทฺธสรริํ ธิสฺวา
“มํ นิสฺสาย มม สามิโก ปนฺเถ มโตติ โรทฺหนฺตี ปริเทวฺหนฺตี ปายาสิ.

สา สกฺลรตฺตี เทเวณ ฐภูทฺฐิตฺตา อจิริวตี นทฺธิ ชานฺุปรฺปมาณณฺปปรฺมาเณน อุทฺเกน สมปริปฺพณฺณํ ธิสฺวา
อตฺตโน มนฺทพฺพฺทฺธิตฺตาย ทฺวิทฺธิ ทารเกทฺธิ สทฺธิ อุทฺกํ ออฺตฺริตฺตํ อวิสทฺหนฺตี เชภูทฺฐปุตฺตํ ออริมฺตีเร ฐฺเพตฺวา อิตฺริ อาทาย ปรตฺติรํ คณฺตฺวา
สาชางคํ อตฺถริตฺวา นิปชฺชาเปตฺวา “อิตฺรสส สนฺติกํ คมิสฺสามิตฺติ พาลปุตฺตํ ปหาตฺตํ อสฺกโณนฺตี
ปฺนปฺปฺนํ นินฺวตฺติตฺวา โอลเณนฺตฺวา ปายาสิ.

ถสสา นทฺธิมฺชฺฉมํ คตฺกาเล เอกิ เสนํ ตํ กุมารํ ธิสฺวา “มํสเปสิตี สณฺญาย อากาสโต ภสฺสิ.

สา ตํ ปุตตสสคถาย ภสสนตํ ทิสวา อุโฆ หตเถ อุกุชิตวา “สูสูติ ติกชตตุํ มหาสทํ นิจจาเรสิ.

เสโน ทูรภาเวน ตํ อสสุตวาว กุมารํ คเหตุวา เวหาสิ อุปุตติวา คโต.

โอริมตีเร ฐิตปุตโตปิ มาตรํ นทิมชเม อุโฆ หตเถ อุกุชิตวา มหาสทํ นิจจาธมามํ ทิสวา “มํ ปกโกสตีติ เวเคน อุทเก ปติ.

อิติสสา พาลปุตตํ เสโน ทริ. เซภูฐปุตโต อุทเกน วุฬโห.

[นางทราบข่าวว่ามารดาบิดาตายอีก]

สา “เอโก เม ปุตโต เสนน คหิตโต, เอโก อุทเกน วุฬโห, ปนเถ ปติ มโตติ โรทนต์ิ ปริเทวนตี คจจมานา สาวตถิตโต อากจจนต์ิ เอกํ บุริสํ ทิสวา ปุจฉิ “กตถ วาสโกสิ ตาตาติ.

“สาวตถิตวาสโกสิ อมมาติ.

“สาวตถิตนเคเร อสุกวีถียิ เอวรูปํ อสุกํ นาม กุลํ อตถิ, ซานาสี ตาตาติ.

“ซานามิ อมม, ตํ ปน มา ปุจฉิ, สเจ อถญํ ซานาสี, ปุจฉาติ.

“อถญน เม กมมํ นตถิ, ตเทว ปุจฉามิ ตาตาติ

“อมม อากิจชิตุํ น ยุตตนต์ิ.

“วเทหิ เม ตาตาติ

“อชช เต สพพตตี เทโว วสสนโต ทิฏฐิตติ. *

“ทิฏฐิต เม ตาต, มยหเมว โส สพพตตี วุฏฐิตติ, น อถญสส, มยหํ วุฏฐิตการณํ ปน เต ปจฉา กถสสามิ, เอตสมิ ตาว เม เสฏฐิตเคเห ปวตตี กเถหิตติ.

“อมม อชช รตตี ‘เสฏฐิตญจ เสฏฐิตกรียญจ เสฏฐิตปุตตญจจาติ ตโยปิ ซเน อวตถธมามํ เคหํ ปติ, เต เอกจิตกาย ฌายนต์ิ, เอส ธูเม ปถญายติ อมมาติ.

สา ตสมิ ซเน นีวตถวตถํ ปตมามํ น สยซานนต์ิ อุมมตติกาวั ปตวา ยถาฐิตา ว โรทนต์ิ ปริเทวนตี

“อุโฆ ปุตตา กาลกตา ปนเถ มยหํ ปติ มโต
มาตา ปิตา จ ภاتا จ เอกจิตกมहि พยหเรติ

วิลปนตี ปริพภมิ.

มนุสสา ตํ ทิสวา “อุมมตติกา อุมมตติกาติ กจจวํ คเหตุวา ปสุํ คเหตุวา มตถเก โอกิธนต์า เลชชุนหิ ปธนต์ิ.

สตถา เขตวนมหาวิหาเร จตุปริสมชเม นิสิตติวา ฌมมํ เทเสนโต ตํ อากจจมานํ อททส กปสตสทสสํ ปุริตปารมิ อภินิหารสมปนน.

[นางได้ตั้งความปรารถนาไว้ในชาติก่อน]

สา กิร ปทุมุตตรพุทธกาล ปทุมุตตรสตถารา เอกั วินยชเรตเถรี พาทาย คเหตุวา นนทวนเน วีย เอตทคเค ฐูปิยามัน ทิสวา
“อหิปี ตุมหาทิสสส พุทสส สนติเก วินยชเรตเถรีนั อคคภูฐานัน ลเกยยนติ อธิการั กตวา ปตถนั ฐูเปสิ.

ปทุมุตตรพุทธโธ อนาคตังสญาณัน ปตถริตวา ปตถนาย สมิชฌนภาวัญญตวา
“อนาคต โคตมพุทธสส นาม สาสเน อัย ปฏาจารานาเมเน วินยชเรตเถรีนั อคคา ภวิสสตีติ พยาภาสิ.

ตัม เอวั ปตถิตปตถนั อภินิหารสมปนัน สตถา ทูโรโต ว อาคจจันตี ทิสวา
“อิมิสสา มัง ฐูเปตวา อญญโธ อวสสโย ภวิตุ สมนตโย นาม นตถิติ จินเตตวา ตัม ยถา วิหาราภิมุขี^๑ อาคจจติ เอวมกาสิ.

ปริสา ตัม ทิสวา “อิมิสสาว อุมมตติกาย อีโต อาคณตุ มา ททิตถาติ อาห.

สตถา “อเปถ, มา นัน นิวารยิตถาติ วตวา อวิทुरुฐานัน อาคตกาเล “สตี ปฏิลภ ภคินีติ อาห.

สา ตังขณณญเวว พุทธานุภาเวเน สตี ปฏิลภ.

ตสมิ กाले निवृत्तवत्तसस पतितावा स्लल्लกเขต्वा हिโรत्तपปี पञ्चपुत्रापेतवा अकुग्गिं निसीति.

อถสสา เอโก ปุริโส อุตตรสาฎกั ขิปี.

สา ตัม นิวาเสตวา สตถารั อุปสงกมิตวา สุวณณวณณเสสุ ปาเทสุ ปญจปติภูฐิตเนน วุนทิตวา
“ภนเต อวสสโย เม โหถ, เอกัง ทิ เม ปุตตัง เสนน คหิโต, เอโก อุกเกเน วุฬโห, ปนเถ ปติ มโต,
มาตาปิตโร เจว ภاتا จ เคเหเน อวตถุภา เอกจิตกาย ฌายนตีติ.

สตถา ตสสา วจัน สุตวา “ปฏาจาเร มา จินตยิ, ตว ตาณัน สรณัน อวสสโย ภวิตุ สมนตสเสว สนตีกัง อาคตาสิ,
ยถา ทิ ตว อิทานิ เอโก ปุตโต เสนเนน คหิโต, เอโก อุกเกเน วุฬโห, ปนเถ ปติ มโต, มาตาปิตโร เจว ภاتا จ เคเหเน อวตถุภา,
เอวมเว อิมสมิ สัสสาเร ปุตตาทีนัง มตกาเลเวว ตว โรทนติยา ปคชริตออสสุ จตุนัน มหาสมุททานัน อุกกโต พุทธรนติ วตวา
อิมิ คากมาห

“จตุสสุ สมุทเทสุ ชลัน ปริตตัง
ตโต พหุ อสสุชลัน อนปภัง
ทุกเขเน ผุฏฐสส นรสส โสจโต
กัการณา อมม ตุม ปมชชสีติ.

เอวั สตถริ อนมตคคปริยายัง กเถเนเต, ตสสา สรีเร โสโก ตนุตตมคมาสิ.

อถ นัน ตนุญุตโสกัง ญตวา ปุน สตถา อามนเตตวา
“ปฏาจาเร ปุตตาทโย นาม ปร์โลกัง คจจันตสส ตาณัน วา สรณัน วา เลนัน วา ภวิตุ น สกโกณตติ,
ตสมมา วิชชमानาปี เต น สนติเยว, ปณตติเตน ปน สीलัน วิโสเธตวา อตตโน นิพพานคามิมคคเมว โสเธตุ วญญตีติ วตวา
ธมมัม เทเสนโต อิมา คากา อภาสิ

๑ วิหาราภิมุขินี - อิติ ภวิตัพพ. ญ. ว.

“น สนติ ปุตตา ตามาย	น ปีตา นปี พนธวา
อนตเกนาธิปนุนสส	นตถิ ญาตีสุ ตามตา
เอตมตถวสํ ญตวา	ปณฺฑิตโต สีสํวโต
นิพพานคมนํ มคคํ	ชิปปเมว วิโสธเยติ.

เทสนาวสาเน ปุจฉาจารย์ มหาปุริชาธิป ปุสฺสพริมาเน กิเลสเส ฌาเปตวา โสตาปตติผลแล ปติภูตฺถิ.

อถญเยปิ พหุ โสตาปตติผลาทินิ ปาปุณฺณิสฺสูติ.

[นางปุจฉาจารย์ทูลขอบวช]

สา ปน โสตาปนนา หุตฺวา สตถารํ ปพฺพชฺชํ ยาจิ.

สตถา ตํ ภิกฺขุณีณํ สนฺติกํ ปหิณฺตีวา ปพฺพชาเปสิ.

สา ลหฺรูปสมปทา ปฏฺฐิตาจารตตา^๑ “ปุจฉาจารย์เตว ปญฺญาเย.

สา เอกทิวสํ กุญฺเณ อุทกํ อาทาย ปาเท ไรวณฺตี อุทกํ อาสิญฺจ.

ตํ โลกํ คนฺตวา ปจฺฉิขฺชิ.

หุตฺยวาระ อาสิตฺตํ ตโต หุรฺตฺรํ อคฺมาสิ.

ตติยวาระ อาสิตฺตํ ตโตปิ หุรฺตฺรณฺติ.

สา ตเทว อารมฺมณํ คเหตฺวา ตโย วเย ปริจฺฉินฺทิตฺวา

“มยา ปฐฺมํ อาสิตฺตํ อุทกํ วยิ อิมํ สตฺตา ปฐฺมวเยปิ มรณฺติ,

ตโต หุรฺตฺรํ คตํ หุตฺยวาระ อาสิตฺตํ อุทกํ วยิ มชฺฉิมวเยปิ มรณฺติ,

ตโตปิ หุรฺตฺรํ คตํ ตติยวาระ อาสิตฺตํ อุทกํ วยิ ปจฺฉิมวเยปิ มรณฺติเยวาติ จินฺเตสิ.

สตถา คนฺธกฺกุญฺยํ นิสินฺโน ว โธภาสํ ฌริตฺวา ตสฺสา สมฺมุขํ ฐตฺวา กเถนโต วยิ

“เอวเมตํ ปุจฉาจารย์, ปญฺจนฺนํ ทิ ขนฺธานํ อุทฺยพฺพญํ อปฺสสนฺตสฺส วสฺสสํตํ ชีวิตโต

เตสํ อุทฺยพฺพญํ อปฺสสนฺตสฺส เอกาหิปี เอกกฺขณฺปี ชีวิตํ เสยฺโยติ วตฺวา อนุสนฺธิ ฆญฺเฏตฺวา ฌมฺมํ เทเสนโต อิมํ คาคามาท

“โย จ วสฺสสํตํ ชีเว	อปฺสสํ อุทฺยพฺพญํ
เอกาหํ ชีวิตํ เสยฺโย	อปฺสสโต อุทฺยพฺพญนฺติ.

[แก้กรรม]

ตตถ อปฺสสํ อุทฺยพฺพญนฺติ ปญฺจนฺนํ ขนฺธานํ ปญฺจวิสฺตียา ลกฺขณฺเหทฺหิ อุทฺยญฺจ วยญฺจ อปฺสสนฺโต.

อปฺสสโต อุทฺยพฺพญนฺติ เตสํ อุทฺยญฺจ วยญฺจ อปฺสสนฺตสฺส อิตฺรสฺส ชีวิตโต เอกาหิปี ชีวิตํ เสยฺโยติ.

๑ ปฏฺฐิตาจารตตา - อิติปิ ปาฐุ. ญ. ว.

ขอ. บาลี ภา.๔ หน้า ๑๒๘ • ๑๒. ปุจฉาราวตฺถ. • [แก้อรธ]

เทศนาวสานเน ปุจฉารา สห ปุจฉาภิทาหิ อรหตฺตํ ปาปุณฺณิตี.

ปุจฉาราวตฺถ.

๑๓. กิสาโคตมีวตถุ.

“โย จ วสสสत्ตัง ชีเวติ อิมं ชมมเทสนัน สุตถา เขตวเน วิหรนโต กิสาโคตมี อารพภ กเถสิ.

[ทรัพย์ของเศรษฐีกลายเป็นถ่าน]

สาวตถิยั กิเรกสส เสฏฐิสส เคเห จตตาสีสโกฏฐัน อังคารา เอว หุตวา อฏฐาสี.

เสฏฐี ตัง ทิสวา อุปปนโนโสโก อาหารัง ปฏิกขิปิตวา มลจเก นิปชช.

ตสเสโก สหายโก เคหัง คนตวา “สมม กสมมา โสจสีตี ปุจฉิตวา ตัง ปวตตี สุตวา

“สมม มา โสจ, อหัง เอกัง อุปายัง ชานามิ, ตัง กโรหิตี.

“กั กโรมิ สมมาติ.

“สมม อตตโน อาปณเณ กิลณชัง ปตถริตวา อังคาเร ราสี กตวา วิกกัณนโต วีย นิสีท,
อากตาคเตสสุ มนุสเสสสุ เย เอวံ วเทติ ‘เสสชชา วตถเตลมธุมานิตาทีนิ วิกกัณนติ, ตवं ปน อังคาเร วิกกัณนโต นิสินโนสีตี
เต วเทยยาสิ ‘อตตโน สนตัง อวิกกัณนโต กั กริสสามีตี,

โย ปน ตัง เอวံ วเทติ ‘เสสชชา วตถ เตลมธุมานิตาทีนิ วิกกัณนติ, ตवं ปน หิรณญสูวณณัง วิกกัณนโต นิสินโนสีตี

ตัง วเทยยาสิ ‘กหัง หิรณญสูวณณณติ, ‘อิทนต์ จ วุตเต, ‘อาหระ ตาว นนติ หตเถหิ ปฏิจเจยยาสิ,

เอวံ ทินนัง ตว หตเถ หิรณญสูวณณณัง ภาวิสสตี,

สา ปน สเจ กุมาริกา โหตี, ตว เคเห ปุตตสส นัง อหริตวา^๑ จตตาสีสโกฏฐัน ตสสา นียยาเทตวา ตาย ทินนัง วลณเชยยาสิ,

สเจ กุมาริโร โหตี ตว เคเห วยปุตตัง ธีตรัง ตสส หุตวา จตตาสีสโกฏฐัน ตสส นียยาเทตวา เตน ทินนัง วลณเชยยาสิตี.

โส “ภทโทโก อุปายิตี อตตโน อาปณเณ อังคาเร ราสี กตวา วิกกัณนโต วีย นิสีท.

เย นัง เอวมาหังสุ “เสสชชา วตถเตลมธุมานิตาทีนิ วิกกัณนติ, ตवं อังคาเร วิกกัณนโต นิสินโนสีตี

เตส “อตตโน สนตัง อวิกกัณนโต กั กริสสามีตี ปฏิวจัน อทาสี.

[ถ่านกลายเป็นทรัพย์อย่างเดิม]

อเถกา โคตมี นาม กุมาริกา กิสสรีตตาย “กิสาโคตมีตี ปณญายมานา ปริชิตณกุลสส ธีตา

อตตโน เอเกน กิจเจเน อาปณทวารัง คตา ตัง เสฏฐี ทิสวา เอวมาห

“กั ตาต เสสชชา วตถเตลมธุมานิตาทีนิ วิกกัณนติ, ตवं หิรณญสูวณณัง วิกกัณนโต นิสินโนสีตี.

“กหัง อมม หิรณญสูวณณณติ.

“นนุ ตवं ตเวทเว คเตตวา นิสินโนสีตี.

“อาหระ ตาว ตัง อมมาติ.

สา หตถปุริ คเหตวา ตสส หตเถ ฐเปสิ.

ตํ หิรณยสุวณณเมว อโหสิ.

อถ นํ เสฎฐี “กตรนเต อมม เคนหติ ปุจฉิตวา, “อสุกนนามาติ วุตเต, ตสสา อสสามิกภาวํ ญตวา
ชนํ ปฏิสามตวา ตํ อตตโน ปุตตสส อาเนตวา จตตาสีโสโกฐิณํ ปฏิจฉาเปสิ.

สพพํ หิรณยสุวณณเมว อโหสิ.

ตสสา อปเรน สมเยน คพโภ ปติฎฐหิ.

สา ทสมาสจเจเนน ปุตตํ วิชาเย.

โส ปทสา คมนกาเล กาลมกาสิ.

สา อธิฎฐปุพพมรณตาย ตํ ฌาเปตํ นีหเรนเต นิวาเรตวา “ปุตตสส เม เกสชชํ ปุจฉิสสามีติ มตกเลวริ องเณนาทาย
“อปี นุ เม ปุตตสส เกสชชํ ชานาถาติ ปุจฉนตี ฆรปปฎิปาฎิยา วิจรติ.

อถ นํ มนุสสา “อมม อุมมตติกาสิ ชาตา, มตปุตตสส เกสชชํ ปุจฉนตี วิจรสีติ วทนติ.

สา “อวสสํ มม ปุตตสส เกสชชชานนํ ฌภิสสามีติ มณญมานา วิจรติ.

อถ นํ เอโก ปณชิตปุริโส ทิสวา “อโย มม ธีตา ปฐมปุตตํ วิชาตา ภวิสสตี, อธิฎฐปุพพมรณา,
มया อิมิสสา อวสสเยน ภวิตุํ ฎฎฐีตี จินเตตวา อาห “อมม อหํ เกสชชํ น ชานามิ, เกสชชชานนํ ปน ชานามีติ.

“โก ชานาติ ตาตาติ.

“สตถา อมม ชานาติ, คจจ ตํ ปุจฉาติ.

สา “คมิสสามิ ตาต, ปุจฉิสสามิ ตาตาติ วตวา สตถารํ ออุปสงกमितวา วนทิตวา เอกมนตํ ฐิตา ปุจฉิ
“ตุมहे กิร เม ปุตตสส เกสชชํ ชานาถ ฆนเตติ.

“อาม ชานามีติ.

“กี ลทจฺจํ ฎฎฐีตี.

“อจจรรคคหณมตตํ สีหุตถกํ ลทจฺจํ ฎฎฐีตี.

“ฌภิสสามิ ฆนเต, กสส ปน เคเห ลทจฺจํ ฎฎฐีตี.

“ยสส เคเห ปุตโต วา ธีตา วา น โภจि มตปุพโพติ.

สา “สาจฺจ ฆนเตติ สตถารํ วนทิตวา มตปุตตํ องเณนาทาย อนนโตคามํ ปวิสิตวา
ปฐมเคหสส ทวาเร ฐตวา “อติ นุ โข อิมสมิ เคเห สีหุตถโก, ปุตตสส กิร เม เกสชชเมตนติ วตวา, “อติลิตี วุตเต,
“เตนหิ เทถาติ, เตหิ อาหริตวา สีหุตถเกสุ ทิยามานสุ, “อิมสมิ เคเห ปุตโต วา ธีตา วา มตปุพโพ กจจิ นตถิ อมมาติ ปุจฉิต

วา, “กั วเทสิ อมม, ชีวมานา หิ กติปยา, มตกา เอว พหุภาติ วุตเต,
“เตนหิ คณฺหถ โว สิทฺตถเก, เนตํ มม ปุตฺตสฺส เกสฺซชฺชนฺติ ปฏฺวิทาสฺสิ; อิมิโน นียาเมเน อาทิตฺโต ปญฺญาเย ปุจฺจนฺตี วิจฺริ.

สา เอกเคเหปิ สิทฺตถเก อคฺคเหตฺวา สายณฺหสมเย จินฺเตสิ “อโห ภาริยํ กมฺมํ, อหํ ‘มเมว ปุตฺโต มโตติ สณฺญมกาสิ,
สกลคามे ปน ชีวเนเตหิ มตกาเอว พหุตราติ.

ตสฺสา เอวํ จินฺตฺยมาเน, ปุตฺตสิเนเนน มุทฺกํ ทพฺยํ ฤทฺธภาวํ อคฺมาสิ,

สา ปุตฺตํ อรณฺเย ฉทฺเทตฺวา สตุถุ สนฺติกํ คนฺตฺวา วณฺทิตฺวา เอกมณฺตํ อญฺฐาสฺสิ.

อถ นํ สตุถา “ลทฺธา เต เอกจฺจรมตฺตา สิทฺตถกาติ อาห.

“น ลทฺธา ภาเน, สกลคามे หิ ชีวเนเตหิ มตกาเอว พหุตราติ.

อถ นํ สตุถา “ตวํ ‘มเมว ปุตฺโต มโตติ สลฺลเกสิ, ฐวธมฺโม เอส สตุถานํ,
มจฺจฺราชา หิ สพฺเพ สตุเต อปริปฺณณฺชฺมาสเย เอว มโหไซ วยิ ปริกฺสสมาโนเยว^๑ อปายสมฺมุทฺเท ปกฺขิปตฺติ วตฺวา
ธมฺมํ เทเสนฺโต อิมํ คาถมาห

“ตํ ปุตฺตปฺสุสมมตฺตํ	พฺยาสตุตฺตมนสํ นรํ
สตุตฺตํ คามํ มโหไซเว	มจฺจฺ อาทาย คจฺจตฺติ.

คาถาปริโยสาเน กิสาโคตมี โสตาปตฺติผล เล ปติฏฺฐหิ.

อถญฺเยปิ พหุ โสตาปตฺติผลาหิโน ปาปฺณิสฺสูติ.

[นางบวชในพุทธศาสนา]

สา ปน สตุถารํ ปพฺพชฺชํ ยาจิ.

สตุถา ภิกฺขุณีเน สนฺติกํ เปเสตฺวา ปพฺพชาเปสิ.

สา ลทฺธฺรูปสมฺปทา “กิสาโคตมี เถริติ ปณฺญาเย.

สา เอกทิวสํ อุโปสธาการเ วารํ ปตฺวา ทิปิ ชาเลตฺวา นิสินฺนา ทิปิชาลา อุชฺชนฺติโย จ ภิชฺชนฺติโย จ ทิสฺวา
“เอวเมว อิมเ สตุตา ทิปิชาลา วยิ อุปฺปชฺชนฺติ เจว นิสฺรฺชณฺนฺติ จ, นิพฺพานํ ปตฺตา เอวํ น ปณฺญาเยนฺตฺติ อารมฺมณํ อคฺคเหสิ.

สตุถา คนฺธกฺฎฺธิยํ นิสินฺโน ว โธภาสํ ฝริตฺวา ตสฺสา สมฺมุเข นิสฺสีทิตฺวา กเถนฺโต วยิ
“เอวเมว โคตฺมิ, อิมเ สตุตา ทิปิชาลา วยิ อุปฺปชฺชนฺติ เจว นิสฺรฺชณฺนฺติ จ, นิพฺพานํ ปตฺวา เอวํ น ปณฺญาเยนฺติ,
เอวํ นิพฺพานํ อปฺสสนฺตานํ วสฺสสฺสํ ชีวิตฺโต นิพฺพานํ ปสฺสนฺตสฺส ขณฺมตฺตํปี ชีวิตํ เสยโยติ วตฺวา
อนุสนฺธิ ชมฺเฏตฺวา ธมฺมํ เทเสนฺโต อิมํ คาถมาห

“โย จ วสุสสตี ชีเว

อปสส อมตี ปท

เอกาหิ ชีวตี เสยโย

ปสสโต อมตี ปทนต์.

[แก้บรรณ]

ตตถ อมตี ปทนต์ มรณรหิตโกฏฐาส อมตมทานิพพานนต์ อตถ.

เสส ปุริมสทิส เอว.

เทสนาวसानะ กิสาโคตมี ยถานิสินนาว สห ปฐิสมภิทาหิ อรหตเต ปติฏฐหิตี.

กิสาโคตมีเวตถุ.

๑๔. เรื่องพระพหูปัตติกาเถรี

๑๔. พหูปัตติกาเถรีวตถุ.

“โย จ วสสสตนติ อิมं ชมมเทสนัน สุตถา เขตวเน วิหรนโต พหูปัตติกั เถรี อารพภ กเถสิ.

[นางมีลูกมาก]

สาวตถิยั กิเรกสมิ กุเล สุตต ปุตตา สุตต จ ชิตโร อเหตุ.

เต สพเพปิ วยปุตตา เคเห ปติภูฐหิตวา อตตโน ชมมตาย สุขปุตตา อเหตุ.

เตสั อปรน สมเยน ปิตา กาลมกาสิ.

มหาอุปาสิกา, สามิเก นนุฐูปิ, น ตาว ปุตตานัน กุญมพั วิภชติ.

อถ นั ปุตตา อาหัสสุ “อมหากั ปิตริ นนุฐู, ตยหัง โก อตโต กุญมเพน, กิ มยं ตั อปฐฐาตุं น สกโกมาติ.

สา เตสั กถั สุตวา ตุนหิ หุตวา ปุนปุนั เตหิ วุจจมานา “ปุตตา มั ปฐิซคคิสสนติ, กิ เม วิสั กุญมเพนาติ
สพพั สาปเตยยัม มชเณ ภินทิตวา อทาสิ.

อถ นั กติปาหจเยน เซฐฐูปุตตสส ภริยา

“อโห อมหากั อยยา ‘เซฐฐูปุตโต เมติ เทว โกฐฐาสเ ทตวา วิย อิมเมว เคหัง อากจถตีติ อาห.

เสสปุตตานัน ภริยาปิ เอวเมว วทีสุ.

เซฐฐูธีตรั อาที กตวา ตาสั เคหัง คตกาเลปิ นั เอวเมว วทีสุ.

สา อวมานปุตตา หุตวา “กิ อิมสั สนติเก วุตถเน, ภิกขุณี หุตวา ชีวีสสามิติ ภิกขุณุปสสยั คนตวา ปพพชชั ยาจิ.

ตา นั ปพพาเชสุ.

สา ลทฐุปสมปทา พหูปัตติกาเถรี นาม ปญญาปิ.

สา “อหัง มหุลลกาลเล ปพพชิตา, อปมตตาย เม ภวิตพพนติ ภิกขุณีนั วตตปปฏิวตตัม กโรตี”

“สพพรตตี สมณชมมัม กิริสสามิติ เทฐฐาปาสาเท เอกัง ถมมัม หตถเน คเหตุวา ตั อาวิชชมานา” สมณชมมัม กโรตี.

จงกมมานาปิ “อนชการฐฐาเน มม รุกเข วา กตถจิ วา สีสั ปฏิหญญเยยาติ

รุกขั หตถเน คเหตุวา ตั อาวิชชมานา” สมณชมมัม กโรตี,

“สตถารา เทสิตัม ชมมเมว กิริสสามิติ ชมมัม อาวชชชชวา ชมมัม อนุสสรมานา ว สมณชมมัม กโรตี.

๑ ม. กโรตี.

๒ โปราณโปตถเก ปน อาวิชชมานา -อติ ทิสสติ. อาวิชชมานา -อติปิ ทิสสติ. ม. อาวิชชมานา ว.

๓ โปราณโปตถเก ปน อาวิชชมานา -อติ ทิสสติ. อาวิชชมานา -อติปิ ทิสสติ. ม. อาวิชชมานา ว.

อถ สดถา คนธกุฎิยํ นิสินฺโนว โธภาสํ ฌริตฺวา สมมุเข นิสินฺโน วีย ตาย สหฺธิ กณฺเฑโต

“พหูปัตติเก มยา เทสิตธมฺมํ อนาวชฺชนตฺสส อปฺสฺสนตฺสส วสฺสสํ ชีวิตโต มยา เทสิตธมฺมํ ปฺสฺสนตฺสส มุหุตฺตมปิ ชีวิตํ เสยโยติ
วตฺวา อนุสนฺธิ ฌมฺเฑตฺวา ธมฺมํ เทเสนโต อิมํ คาคมาห

“โย จ วสฺสสํ ชีเว

อปฺสฺสํ ธมฺมมุตฺตมํ

เอกาหํ ชีวิตํ เสยโย

ปฺสฺสโต ธมฺมมุตฺตมฺนติ.

[แก้อรธ]

ตตถ ธมฺมมุตฺตมฺนติ นววิธํ โลกุตฺตรธมฺมํ. โส หิ อุตฺตมธมฺโม นาม.

โย หิ ตํ น ปฺสฺสตี, ตสฺส วสฺสสํ ชีวิตโต ตํ ธมฺมํ ปฺสฺสนตฺสส ปฏฺวีชฺฉนตฺสส เอกาหํปิ เอกกฺขณมปิ ชีวิตํ เสยโยติ.

คาคาปรีโยसानเ พหูปัตติกา เถรี สห ปฏฺฐิสฺมภิทาหิ อรหตฺเต ปตฺติภฺฐหิตี.

พหูปัตติกาเถรีวตฺถุ.

สทฺสสวคฺควณฺณนา นิฏฺฐิตา.

อภฺฐโม วคฺโค.
